

De principiis Gilberti porritani.

Forma
ē cōpo
sitioni cōtin
gens simpli
ci et inuaria
bili essentia:
p̄sistens. Cō

positio em̄ forma non est. quoniam a natura compositōis seūgitur. Cōpositō etenim vnaqueq; alteri adueniens cōpositioni maiorem se coniūcta quodā modo efficit. In forma enim hoc minime est. Nam in eo q; corpus album est non dicitur maius et minus seipso nō albo. Neq; si non album intelligat destructio vel minoratio aliqua non facta est: sed alteratio sola. Quoniam aut in alijs contingit fortasse idem p̄ferri additum cōueniēter existimo inuariabilis essentia consistēs. In anima enim alteratio cōtrarietatis reperitur: et tristitie et gaudij. Sed quoniam ut aiunt quidā simplicitati nulli vero variationi subiectū est. ut ea que est mundi anima dissocians hanc ab omnibus. Ad dīdi cōpositioni contingēs. Er̄ ita q; terminus forme dicta diffinitio neq; enim sup̄fluum neq; minus continere. si quis subtilit̄ inuestigauerit reperietur. Habet aut̄ dubitatōem ex p̄cedenti. vtrum nulla forma inuariabilis sit. hoc aut̄ videt̄ ut i plurib;: Nā eadem oratio veri et falsi susceptiua est et albedo claritatis et obscuritatis. Et ratio eius quod in re est et non est. Sed non est ita. Nam nihil differt albedine dicere clarum q; subiectū clarum dicere. Non est aut̄ oratio cōtrariorū susceptiua. ut ratio eius quod in re est et non est. sed sunt note earū q; sunt in anima passionū. de his aut̄ alibi dictū est. Tunc ibi: Forma est compositōi cōtingens. et c.

Iste est liber sex p̄ncipiorū. qui diuiditur in tres p̄tes p̄ncipales. In p̄ma determinat de quibusdā antecendentib; p̄gnitōes sex p̄ncipiorū. Secūdo determinat de sex p̄ncipijs. Tercio determinat de quibusdā p̄sequētib; p̄gnitōes eorū. Secūda ibi. Tertio est. tertia ibi. Dicitur aut̄ magis. Prima in duo s̄m q; duo p̄mittit ad p̄gnitōem sex p̄ncipiorū. Secūda ibi. substantia. le. p̄mo facit hoc. secūdo mouet dubiū. ibi. Est aut̄. Primo itez ponit diffinitōes forme. sed o membra diffinitōis declarat. ibi. Cōpositio vero non est. Quo ad p̄mū dicit q; forma sup̄ple i cōmuni accepta est cōpositioni p̄tingens. i. adueniens toti cōposito. Et est p̄sistens in simplici et inuariabili essentia. Tunc ibi.

Compositio etenim. Hic declarat Gilbertus mēbra p̄dicte diffinitōnis. Et diuidit in tres partes. In p̄ma p̄bat q; forma est simplex. In secūda q; sit inuariabilis. In tertia q; sit cōpositioni p̄tingens. Quo ad p̄mū dicit q; forma nō est cōpositio siue cōpositum. q; omne compositū adueniens alteri facit ipsum maius. sed forma alteri adueniens non facit id cui aduenit maius. ergo nō est forma compositū. Minor pars exēplatur q; corpus album in eo q; album nō est maius seipso nō albo. idē p̄pter aduentū albedinis vel nigredinis corpus non dicitur maius seipso non albo vel nō nigro. nec etiā reddat minus p̄ destructionē albedinis vel nigredinis. sed dicitur eē alteratū p̄ hoc q; est albū vel nō albus factū. Albertus etiā exēplificat de forma substantiāli. dicens. In eo q; corpus et anima cōiuncta sunt homo non dicitur maius vel minus factus. sed corpus per hoc dicitur p̄fectū in forma et sp̄e. Tunc ibi. Quoniam aut̄ in alijs idem: Hic p̄bat Gilbertus aliā particulā diffinitōis scilicet q; forma sit essentia inuariabilis dicens. Quod cōueniēter additū ē in diffinitōe inuariabili essentia p̄sistens. q; alias diffinitō posset cōuenire anime aīalis. que tñ excludit p̄ hoc q; dicitur inuariabili essentia consistēs. ex quo in ipsa reperitur variatio cōtrarietatis. scilicet gaudij et tristitie. Tunc ibi.

Sed quoniam. ut aiunt quidam. Hic excludit a diffinitōe forme aīam mundi. p̄ aliaz particulā dicens. Ex quo quoddā ē simplex quod nulli variationi est subiectū. ut ea anima que est mundi. ergo cōueniēter ad excludēdum illam a diffinitōe additū est cōpositōi cōtingens. talis em̄ inesse non p̄ponitur cū p̄mo mobili eūm solā sit assistens. et non inherens.

Suffo forme

Mebra forme

Ex o

Hic p̄bat aut̄ magis. Suffo forme

lib. 9. ff. de bono

Concludit ergo Hilbertus diffinitōem di-
cens eam esse bonā. qz si q̄s subit̄r eam p̄pere-
rit nihil d̄minūtā neqz sup̄flūū p̄terit. Tūc ibi
Haber aut̄ dubitatōem.

Hic Hilbert⁹ circa diffinitōem forme format
dubitatōz. scz qz forma sit in inuariabili essen-
tia consistens. habet dubitatōem loq̄ndo de for-
ma in cōi. put ad formā substātiālē ⁊ accēta-
lem se extēdit. ⁊ fm qz est vlt̄ p̄dicabile siue in
quid siue in quale. Et fm qz oratio d̄r forma.
et albedo p̄dicata de hac vel illa albedie d̄r for-
ma. Et fm qz ratio formalis ⁊ opinio forma
est anime de hac vel illa rōne vel opinione p̄-
dicata. Et videtur p̄mo qz sic. qz orō eadem
veri ⁊ falsi est susceptiua: me em̄ sedere vera ē
orō dum sedeo. ⁊ eadem falsā est dum nō se-
deo. Silr eadem albedo claritatis ⁊ obscu-
ritatis est susceptiua. Tercio ratio format
siue opinio vna susceptiua est eius veri qd̄ ē
in re. ⁊ eius falsi quod nō est in re. Tūc ibi.

Sed non est ita
Dic soluit obiectiōes istas dicens. qz forma
vtriqz consistit in inuariabili essentia. Et qd̄
de albedine d̄r non est ita. qz nō eadem albedo
fm̄ id quod est claritas ⁊ obscuritas est susce-
ptiua. sed due albedines fm̄ esse sibi succedūt
quaz vna est clarior. i. intensior. ⁊ alia obscu-
rior. i. remissior. qz nihil differt albedinē cla-
ram dicere. ⁊ subiectū siue suscipiens clarum
dicere. cum albedo fm̄ esse albedinis vna ⁊ ea-
dem manet: obscurat ⁊ clarificat ex subiecto.

Et illa q̄ obscurior est nō est eadem numero ei
que clario. Simili mō soluitur de opinioe
et orōne. quia eadem numero. ratio siue opi-
nio fm̄ sui mutatōem nō est susceptiua veri.
quod in re est. sed potius sunt note earz pas-
sionū que sunt in aia. sicut alibi id ē in libro
perhermentas dictū est. que passioēs sunt ul-
late ex formis. ⁊ nō sunt susceptiua veri ⁊ fal-
si fm̄ sui mutatōem. sed fm̄ mutatōem rei.

Circa exordiu istius libri. ⁊ textū pre-
expolitū sunt dubia. Primū dubiū ē.
Quod sit subiectū istius libri. Solutio:
subiectū istius libri est idē cū subiecto libri p̄-
dicamentoz differens solum ab eo sicut ps a
toro. quia ibi determinat de decem p̄dicamen-
tis puenientibus in ente ordinabili fm̄ sub-
et supra. Hic vero determinat de sex p̄dicamē-
tis vltimis tm̄ q̄ in eodē cōi pueniunt.

Secundū dubiū est: quare ista sex
ultima p̄dicamenta dicūtur speciali nomine
a logicis p̄ncipia. p̄cedentia vero quattuor p̄-

dicamenta Solutio Alberti magni. Quis
ergo Porphirius vocat omnia decem genera-
lissima decem rez prima principia. in quibus
stat omniū reruz finalis resolutio. cum sint p̄
me essentiē sua essentialitate cōstituētes om-
nia inferiora. que ad subiecti ⁊ p̄dicati de-
terminatōem sunt ordinabilia. quedaz tamē
magis pp̄rie dicūtur genera. quedā vero p̄n-
cipia. genera q̄dem eo qz absolute sunt in suis
inferioribus actu ⁊ intellectu contenta. quod
pp̄rium est generi fm̄ qz genus est cui suppo-
nitur species. ⁊ ergo substantia quātitas qua-
litas genera dicūtur pp̄rie. principia vero
ex consequenti. quia non principiant simplir.
et quo ad esse vt ē a parte rei. sed in rōe. Ideo
quo ad esse essentialē ⁊ reale potius sunt a su-
is inferioribus p̄ncipiata qz sunt ipsoz p̄n-
cipia. cum p̄ducto particulari p̄ducatur vni-
uersale. Relatio vero gen⁹ est hoc modo quo
alia. sed non adeo pp̄rie cum esse in. in hoc
genere sit solum genericū. aliud vero scz esse.
ad differentialē. Dicitur aut̄ principium
quia fm̄ hoc esse fundatur semp̄ in alio. Et fre-
quenter in rebus alioz genēz. Reliqua vero
sex non dicūtur genera pp̄rie. quia non di-
cunt aliquid contentū in suis inferiorib⁹ fm̄
actum ⁊ intellectū. sicut illud quod est de rō-
ne ipsoz. sed potius ex nomine suo dicunt ali-
quid se habēs ad extrinsecū aliquo modo. vt
patet singuloz inductiōe. Actio enim cum sit
in actu dicit principiu eius quod actione effi-
citur. ⁊ fm̄ qz est in agēte dicit principiu quo
agens efficit id quod agit. Silr passio cum
sit in patiente dicit quo patientis ad formā agē-
tis mouetur. ⁊ non dicit aliquid existens de rō-
ne ⁊ substātia alicuius. Et ideo passio sub no-
mine non dicit genus. sed principiu. licet ve-
re genus sit. Simili modo est de vbi. qz hoc
procedit a loco qui extrinsecus est locato. Et
omnino silr est de quādo quod ex adiacētia tē-
poris in re temporalis derelinq̄tur. Et ergo nō
nominat aliquid quod sit de substātia alien⁹
vt genus. sed nominat principiu. P̄positio
etiam dicitur principiu. quia actio motus et
passio transmutātia ea in quibus sunt causat̄
ptium ordinatōem in toto ⁊ loco. Habitus
vero dicitur ad id cuius est. ⁊ non dicit aliqd
quod sit habentis. sed dicit principiu conser-
uationis habentis. ⁊ cum alia dicunt prin-
cipia ad esse. habitus dicit principiu conserua-
tionis. Dicitur tamē p̄dicta etiam p̄dica-
menta. quia p̄dicamentū vt dicit Simpli-
cius est coordinatio genērum ⁊ speciez fm̄ sb

612
de ista sex p̄ncipia dicitur qd̄

Actio
passio
ubi
p̄positio
habitus

et supra. sed ista sex vltima habent sub se genera et species quodmodum in sequentibus patebit igitur etc.

Tertium dubium est que sit sufficiētia

sex principiorum **Solutio** alteri. Omne principium. vel p̄inet ad esse v̄ ad bene esse rei

Si secūdo modo sic est habitus. quia habitus est principium conseruationis ipsius habentis

Si vero ad esse hoc est dupliciter out ex parte agentis aut ex pte patientis Si p̄mo modo sic est actio

Si secūdo modo hoc est dupliciter qz v̄ p̄cedit a patiente in ordine ad agens et sic ē passio. v̄ in ordine ad affectum qui actū agentis consequitur et hoc dupliciter. qz v̄ consequitur paciens fm effectum quē facit agens in ipso patiente et sic est positio. qz ex actōe ipsius agentis et passione patientis disponuntur in passioes ad susceptōem forme quā imprimi agēs et efficitur vna supra et alia infra. vna dextra alia sinistra. v̄ consequitur paciens in ordine ad mensuram adiacentem et hoc dupliciter. qz vel est mensura rei i motū et sic ē qn̄ causatū a tpe qd ē mēsurā motuū v̄ v̄ est in quiete et sic ē vbi causatū i locato corpe a loci arcūscip̄tōe

Quartum dubium est an deistis sex

potest esse vna scientia Et videt q non. quia ista sex sunt p̄mo diuersa in nullo cōmuni vni uoco cōuenientia. ergo nō est eorū vna scientia

Solutio sic fm q̄ pueniunt in communi ratione principij p̄nt en̄ ista sex quodmodū superior dictum est de oibus dupliciter considerari

Uno modo de rebus substratis intētionib⁹ siue in quātum sunt entia et sic non considerantur hic. sed a methaphisico

Alio modo in quātum considerantur a ratione siue in quantum aliqua proprietas causata ab intellectu eis attribuitur. et sic considerantur in proposito

In quantum enim sunt generalissima cōuenit eis non habē genus supra se. diuidi in species et sic de alijs que sunt p̄p̄tates eis cōmunit cōueniētes

Ad obiectum dicendum est q non conueniunt in aliquo vno vniuoco reali. sed non est inconueniens q̄ conueniant in aliquo intentionali etiam vniuoco quemadmodum dictū fuit superius circa numerum predicamentorū

Quintum dubium est: quare potius

ista sex dicuntur forme q̄ essentie **Solutio** alteri. forma fm platonem dicitur a foris manendo. ista vero sex origo sunt intrinseci respectus. et ergo potius forme q̄ essentie dicuntur. quia essentia dicitur absolute fm q̄erent esse ex istis ipsius esse absolutum principium

Sex tum dubium est q̄t modis accipi

tur forma **Solutio** multis modis. vno modo dicitur quidam modus. significandi acceptus a modo intelligendi ipsam rem sibi sub esse primario vel secundo. et isto modo accipitur a donato quando dicitur actus verbi

Secundo dicitur forma decor siue elegans dispositio exterior. et hoc modo dicit porphirius

Species priami digna fuit imperio

Tertio dicitur accidens informans subiectum vt albeho nigredo

Quarto dicitur de forma substantiali que duplex est. scilicet totius et partis

Quinto sumitur pro forma seprata fm q̄ dicimus q̄ intelligentie sunt forme

Sexta forma est similitudo rei vel species intelligibilis

Septimo est quidditas siue essentia et isto modo dicimus. species est tota forma in diuiduorum

Octauo sumitur pro ydea. et sic plato formas yd eas appellauit

Ultimo idem est q̄ vniuersale fm quem modum dicit phs q̄ omnis predicatio est a forma.

Septimum dubium est. que ē forma

que hic diffinitur **Solutio** alteri. forma diffinitur hic fm intentionem logicam vt est formale esse totius siue tale esse sit substantiale siue accidentale siue potentiale siue actuale. Ex

emplum est. vt animal dicit totum esse potentiale siue verius formale formabile. rationale vero dicit esse totius actuale et formās. homo vero dicit totum esse formatum ex genere et differentia

Similiter in accidentibus album dicit esse totius accidentale accidente in diuidui

Risibile vero dicit esse totius accidente species tale ergo esse dicitur forma cum forma sit que dat esse ipsi rei

Octauum dubium est an forma que

libet sit cōpositioni contingēs Et videt q non quia quedam est forma substantialis que essentialiter predicatur de toto composito. igitur nō potest talis esse contingens composito. Etiam tunc nulla esset predicatio substantialis

Solutio sic est cōpositioni hoc est composito contingens de quo predicatur. nō quidem ex eo qz semper per accidens conueniat composito s̄ id quod est forma. quia sic est genus species differentia proprium vel accidens. et per cōsequēs quandoqz substantia. Sed ideo dicitur composito contingens. quia modus accipiendi eā vt est notio totius semper est per accidēs. quia diffinitur vniuersalis forma post rem que per intellectum nostrum abstracta est accidentalis rei existens hoc modo vniuersale quod intel/

forma imp̄tione

Hic forma hic diffinitur

Hic forma s̄ s̄ s̄ s̄ s̄ s̄ s̄

Diffinitio

no x ff p̄ vna s̄ s̄

lectus noster ordinat per modum generis speci
ei et differentie in predicamento.

Nonū dubiū est An diffinitō forme

posset etiam aliquo modo conuenire vti in re
Solutio sic hoc modo exponendo fm Al
bertum. est compositio contingens. id est ex
compositioe partium resultans. Ex vnione ei
forme partis et esse materie resultat forma to
tius in genere substantie. et sic sequitur compo
sitionem principiorum. Sed dices forte
substantium posterius in tertio vniuersale produ
citur ex consequenti. vt producto sorte produ
citur homo

**Decimū dubiū est: an forma hic diffi
nita sit forma totius vel partis** Et vide
tur q̄ neutra. quia vt tactum fuit hic diffinitō
forma predicabilis. sed neutra formarum est
predicabilis igitur. et minor probatur. Nō p
tis vt manifestum est. Nec totius. quia huma
nitas est forma totius. et tñ non predicatur. qz
ista est mala predicatio. sortes est humanitas

Solutio hic diffinitur forma totius. qz
illa solum predicabilis est. et non forma par
tis. ex quo forma partis non est forma ipsi cō
posito formaliter participata. sed parti ipsius
scilicet materie partis Anima enim rationa
lis in homine non est forma formaliter et im
mediate homini participata vel sorti. sed im
mediate participata est humanitas que est cō
positioni p̄tingēs Et sicut dcm̄ est de forma sb
stantiali ita dicendum est de forma accidenta
li Albedo enim nominat formam partis q̄ ac
cidit subiecto quod est ens perfectū. sed ex vni
one albedinis cum subiecto resultat album qd̄
de toto predicatur denominatiue. verum ast ra
men fm dominum vltimum q̄ hec compositio
non est prima. quia talis est ex materia et for
ma substantiali. sed secunda quō p̄ponuntur ac
cidens et suum subiectum

Sed dices fz
sententiam domini alberti. forma totius et for
ma partis ydemtificantur. igitur si vna diffi
nitur et reliqua **Solutio** forma totius et
forma partis ydemtificantur fm essentia: ori
ginalis principij. tamen formaliter distingū
tur que distinctio formalis stat in diuerso mo
do informandi materiam. quia forma partis
informa materiam partis. et forma totius
materiam totius.

**Undecimū dubiū est: an forma sit
simplex siue i simplici essentia consistens** Et
videtur primo q̄ non. quia nullum diffinibi
le est simplex forma est diffinibilis. ergo nō est

simplex maior patet. quia om̄is diffinitio ha
bet partes correspondentes partibus diffi
niti

Septimo methaphisice. ergo diffinitus
est resolubile in duas partes

Secundo ali
qua forma recipit magis et minus. ergo nō est
simplex. Antecedens patet de qualitate et agere
et pati ex libro predicamentorum. consequen
tia probatur. quia omne tale est diffinibile et
habet partes intensiue. igitur nullum tale est
simplex

Tertio omnis quantitas est diui
sibilis. vt patet quinto methaphisice. sed om
nis quantitas est forma. ergo aliqua forma nō
est simplex

Solutio alberti sic. vt patet per
philosophum dicentem. q̄ forma non est syno
lon. quod est idem q̄ simul totū quis esse for
me sit totius compositi. ex quo de composito p̄
dicatur. et sic ē essentia simplex quis non sim
plicis sed compositi habentis ptes. forma eni
totius non includit numerum. tamq̄ partem
sui. quia si sic non esset simplex. sed composita
sed est totū esse p̄positi ambiens et terminās
materiam

Ad obiecta in oppositum. ad p̄
mum est dicendum q̄ compositio requisita ad
diffinitum est illa que est ex genere et differen
tia. sed illa nō repugnat simplicitati forme. sz
compositio essentialis ex materia et forma

Primum patet. quia genus et differentia nō
sunt partes diuerse in specie. quia illud idem
quod in genere est confusum et in determinatū
hoc in specie est determinatum et specificatū. qz
genus dicit formam formabilem. differentia
formam formatam siue determinantem. sp̄tes
vero formam formatam. sed hec non diffe
runt in esse formali. Et quo differentia genus
determinat per formale quod est accidens. et de
terminat formale quod est potentia

Et sp̄tie
non dicit nisi formale sic formatum et determi
natum. quia si diceret aliquid aliud nō posset
genus de sp̄tie predicari. nec etiam differentia
manifestum igitur est q̄ hec tria idem formale
esse dicunt. quia differentia est in genere pote
state. et potestate esse in alio fm potestate cau
se formalis est in ipso esse fm inchoatione. sed
inchoatio forme et perfectio forme sunt vnus
et idem in substantia forme. propter quod dif
finitio colligens has partes dicitur vna et nō
multa.

Secundum patet. quia si aliqua for
ma esset composita ex materia et forma sequerē
tur inconuenientia Primum q̄ illa forma infor
mabit materiam per partem. et non fm se totā
quia materia que ponitur pars eius nihil po
test informare. **Secundum.** quia querendū
est de illa forma forme an sit simplex an com

posita

composita

diffinitio

diffinitio

diffinitio

diffinitio

diffinitio

diffinitio

*quod p̄t p̄ q̄libet p̄ca
diuente*

*quod diffini forma totius ad
p̄te*

forma sit sit

posita. si composita sic est processus in infini-
tum in compositis. si simplex ergo pari ratione
standum est in prima forma q̄ erit q̄ ipsa esset
simplex. Ad secundum est dicendum q̄ non
omnis forma est simplex simplicitate opposita
compositioni ex gradibus. quia multe forme
intenduntur et remittuntur quod sic fm gra-
dus perfectionis eiusdem forme. Ad tertium
est dicendum q̄ forma est simplex non simpli-
citate opposita compositioni ex partibus qua-
ritariis. sed tantum simplicitate opposita co-
positioni essentiali ex materia et forma ut tactu
est. vel ex subiecto et accidente.

Quo decimum dubium est. an forma sit invariabilis siue inuariabili essentia consistens

Et videtur primo q̄ non quia omne recep-
tum in alio recipitur ad modum eius in quo e-
st sed forma vniuersalis recipitur in indiuiduis
ergo est variabilis. **Solutio altera sic.** quia
nihil variatur fm aliquam mutationem nisi
materia vel subiectum ex materia et forma co-
positum. forma vero vniuersalis neutrum ho-
rum est. ergo est inuariabilis. Maior proba-
tur quia mutatione que est ad substantiam va-
riatur materia. mutatione vero que est ad ali-
quod accidens variatur subiectum ex materia
et forma constitutum.

Ad obiectam in op-
positum est dicendum ad primum q̄ forma vni-
uersalis per se est inuariabilis et incorrupti-
bilis. variatur tamen bene per accidens ad va-
riationem illorum in quibus e sicut humanitas
fm se inuariabilis et incorruptibilis variatur
et corrumpitur fm esse quod habet in illo vl' il-
lo homine quomodo dicit philosophus in p-
dicamentis non existentibus primis substan-
tijs impossibile est aliquid aliorum remanere
de variatione vero fm accidens non est hic ser-
mo. **Sed dices forte forma accidentalis est terminus motus siue variationis. ergo ipsa est variabilis. Antecedens patet inductive. qz terminus variationis que vocatur alteratio est qualitas. Et variationis que est augmentatio terminus est quantitas. Ad quod dicendum q̄ forma est inuariabilis subiective. licet sit bene variabilis terminative. vel dicendum est q̄ forma accidentalis fm esse quo denominati-
ue informat subiectum variabilis est tamen fm
essentiam est inuariabilis. quia tunc significa-
tur abstractiue sine permixtione aliene nature
scilicet subiecti.**

Decimum tertium dubium est. an forma co-
uenienter probetur non esse compositio siue co-

positum. quia non auget illud cui aduenit si-
ue non facit ipsum maius. Et videtur q̄ non
quia quantitas facit maius id cui aduenit. et
tamen est forma. Et confirmatur. qz forma vni-
uersalis est quedam essentia. ergo illud cui ad-
uenit videtur auctum fm essentiam. **Sol-**
utio sic vt dictum fuit in textu. **Ad ob-**
iectum in oppositum est dicendum q̄ quanti-
tas non aduenit alicui re nouo. sed est ipsi sub-
stantie congenita. Et per consequens semper ma-
ior simplex. **Ad confirmationem dicendum**
q̄ vniuersale fm rationem vniuersalis posteri-
us est suis singularibus quibus ipsa natura que
est vniuersalis sit prior eo de quo predicatur. In
quantum autem vniuersale est. non habet esse
nisi intentionale siue vt boetius dicit notiona-
le hoc autem non e esse fm naturam. et ideo nul-
lum esse essenziale addit. sed est notio eius qd
est fm naturam.

Decimum quartum dubium est. vtrum mun-
dis siue celum habeat animam siue sit anima-

tum sicut videtur hic gilbertus supponere in
textu. **Et videtur primo q̄ sic.** quia sicut au-
rois et auicenna et rabimoyse in libro ducis
neutorum dicunt celi sunt animalia rationa-
lia obedientia suo creatori et laudant ipsum et
cantant ei canticum et laudem sublimem fm il-
lud psalmiste. Celi enarrant gloriam dei. sz ani-
mal rationale non est sine anima. ergo celum siue
mundus habet animam.

Secundo philoso-
phus in primo de celo dicit q̄ vita celi est sem-
peterna in secula seculorum. et non deficit et est
melior vita. sed quelibet vita est ab anima. er-
go etc. **Solutio vtrius non quod ostendit**
autoritate et rationibus. **Autoritate** domas-
ti dicentis nullus celos vel luminaria anima-
tos existimet. **Inanimati enim sunt et insensibi-**
les. Et alibi confundantur cum patre eorum
dyabolo qui dicunt celum esse animatum. Ra-
tione vero probatur sic. quia omne animatum
vel est animatum anima vegetatiua sensitua
vel intellectuina. sed nullum istorum est dicen-

dum. **Non primum.** quia sic esset planta. **Non**
secundum. quia sic esset animal. **Non tertium.** qz
sic esset homo. sed quodlibet istorum est falsum
ergo etc. **Secunda ratio est.** si celum esset ani-
matum tunc anima celi non esset nobilioris
conditionis. sed ignobilioris q̄ anima noi-
stra. quia ipsa esset immersa materie et ita fati-
gabilis et tamen semper laboraret. quia motus
celi est perpetuus. hoc autem est inconueniens
quia dicitur anima nobilis.

Ad obiecta in
oppositum ad primum est dicendum. q̄ ani-

*Hic dicitur qd forma ad d qd
siue qd posuit
Vnde aduentione nona
quidam vlti ad vlti nona
materia qd quidam qd qd*

*Vt dicitur in sic et sic h
dicitur a magis in for qd qd
in d qd qd
magis ad qd qd qd qd qd
magis ad qd qd qd qd qd
magis ad qd qd qd qd qd
magis ad qd qd qd qd qd*

*In de anima dicitur qd
magis ad qd qd qd qd qd*

*Quid vegetatiua qd posuit
magis ad qd qd qd qd qd*

*Quid ad nobis qd qd
et qd qd qd qd qd qd
siue ad qd qd si qd qd
siue ad qd qd qd qd qd
ad qd qd qd qd qd*

Quid magis qd qd

Handwritten notes in the left margin, including 'Annotatio not' and other illegible text.

Hex principia

Primum S. q. ubi e. s. p. m. s. h. a. l. i. q.
S. s. m. a. n. p. e. t. m. l. a. g. e. p. m. o. n. t. e.

o p. ad no. d. d. celo formalis
tuy effere q. d. d. d. p. p. o. e.
eli fut. nauuabid. d. n. a. u. i.
o. p. u. d. n. o. p. r. o. p. a. p. u. a. f. a. c. t.
p. a. l. i. o. q. u. a. d. a. d. c. e. l. i. q. u. o. p. r. o. p. a. t. e.
d. c. e. l. i. d. n. o. m. o. u. e. n. t. e. s. i. a. d.
e. d. e. n. t. e. a. u. d. s. i. q. u. i. p. r. i. m. u. m. m. o. t. o.
i. d. e. l. i. p. e. m. o. u. e. n. t.

huc sit aut ali. et quid d.
q. q. motu. rel. p. p. m. p. o. n. t. e.
m. a. n. i. a. d. i. q. u. o. d. e. q. u. i. m. o. t. u. s.
m. o. b. i. l. e. a. p. p. r. o. p. r. i. e. t. a. t. e.

Quid e. ma. nobilis. d. q. q. d.
n. o. e. m. m. e. r. s. i. n. i. b. i. n. a. t. u. r. e.

et si. v. i. d. e. t. f. i. d. e. i. s. u. e. d. i. c. t. a.
p. h. i.

p. h. i.

et si. v. i. d. e. t. f. i. d. e. i. s. u. e. d. i. c. t. a.
a. f. i. n. a. p. r. i. m. u. m. m. o. b. i. l. e.
i. n. q. u. o. d. d. i. c. t. a. e. s. t. h. o. m. i. n. i. s. i. n. r. e. s. p. e. c. t. u.

ma accipitur dupliciter. vno modo vt act^o cor
poris phisici vitam habentis in potentia. et sic
phis in secundo de celo. probat q^d celi habet re
gimen nobilius et dignius nostro regimine
Alio modo accipitur aia fm communem diffe
rentiam qua ipsa distinguitur a natura in hoc
q^d per se operatur plura. et hoc modo lumen in
telligentię receptum in celo potest vocari ani
ma celi. et ideo philosophus vocat celum ani
mal hoc modo quo omne mouens se ipsum di
citur animal. Et ita solet etiam dici q^d celi est
animatum per assistentiam. et non per infor
mationem. Ad secundum patet per idem. q^d ce
lum non viuunt vita formaliter informante. sed
viuunt vita effectua que est ab anima assistente

**Decimū quintū dubium est. quid sit
anima celi siue mundi.** Solutio alberti nō
est causa prima. neq; intelligentia fm proprie
tatem sui. nominis. sed est motor primi mobi
lis existens principium vite. et motus in istis
inferioribus quomodo dicitur octauo phis/
corum q^d mot^o celi est quedam vita omnibus
eorum subsistentibus

**Decimum sextum dubium est. quid sit
anima nobilis.** Solutio domini vtrici aia
nobilis fm veritatem est intelligentia que ha
bet duplex esse. scilicet superius et inferius sicut
anima nostra quo ad esse superius sic dicitur i
telligentia. quasi quedam intellectualis natu
ra. quo ad esse vero inferius quo respicit cor
pus mobile ab ea dicitur anima Et ita sunt h
duerse rationes vnius et eiusdem rei que fm
naturam suam in se dicitur intelligentia. et s; p
portionem ad mobile vocatur anima Et pp
ter elevationem sui super omne illud q^d est act^o
corporis dicitur anima nobilis. siue nobilis
sit q^d casus vel nominatiui

**Decimū septimū dubiū est. quid fm ve
ritatem fidei sūt intelligentie quas ponat phi
Solutō sunt angeli fm auicennā et rabi
moysen dicētes. intelligentie sūt quas lex diuini
na appellat angelos Quod etiā pbatur. quia
ppter angelos et homines non est alia creatura
intellectualis fm sacra scripturam. verūtū est
fm dominū albertū q^d intelligentijs a p. h. i. s. non
attribuuntur ille pprietates q^s attribuunt ange
lis theologi. licet nō possēt esse alie substantie ab
eis si fm veritatē sunt ponende.**

**Decimū octauū dubiū est. an hec ani
ma siue intelligentia potest fm pposito dici for
ma.** Solutio non. quia est compositioe cō
tingens. sed est forma vnius quod est primū

celum. si autē dicatur vniuersalis hoc nō est p
p. d. i. c. t. o. e. m. sed p. c. a. u. s. a. l. i. t. a. t. e. m. v. t. d. i. c. i. t. p. h. i.
Unde vicissimum dubium est de veri
tate an cōsistat i opinādo sicut dicit pictago/
ras eraclitus anaragaras et emp. do. cles. Et
videtur q^d sic. quia anima nostra est ymago in
telligentia mouentis or. h. m. et sicut itelligētia
est motor orbis ita anima nostra est motrix na
ture. s; sicut in oibus motor est causa mobilis
ira forma q^d est in mouēte est causa forme q^d est
in mobili. ergo forma que est in aia est etiā cau
sa forme naturalis. ergo ens in natura sequitur
formas opinionū et estimationū Et cōfir
matur. quia sic videtur esse in fascinātōe q^d ani
ma vnius fascināt aliu. Solutō vtrici nō
fm q^d opinio est tantū opinātis vel cōcipient
passio. quia sermo nō est inuētus ad significā
dū cōceptū fictum qui nō est nisi in cōcipiente
quia sic inutilis esset. quia audiens de re nullā
veritatem vel falsitatem concipit. s; veritas est
bene in oppinādo vl cōcipiendo fm q^d opinio
est rei significata adequata passio. Ad obiectuz
in oppositū est dicendum licet aia nostra sit mo
tor nature. non tū est motor eius in toto vni
so. s; tātum in suo vniuerso siue in suo corpore
sibi vnito et in natura bene sequit formas pra
cticas anime. sicut in ira gaudio timore cōcupi
scentia mouentur spiritus et sāguis ad mēbra
corporis et similiter in alijs passionibus.

Ad cōfirmatōez dicēdum q^d effectus quem ai
ma imprimit in alieno corpore nō est anime i
q^d tū anima. quia sic cōueniret cuilibet anime
sed huius aie in quātū pre alijs animabus p
ticipat virtutes celestes per quas imutat natu
rā rerū et non appentiam apprehēnsionis. vera
igitur apprehensio anime causatur a rebus et
sequitur res alias oporteret q^d adeo vera essēt q^d
apparerent in somnis sicut in vigilia et que vi
dentur remote sicut propinque vel que vidētur
ab ifimo sicut q^d vidētur a sano q^d oia sūt falsa

Substāntiale vero est q^d esse p. fert
vt in pluribus et q^d impossibile est de esse
rei vt ratio et sensus siue horuz similia
vt continuū et discretuz Hoc vero erit
vt materia illd aut vt forma. vt corp^o
quidaz est materia hois. aia vero for
ma. Erat itaq; substantiale vt corpus
est homo et ratio. Nec autē in hijs q^d
de cathegorijs dicta sunt expedita sūt

quod
ra d
actio
bion
capit
nobil
dign
mobi
uiciss
nō e
in plur
que in p
possib
fieri q
creatu
pium
libil
dicit
ra ip
sicut
creatio
quente
nam v
aliquo
ma. Q
na natu
re p. h. i.
Substā
tūm in
uiciss
natura
biliter
fiderent
H
ma
ma et
rea
zū dicit
uiciss
p. h. i. m. a. n. i. a. d. i. c. t. a. e. s. t. h. o. m. i. n. i. s. i. n. r. e. s. p. e. c. t. u.

Videtur autem forma a natura esse quedam vero ab actu: Ratio enim a natura est. calor vero et passio quedam in actu consistunt. In quibusdam vero dubium est utrum a natura aut ab actu incipiant esse ut in figura incisionis. Nam nihil additionis fit. sed seperatio quedam prius. Bico autem figura iesse a natura. sentiri vero ab actu. Sed et que coniunctionis est actus est: ut domus manifestum est autem de hijs. Sed in hijs que in pluribus sunt palam non est. Nam ea que in pluribus sunt in actione esse impossibile est. A natura autem non videtur fieri quoniam ea que a natura sunt a creatura preexistente sumunt principium. Palam vero est creaturam non esse. Nihil enim omnino quare huiusmodi creature sint poterit explicare: natura igitur in hijs occulte operatur. **N**am sicut ex plurium coniunctione partium constitutio quedam priorum excedens quantitatem efficitur. Sed ex singularium discretionem. vnum quidem intelligitur eorum excedens predicationem. Quapropter comunitas omnis naturalis est quoniam a singularitate procedit que creationi coequatur. Subtiliter autem speculantes sicut naturam in actionibus latenter operari uenimus sic creaturarum creatorem in natura ex actu. Numero naturam stabilium. sed hec hactenus alterius enim considerationis sunt.

Formarum quidem alia est in subiecto et de subiecto dicitur. ut scientia. quedam in subiecto est ut in anima et de subiecto dicitur ut de grammatica. Quedam autem est in subiecto de subiecto vero nullo dicitur. ut albedo socratis. Similiter autem in hijs que formam sunt iduudue. Quedam vero de subiecto dicuntur. in subiecto vero nullo

lo sunt: ut rationale atque mortale: que enim neque in subiecto est neque de subiecto dicitur. ut humanitas sortis:

Eorum vero que in sunt de subiecto vero incidibilia. alia sunt sensibilis: alia vero insensibilis. Sensibile vero est. quod sensu comprehenditur ut albedo sonus sapor odor color. et percussio et dulcedo. Insensibilis vero que ratione sola comprehenduntur: ut doctrina. et disciplina.

Similiter autem nihil horum que subiecto dicuntur sensibilis sunt. Manifestum est autem ex hijs que proposita sunt quoniam quedam sita sunt alicubi. ut nigredo in oculo.

Que vero difficile erit assignare: ut scientia et paternitas filiatio. nisi fortasse in generantium et componentium complexione sint site. Singulum vero eorum que dicta sunt incomplexionis eius que in voce est noticia. Hoc vero erit vel subsistens vel contingens.

Eorum vero que existenti contingunt singulum autem extrinsecus aduenit aut infra substantiam consideratur: simpliciter ut linea superficies. corpus. Ea vero que extrinsecus accidunt aut actus aut pati aut dispositio: aut esse alicubi. aut in mora. aut habere necessario hec erunt. sed de hijs que subsistunt et que solum in quo existant erigunt in eo quod categorijs libro inscribitur sufficienter disputatum est. De reliquis vero continue dicimus.

Substantiale vero est: etc.

Posita diffinitione forme in communi. ponit Gilbertus diffinitionem substantialis. Ex quo omnis forma vel est substantialis vel accidentalis. Et diuiditur in duo. quia primo facit hoc. secundo ponit quandam diuisionem. ibi. Videtur autem. Duo ad primum dicit. quod confert esse rei compositae ex quadam compositione. et quod impossibile est abesse rei illi cui est substantiale. quo modo ratio siue rationale dicitur inesse homini: et sensus siue sensibile aut

habetur per se de se habet
per se per se de se habet
de se per se de se habet

Hex principia

Non quo debet quod non omne opus aduere sine se hinc aduere de se
opere de se quod non debet quod non debet quod non debet quod non debet
quod non debet quod non debet quod non debet quod non debet

mali Peceni non possunt ab esse homini et a
mali ex quo sunt de diffinitioe ipsorum In alijs
vero siue accidentibus est exemplum sicut conti
num est in continuis vt in linea superficie et
corpore Et discretum in discretis vt in oratio
ne et numero

Tunc ibi. hoc vero est vt materia **Cō**
sequenter gil. declarat diffinitionem predictaz
dicens. si hoc est substantiale quod confert esse
rei et quod non potest ab esse rei tunc substantia
lium quoddam est vt materia. et quoddaz vt
forma **Corpus** organicum est vt materia. ani
ma vero sicut forma. et sic corpus erit homi
ni substantiale et similiter anima. Et qz natu
rali compositioni correspondet compositio lo
gica siue rationalis. ideo etiam ratio siue ratio
nale erit substantiale homini. hec aut p tracta
tum in categorijs sunt expedita

Tunc ibi. videtur autem hic gil **Cir**
ca predicta premitit quādam diuisionē vt ex
diuisione possit mouere questiones ad ppositū
necessarias. dicens primo q duplex videt esse
forma. quedam a natura et quedā ab actu siue
opatione artis. **Exemplū** primi est vt ratio si
ue rationale forma est a natura in ipso rōnali
producta **¶** Similiter passio quedam alia in
genere qualitatis vt color odor sapor sanitas
egritudo et huiusmōi. tales eni forme tam sub
stantiales qz accidentales a natura sunt. **Alie**
aut ab actu siue opatione artis sunt. vt lectu
lus domus caphus et silia

Tunc ibi. In quibusdā vero hic ex p dca
diuisione quasda elicit questiones Et diuidi
tur. quia primo elicit primam. scdo secundam
ibi **Sed** in hys. primo ponit questionem cuz
argumento dicens. in quibusdā formis est du
bitatio an sint a natura vel ab arte qz admodū
patet de forma incisionis. puta mercurij vl io
nis. **¶** Quia enim a natura sint tales videt. quia
ars in talibus nihil apponit ad materiā. sz to
tum quod ars facit p silit in auferendo et sepā
do partes quasda a subiecto **Et** quia ars nihil
apponit non videntur esse opera artis siue ab
arte tales forme

Tunc ibi. dico autem **Soluit** gilb: di
cens q subiectū siue materia figurarū non est ab
actu siue opatione artis sed a natura **Sentire**
aut et appare est ab actu siue opatōe artis hoc
est exterior terminatio vel clausura

Tunc ibi. **Sed** in hys que i pluribus
dic gil. remouet scdm dubiū psequens de ori
gine forme vniuersalis dicens. q in hys for
mis que in pluribus sūt hoc est in formis vni
uersalibus manifestū nō est qm impossibile est
illas esse ab arte siue actione nostra eo q omnis
talis est accidentalis siue actus. **¶** Nō aut sunt
omnes tales accidentales. **¶** Nec etiā possunt esse
a natura vt videtur. quia ea que a natura sūt
siue fiāt ab actu creatis siue generatis dicunt
fieri. generat autē siue creatis terminus sup
positū est siue singulare nō vniuersale. **¶** Si igitur
dicatur q huiusmodi forme cōmunes sint
creature **¶** Hoc cuiuslibet statim manifestū est non
esse verū. quia cum terminus creatōnis siue ge
nerationis non sit vlt sed pculare non potest
assignari ratio vl exemplum qualiter vl sit cre
atum vel pductum

Tunc ibi. **Natura** igitur. **Soluit** du
birationem dicens. q natura oculute operatur
in hys pducēdo singulare pducit vniūsale ex
consequentī. qz sicut ex cōiunctione plurū p
tium efficitur quoddam totū excedens quāti
tatem partū. sic sim iliter ex discretione plurū
singulariū intelligitur vnum vniuersale exce
dens singularium p dicationem in hoc q qd li
bet singularium de vno solo p dicitur **¶** Illud ve
ro vniūsale de multis ppter quod ois talis cō
munitas naturalis est qz ex singularitate pce
dit hoc est singulariū habitudine **Natura** enī
causa est talis singularis **¶** Et ideo natura est cau
sa cōmunitatis. quia quicqd est causa cause est
et causa causati. singularitas aut creatōnis siue
generatōnis adēq tur. quia terminus creatōnis
siue generatōnis est suppositum. subtiliter igitur
speculantes sicut naturā in actionibus la
tenter opari inuenimus. sic etiā creaturarū oī
um creatorem primū oprantem inuenimus vo
luntarie in creatura quod deprehēdimus ex ip
so actu creatoris. quia numero quodā et ppor
tione totam stabiliiuit naturam. et hoc est sapi
entis. hec hactenus alterius enim sunt conside
rationis

Tunc ibi. formarum quidem **Hys** sic
determinatis de predicabilibus formis. acci
pienda est formarum diuisio vt sciatur de qui
bus formis intēditur in isto libro. dicēdū igitur
est primo. q formarum alia est in subiecto
et dicitur de subiecto vt sciētia est in anima vt
in subiecto. et dicitur de subiecto scilicet de infe
riori vt de grāmatica dicitur **¶** Quedaz vero est
in subiecto et de nullo subiecto dicitur vt al
bedo socratis **¶** Quedā vero nec est in subiecto

ma natura et qz p nō gūo
substante

Quia in hys dicitur
falsum p nō gūo
aut in hys dicitur

Quia in hys dicitur
falsum p nō gūo
aut in hys dicitur

ambiguitas

propter p
ambiguitas

2° copla p^o dicit q^o dicit p^o dicit
p^o dicit q^o dicit p^o dicit
2° in manifestis g^o n^o omite

nec dicitur de subiecto. ut humanitas sortis et similiter alia individua. Quedam vero dicitur de subiecto et in subiecto non est. sicut rationale et mortale. Tunc ibi.

Et eorum vero

S^o b^o dicitur forma accidentalē individua q^o in subiecto est. et de subiecto non dicitur. dicens. Quedam talium sunt sensibiles quedam vero insensibiles. Sensibiles sunt que sensu proprio vel comuni perceptibiles sunt. sicut albedo sortis vel sapor huius vel calor vel percussio siue sonus. Similiter magnitudo figura. Insensibiles vero sunt eo q^o nullo sensu proprio vel communi percipiuntur. sicut doctrina scientia disciplina que se la ratione percipiuntur. Et similiter virtus siue intellectus siue moralis siue heroica. Ex quo patet. q^o nihil eorum que de subiecto dicuntur est sensibile. quia vniuersale s^o m^o q^o abstrahit ab hoc vel ab illo sensibili solo intellectu percipitur. Tunc ibi.

Manifestum.

Hic autor ex dictis concludit correlatiū. dicens. q^o quedam formarum particularium sunt siue alicubi. hoc est in aliqua determinata parte subiecti cui insunt. sicut nigredo in pupilla oculi. Queda vero difficile erit affirmare vbi sunt ut scientia paternitas filiatio. Et alie forme similes nisi forte dicatur q^o in generantium et componentium sunt p^o l^o xione. Tunc ibi.

Singulum vero eorum

Hic ponit Gilbertus conclusionē dicens. De singulis eorum que dicta sunt est signum siue notio eius incompletio que est in voce. Tales autē in complectere voces significantes formas. vel significantes contingentes id est alteri inherentes. vel subsistentes sicut substantie. Que vero sunt contingentes sunt in duplici differentia. quia quedam extrinsecus adueniunt. q^o dam vero intra substantiā considerantur simpliciter. sicut linea superficies corpus. Ille vero que extrinsecus adueniunt sunt sicut actio. passio positio. vbi. quando. habere. Sed de illis que subsistent. id est de substantiis et de accidentibus que solus exigunt seu requirunt id in quo existunt. Et non requirunt aliud quod extrinsecus adueniens dicitur est in libro predicamentorum. de reliquis vero nunc dicendum est in hoc libro.

Circa predicta sunt dubia. Primum est quid in proposito vocatur substantiale. Solutio Alberti. substantia s^o m^o rationem sui nominis non est substantia. sicut nec formale sem-

per est forma. aut materiale materia. sed est illud quod h^o modū substantie. siue s^o m^o rei naturam sit substantia siue accidens. Aliquando enim est substantia aliquando accidens. Substantia namq^o est inquantum est de genere substantie. ut animal est substantia. et etiam est homini substantiale. quia est forma vniuersalis substantialiter predicabilis de homine. Et homo est substantia. Et etiam hoc substantiale sortis. Et similiter rationale est substantiale sortis et homini. Et vltimo omne illud quod de altero predicatur in primo modo dicendi p^o se est substantiale. s^o illud quod dicitur alicui in secundo modo dicendi per se non est sibi substantiale proprie. sed magis est substantiale. sicut propria passio que conuenit speciei sue ut risibile respectu hominis. talis enim propria passio ut in predicabilibus dicitur fuit inseparabiliter consequitur speciei. Et etiam substantiale non habens totum modum substantie in eo quod est substantia. sicut color se habet ad albedinem. et sicut qualitas ad colorem vel disgregationem visus se habet ad albedinem. et sicut esse extremitatem per speciem ad colorem. Et quia substantiale dicitur quod non est substantia. habens tamen modum substantie. ut dicitur Albertus. Ideo dicitur Boetius q^o substantiale medium est inter substantiam et accidens. non per abnegationem vtriusq^o extremorum. sed per vtriusq^o extremi participationem. Habet enim naturam accidentis. et substantie modum: inter substantiam tamen et accidens non potest esse res media quia sic diuisio entis non esset data p^o immediata. nec esset sufficiens.

Secundum dubium est quot possunt colligi modi substantialis et accidentalis. Solutio quattuor. Primo dicitur substantiale quod s^o m^o rem et modum substantia est. ut sortes plato. Secundo quod s^o m^o rem est accidens. et s^o m^o modum substantia. ut albedo. nigredo. Tercio dicitur substantiale quod propria substantia consequitur. sicut propria passio. ut risibile substantiale est homini. Quarta est q^o proprio magis proprie diceretur substantiale q^o substantiale. Et non habet modum substantie in constituendo. sed quantum ad inesse inseparabiliter habet modum substantie. Quarto dicitur substantiale. quod inest in ratione diffinitiva loco differentie. quous nihil sit essentie eius siue esse eius sicut nasus substantialis est s^o m^o. et oculus substantialis est in seculo et tibia clauda. et sic de alijs. et generaliter subiectum substantiale est proprio vel accidenti-

Substantiale quod dicitur per abnegationem vtriusq^o extremi

Non quod sit modus per se
per se est substantiale
per se est accidens

349
222
222

naturor mod si amabile
quod dicitur in
philosophia

Similiter accidentale dicitur quatuor mo-
dis fm rem z modū. vt album. Secundo mo-
do quod est accidentale fm modum z substan-
tiale fm rem. vt concretum de genere substan-
tie. Tercio modo dicitur accidentale quod po-
test adesse z abesse preter subiecti corruptōez.
vt albedo sortis. Quarto id quod nullo mo-
do ingreditur diffinicionem substantie. nec fm
rem nec fm modum. isti igitur sunt modi sub-
stantialis z accidentalis

Tercium dubium est. quomō figura
incisionis preest in materia anteqz sibi inscul-
pitur. Solutio. quidam dicūt qz sit in ma-
teria actualiter. sed cooperta alijs partibz ma-
terie eiusdem. puta lapidis aut ligni. que par-
tes dum remouent per actum artificis figura
apparet. ita qz artifex nihil aliud facit nisi re-
mouendo partes phibentes apparentiam si-
gure iam persistentis in materia preiacente

Sed istud nullo modo potest stare. tuz quia
omnis actio noua positua z productua ha-
bet aliquid positiuū pro termino nouiter pro-
ducto. illud non est sola separatio partiu z
illa non est nisi quedam priuatio. ergo figura
de nouo pducitur. z per consequens non pre-
existit

Secundo in eadem parte materie
non possunt esse figure impossibiles actu.
sed in eadez parte materie possunt in sensu di-
uisionis esse quecuqz figure. vt hominis asi-
ni que sunt omnino incōpossibiles. ergo non
sunt simul ibi actu

Tercio quia figure ex-
tense habent partem extra partem. Et impossi-
bile est omnes partes simul actu esse. sed talis
figura de qua modo queritur est sic extensa. igitur.
z. Sed in quacunqz parte materie sit ca-
put potest fieri pes vel manus. z. z sic de alijs

Dicendū est igitur qz figura precedit in ma-
teria pure passive

Quartum dubiu est. vtrum talis igitur
imprimatur materie naturaliter vel vio-
lente vel artificialiter

Et videtur qz nō ar-
tificialiter. quia illud quod fit ab arte. fit per
additōem z appositōem. sed talis figura non
fit sic. sed magis per amotōem partium. z se-
patōem partis a parte. ergo non est ab arte. er-
go sequitur qz est a natura

Solutio natu-
rale potest accipi dupliciter. scilicet actiue et
passiue. hoc est potentia receptiua forme po-
test comparari ad formam quam recipit. vel
ad agens a quo recipit. Primo modo ipsa est
potentia naturalis violenta vel neutra. Di-
citur naturalis cum ad formam naturaliter

inclinatur. violenta si sit contra naturalem in-
clinationem. neutra si neqz inclinatur natura-
liter ad formam neqz ad oppositam. Exem-
plum primi. vt ignis ad moueri sursum. Se-
cundi vt ignis ad moueri reorsum. Exemplū
tercij. sicut superficies se habet ad albedinem.
et nigredinem vel medium colorem.

Secundo modo comparando receptiuū ad agēs
a quo formā recipit. tunc est naturalitas. qm
receptiuum comparatur ad tale agens. quod
natum est naturaliter imprimere formam in
tali passo. sicut ex opposito quando compa-
ratur ad tale agens quod non est naturaliter
impressiuū illius forme in illud passum. qua-
le est agens voluntariuz z a proposito siue sit
creatum siue increatum. Et supernaturalis si-
ue increatum non est naturale. Ista igitur di-
stinctione stante

Dicendū est qz figura inci-
sionis non est a natura primo modo eo qz pas-
sum non inclinatur naturaliter ad talem fi-
guram. Non est etiam violenta. quia genera-
liter verum est qz quecuqz forma est violen-
ta in materia eius opposita z incōpossibilis
est in ea naturaliter. Comparando igitur fi-
guram incisionis ad materiam. prescise ipsa
non est ibi naturaliter z violente. sed fm po-
tiam neutra quia materia non magis ad vnā
figuram qz ad aliam sibi oppositam inclina-
tur

Secundo accipiendo naturale secun-
do modo non est a natura. quia non productur
ab agente naturali imprimente talem for-
mam. quia artifex a quo inducitur est agens
liberum

Ad obiectum in opposituz est di-
cendum. qz maior est falsa vniuersaliter acci-
piendo eam. quia artifex non solum agit ap-
ponendo. sed quandoqz remouēdo. Unde di-
cit Albertus. qz figura incisionis est a natura.
quanteum ad materiam figure subiectam. sed
figura prout est terminatio quanti est ab ope-
ratione artis

Quis enim ars nihil ad-
dat materiale. tamen separando confert ad ef-
se formale figure. ad quod magis confert par-
tium separatio qz appositio. quia figura non
est tale ens quod requirit materiam ex qua. sz
tm in qua. Et ergo dixit Empedocles. In om-
nibus que ab arte fiunt naturam esse materiā
formam vero accidens. si enim plantetur lec-
tuli lignum non germinabit lectulum. sed lig-
nū. cum igitur natura sit ex qua pullulat pul-
lulans natura erit lignum z non forma artis.
que est in lectulo. Et ex isto patet concordia
diuersoz que dicuntur de figura incisionis

Summā dicitur qz
ad qz non est
quod dicitur in
philosophia

compi dicitur
natura
malo
dicitur

Text from the adjacent page, partially visible on the right edge.

Gilberti porritani.

forma simpliciter dicitur res
forma autem dicitur qd admodum est

Sufficit

Quintum dubium est: an forma vniuersalis de qua dubitatioem facit in textu Gilbertus sit a natura vel ab actu nostro. Et videtur qd ab actu nostro. quia secundum commentatores intellectus agens est qui facit vniuersalitates in rebus. sed productio per intellectum est ab actu nostro. **Secundo sic.** non est a natura ergo est ab actu nostro. **Consequenter est nota.** Antecedens probatur. quia sic esse ponere vniuersalia formas separatas et ydeas. **Secundo solutio.** vniuersale est concretum dicitur ab vniuersalitate. sicut album ab albedine. Et ergo potest accipi dupliciter. Uno modo pro subiecto siue pro re prime intentionis cui applicatur intentio vniuersalis. et hoc modo vniuersale est primum obiectum intellectus. et omnis scientia est vniuersalium. et est a natura. quia particularis natura illa generat hunc vel illum et intendit. vniuersalis vero que hunc ordinat ad esse diuinum. et intendit simplex. et vniuersale et sic natura occulte operatur in quantum producendo singulare producit vniuersale. ut generans sortem et consequenter producit hominem. animal substantiam. et sic de alijs. **Alio modo accipitur vniuersale pro secunda intentione causata ab intellectu.** et applicabili rebus prime intentionis. et hoc modo est ab intellectu siue ab actu nostro. per hoc patet responsio ad primum. **Ad secundum dicendum est** qd non sequitur ex hoc qd vniuersale sit separatum secundum rem et rationem simul. sed tamen secundum rationem. Et hoc superius circa librum Porphyrii est concessum.

Sextum dubium est. quare in productione vniuersalis natura dicitur operari occulte. **Solutio Alberti.** duabus de causis. Prima causa est. quia actus particularium semper sunt. et ideo natura particularis operans semper est manifesta. cum autem ipsa operatur non operatur nisi in virtute nature vniuersalis. que est in ea occulte et non nisi per intellectum accepta. et ergo dicitur operans occultum. **Secunda causa est.** quia operatum a natura sensibus est manifestum. **Illud autem quo est illud habens formam speciei. et nature est occultum.** Et ideo hic generat hunc. sed quia hic generans est homo. ideo hic genitus est homo. alias generatio non esset vniuersa. hoc autem est occultum. et accipitur solo intellectu. ergo natura dicitur occulte operari in productione vniuersalis. **Septimum dubium est.** que est ratio quod dicitur in textu postea. **Secundo**

lutio. quia omnis forma aut est substantialis aut accidentalis. Si primum hoc est dupliciter. quia vel est singularis vel vniuersalis. Si primum sic est tertium membrum. si secundum: sic est quartum. Si secundum hoc est simili modo dupliciter. quia vel est forma accidentalis singularis vel vniuersalis. Si primum sic est secundum membrum. si secundum sic est primum membrum. prout prolixius dictum fuit circa distinctionem secundam antipredicamentalem.

Octauum dubium est. propter quid hec accidentia paternitas filiatio et similia non sunt in determinata parte subiecti. sicut nigredo in pupilla oculi. **Solutio Alberti.** quia paternitas et filiatio sunt forme relationis que secundum totum esse inest et non secundum partes. cuius ratio est. quia per actum generationis actiue generantur innascitur. actus autem est totius et non partis. Simili modo filiatio inest secundum totum ei cui inest. propter generationem passiuam. que totius est. sunt tamen sicut dictum fuit in textu sita in complexione siue in compositione. ut dicit Gilbertus. quod debet intelligi non secundum substantiam. sed secundum causam. quia complexio causa est complexiois seminis. et similia secundum causam sita sunt in compositione generantium que compositio attenditur in situ et ordine membrorum. in quibus semen maturatur ad generationem. sicut sunt membra que dicuntur vasa seminaria scientie autem secundum actum. sicut non hunc. sed accepte secundum habilitatem situate sunt in complexione. quod subtilium spirituum et humorum magis sunt ad scientiam abiles. propter quod etiam Alexander dicit intellectum esse preparatum quandam in corpore.

Nono vero est secundum quam in id quod subiicitur agere dicimur. ut secans quis in eo quod secet secans dicitur.

Postquam Gilbertus determinauit de quibusdam autem principijs. nunc incipit determinare de ipsis principijs. Et diuidit ista pars in sex partes. secundum que sex sunt principia. partes patebunt. Prima pars diuiditur in duas partes. primo determinat de actioe diffinitive: secundo de proprietatibus eius. ibi. Scire autem oportet. Primo facit hoc. secundo diuidit actionem. ibi. Est autem alia. Duo ad primum dicitur. quod actio scilicet in comitate accepta est secundum quam in id quod subiicitur agere dicimur. ut aliquis dicitur secans in eo quod secat. et docet in eo quod docet.

Questio prima antecedentalis est: Utrum actio et passio sint principia assistentia ut restat in textu Gilberti porritani. **Et videtur**

Haec forma simpliciter
dicitur res
haec forma autem dicitur qd admodum est

Actio et passio sunt principia
assistentia ut restat in textu
Gilberti porritani.

Actio et passio sunt principia
assistentia ut restat in textu
Gilberti porritani.

Actio et passio sunt principia
assistentia ut restat in textu
Gilberti porritani.

Actio et passio sunt principia assistentia ut restat in textu Gilberti porritani. Et videtur quod actio et passio sunt principia assistentia ut restat in textu Gilberti porritani.

plato in hoc
dicitur qd
natura est
a seipsa

Actio et passio sunt principia assistentia ut restat in textu Gilberti porritani.

ad hoc sit p p

primo contra suppositum. q non sunt principi-
pia. quia omne principium est primu. Actio
vero 7 passio non sunt prima. sz a prioribus
principiata. ergo no sunt principia. Minor
probat. quia presupponit qualitate. quia
vt dicitur posterius. pprium est eis generari
ex quali siue qualitate. **Secundo** sic. om-
ne principium est accidens. accidens aut iur-
ta nominis sui ratione est in subiecto. ergo no
est aliquod assistens. **Tercio** actio 7 pas-
sio dependet ab intrinsecis pncipijs. qz actio
a naturali potentia. passio a naturali impote-
tia. igitur non sunt principia assistentia.

In oppositum est **Hilbertus** in an pncipijs
Et ponitur iste discursus.

Maioz. Omne ad extra respectuum
prim ordium est assistens principijs

Minor. Actio 7 passio ordinat mo-
tum illo modo. **Conclusio.** Igitur
heccipsa sunt assistentia principia

Maioz. pbatur ex ratione principij qua
ponit **Albertus**. que est q principium fm no-
men suum non dicit formam in subiecto que
scientem. sed eam que est extrinsece respectiua.
nec tamen dicitur assistens ad extra fm erroze
quorundam quasi quoddam extrinsecus affixu

Sed dr incristens. sicut cetera accidentia in
ordine tamen ad extrinsecum. non tamen di-
cunt ista respectum qui est de predicamento re-
lationis. quia talis est intrinsecus. sed nomi-
nat respectum extrinsecum

Minor patet. quia sicut inter efficiens 7 materiam mediat
forma quam efficiens materie imprimat. ita
motum antecedenter 7 cosequenter circustant
actio 7 passio. respectu cuius dicuntur assisten-
tia. Etiam motus fm se acceptus est fluxus in
trinsecus potentie formalis quem fluxum ac-
tio id est effectiua motio ponit in respectu ex-
trinsecus agentis ad patiens. Et passio. id est
motio passiuia in respectu patientis ad agens
sicut patebit specialius posterius

Conclu-
sio seqtur et iam premissis **Ad** obiecta in
in oppositum ddm. **Ad** primu est dicendum
q licet habent aliquid ante se in genere cause
efficientis. non tamen in genere cause forma-
lis siue fm formalem ratione predicandi

Ad secundu est dictum in declaratione maio-
ris **Ad** tercium est dicendum. licet causen-
tur ab illis principijs. nominant tamen acci-
dentia que dicunt respectum ad extrinsecu

Questio secunda. An actio 7 passio

sint a seiuicem. 7 a motu generalissime disti-
cta **Et** videtur primo q non. quia actio 7
passio sunt vnum 7 idem. ergo non sunt disti-
cta. Antecedens probatur per simile. quia si-
cut eadem est via a thebis ad athenas. 7 eor-
tra. 7 vna via ascendens 7 descendens. so-
lum differens terminis. sic etiam cuz actio sit
pparatio agentis ad patiens. 7 passio econtra
ppato patientis ad agens. vt dr **Auerrois** crut
vnum 7 idem numero. 7 solum differunt suis
terminis. ergo non sunt generalissime distin-
cta

Secundo sic. motus dicit vnam 7 ea-
dem naturam actionis 7 passionis. ergo actio
et passio sunt vnum 7 idem. **Consequencia** p-
batur. quia illa sunt eadem quoz est vna na-
tura. Antecedes patet tercio phisicoz. vbi di-
citur q motus est actus agentis. quo mouet
patiens. Et etiam est actus patientis 7 mobi-
lis quo mouetur ab agente. ergo motus vna 7
eadem natura est actionis 7 passionis. ergo ac-
tio 7 passio vnum 7 idem sunt ex parte rei

Tercio. **Albertus** dicit in capitulo de passio-
ne. q agens 7 patiens in forma conueniunt q
est actus agentis in agente. 7 actus patientis
in patiente. ergo ex natura rei non videtur dif-
ferre actio 7 passio. sed sut vna forma

Quar-
to mouere est agere. ergo motus est actio. 7 mo-
ueri est pati. ergo motus est passio. per locum a
conjugatis. ergo non distinguuntur. **Qui-**
to alteratio est motus. vt dicit philosoph⁹ ter-
cio phisicoz. 7 tamen alteratio est actio. cum
alterare sit agere. igitur actio est motus

Se-
cto. fm **Auicenna** in suo libro phisicoz. mo-
tus est in genere actionis. 7 fm alios motus
est ipsum predicamentuz passionis accipien-
do passionem coiter vt omis illa dispositio si-
ue affectio que fluit ab agente in id quod ei sb-
ijctur dicitur passio. ergo non sunt distincta.

In oppositum est sententia **Brestorelis**.
Hilberti porritani. 7 **Alberti** magni. Et po-
nitur iste discursus

Maioz. Ex diuersitate principioz
substantialium arguitur distinctio et
ordo consequentiuz accidentium. **Mi-**
nor. Forma priuatio 7 materia fm ra-
tiones formales principianti distincta
causant in toto vntra actionez mo-
tum 7 passionem coessentialiter ordi-
nata: **Conclusio.** Igitur actio 7 passio
sunt accidentia inter se. 7 a motu.

ad hoc sit p p

ad hoc sit p p

ad hoc sit p p

ad hoc sit p p

Generalissime distincta

Maior patet. quia effectus proprii coordinantur sub suis causis. quales est igitur diuersitas principiorum subiectum constituentium. talis etiam erit accidentium subiectum consequentium. alias non esset adequatio cause et effectus.

Minor probatur. quia forma est principium actionis ex quo forma habet duplicem rationem principium. cum sit esse et agere actus primi et secundi. Principium esse per suam essentiam. Principium vero agere per naturalem potentiam. substantia enim composita non conuertitur ad agendum extra se. nisi per potentiam sue essentie supraditam. alias actio rei create non destrueret eius simplicitatem. et posset aliquid citra primum agere per suam essentiam.

Primatio vero est principium motus. ex quo est terminus a quo. materiale vero eius quod est potentia formalis secundum quod fluit ad perfectionem et finalem eius actum est motus. iuxta philosophum primo per hermenias dicentem. forma est agere. materie vero pati. Hec autem tria principia unita in composito per unam formam totius sunt principia accidentium istorum coessentialiter ordinatorum. Dicitur autem unita in composito. quia ipsa seorsum accepta non precipiant ista accidentia. ex quo omne accidens sequitur totum compositum.

Conclusio sequitur ex premissis. Et potest amplius sic ostendi. quia motus qui secundum formalem substantiam fluxus in se neutraliter acceptam dicitur motus. prout effluit transitive ab agente vocatur actio. et ut influit transitive passio. vocatur passio. sicut igitur ratio formalis fluxus et effectus effluxus. et materialis influxus distinguuntur causaliter. sic motus actio et passio distinguuntur quidditative et essentialiter. siue re et ratione. Ex quo actio formaliter est in agente. passio in patiente. et motus in mobili. licet materialiter conueniant. quo modo dicit Gilbertus. quod omnis actio in motu est. et omnis motus in actione.

Ad obiecta in oppositum. Ad primum est dicendum secundum dominum Albertum. quod non est simile de via ab Athenis ad thebas. et contra. et de actione et passione. quia actio est subiective in agente. et passio in patiente. sed via que est a thebis ad athenas. et contra nec est in thebis. nec in athenis ut in subiecto. sed est media ab uno termino in alium realiter protensa. Etiam via que est inter duos terminos manet simpliciter eadem nihil habens diuersum nisi terminos. motus autem secundum formam for-

mam non manet idem sicut secundum aliam formam mutatur id quod denigratur. et id quod dealbatur. Et similiter secundum aliam formam est agens comparatum ad patientem et contra.

Ad secundum respondet Albertus. quod motus non est una natura et forma mouentis et moti agentis et patientis. quia ut est agentis et mouentis sic est actus perfectus. et ut est patientis et mobilis. sic est actus imperfectus. et quia non est una ratio utriusque. ideo non possunt esse actio et passio unum predicamentum. Concesso etiam quod motus sit actus mouentis et mobilis. non sequitur quod actio sit passio. quia motus nec est actio nec passio sed est forma fluens ab esse imperfecto ad esse perfectum. et per hoc differt ab actione et passione. quia motus propter priuatiuam forme fluentis intermedie indifferentiam non est in uno predicamento. sed est post predicamentum quod dicitur coordinatum plurimum ad genus unum non reducibile. sed ad plura. ut dictum est in postpredicamentis.

Ad tertium dicendum est. quod actio et passio in forma conueniant. non tamen sequitur propter hoc quod actio sit passio. quia talis forma absolute non est passio vel actio formaliter. sed actio formaliter est impressio vel influxio illi forme ab agente in passum. Et passio formaliter est receptio. et continua illa affectio qua afficitur paries recipiendo talem formam ab agente. cum igitur impressio non sit formaliter receptio. ideo actio non est formaliter passio. Quod autem dicit Albertus. forma que est actus agentis est passio intelligendum est materialiter quo modo dicit philosophus tertio physicorum quod actio et passio sunt unus motus et non formaliter. quoniam formaliter illa forma nec est actio nec passio. quia non denominat aliquid formaliter agere vel pati.

Ad quartum est dicendum quod non est ibi locus a coniugatis. sed debet inferri. ergo motus est actus vel motio est actio. et hoc verum est ut ostendit philosophus tertio physicorum.

Ad quantum dicendum est alteratio capitur dupliciter. Uno modo dicitur qualitas fluens seu procedens a priuatione ad actum. et sic alteratio est motus et non est actio. sed potius est actus ut dicit philosophus. quod alteratio est actus alterabilis. et motus actus entis in potentia secundum quod in potentia. Alio modo dicitur alteratio comparatio agentis ad patientem. sicut imprimens sibi qualitatem. et sic est actio ut probat argumentum predictum. et hoc modo est motio

Athenis

et non motus. q nra motus est forma fluens a
priuatione in habitum. sed motio est compa
ratio mouentis ad id quo mouetur tanq in
priumtis sibi formam suam fm quam mo
uens formaliter mouere dicitur. z ita actio et
passio sunt distincta predicamenta non obsta
te q motus sit actus agentis z patientis. Et
simili modo dicenduz est de quolibet nomine
verbali in tio. quod equiuocatur ad tria. Un
de. Significat agens. patiens. medium. ver
bale per io.

**Questio tertia. vtrum actionis diffi
nitio distinguens eam a quolibet alio pdica
mento. sit conuenienter data a Silbeto** Et
videtur primo q non. quia nullum genus ge
neralissimu potest diffiniri. sed actio est genus
generalissimu. ergo non potest diffiniri. Ma
ior z minor tenet p Boetiu di. q sola spes dif
finitur. Minor est manifesta. Et confirmatur
quia omnis diffinitio debet dari p genus z dif
ferentiam. sed ista non est huiusmodi. ergo no
est bona. Minor patet inductiue de singulis
particulis. Nec potest dici q quas ponitur ibi
loco generis. quia vel teneretur relatiue vel in
finito. sed nullum istoz est dicendu. Non in
finito. quia infinitum non diffinit. Non rela
tiue. quia tunc sequeretur. q idem diffiniretur p
seipsum quod est falsum. quia sententia dif
finitionis esset. actio est fm quam actione

**Tercio. actio nihil est. ergo non potest dif
finiri. Antecedens pbatur. quia nec est substā
tia nec accidens. igitur nihil. quia inter sub
stantiam z accidens nihil debet mediare. cum
sint contradictoria. sed inter substantiā z actio
nez mediat virtus siue naturalis potentia. igi
tur. zc. Quarto omne diffinituz debet esse
vniuersale. sed actio no est vniuersale. ergo no
est diffinitum. Minor pbatur. quia omnis
actio fm philosophu primo metaphisice z ter
cio ethicoz est singulariā. igitur omnis est sin
gularis. Quinto creatio est actio creantis
et tamē non est in id quod subijatur. ergo dif
finitio non est bona. Antecedēs pbatur. quia
per hoc differt a generatione z alijs naturali
bus mutationibus. Sexto forma substā
tialis est fm quam in id quod subijatur age
re dicitur. z tamen non est actio. ergo non est
diffinitio bona. Antecedens patet per philoso
phuz pmo de generatōe dicentē. Forme est age
re. materie vero pati. Septimo ars est fm
quam nos dicimur agere in id quod subijat.
et tamen non est actio. Antecedēs patet quia**

est reeta factio rez a nob factibiliū. **O**ctauo
instrumentuz vt securis vel fossorium est fm
quod nos dicimur agere in id quod subijatur
et tamen non sunt actio. **N**ono quod subij
atur actōni est agens. sed agens non agit in se
ipsum sed in passum. ergo in conuenienter dicitur.
actio est fm quas nos dicimur agere in id
quod subijatur. Maior est cōmunis senten
tia logicoz. ergo male dicitur id quod subij
atur. **D**ecimo id quod recipit actōem agē
tis dicitur actioni obijci. ergo male dicitur in
id quod subijatur. **U**ndecimo. viuere lu
cere calere florere sunt actiones. z tamen non
sunt in id quod subijatur. quia non determi
nant subiectum extrinsecum. **D**uodecimo.
actioz agere idem sunt. ergo non potest actio p
agere diffiniri. Antecedens patet quia habent
se sicut concretū z abstractū. s3 concretū z ab
stractū vnū z idē dicit. **T**erciodecimo. mul
te sunt actōes fm quas nos non dicimur age
re. sed alie res a nobis. ergo male dicitur in dif
finitione dicitur in prima persona. **E**tiam
sequeretur q non diffiniretur actio in cōmu
ni. sed actio nostra. **C**on oppositum est Sil
bertus z rationales philosophi. Et ponitur
iste discursus.

Maior. Fluxus forme ab agente est
fluentis z patienti influxe est cōmu
ne exercitium efficienter formaliter z
materialiter ordinatū. Minor. Qui
fluxus vt effectiuus conuenit actio
ni. vt formalis motui. sed vt illatus
subest materie passioni. **C**onclusio.
Igitur sicut motus est potentie for
malis intrinseca diffusio: passio effect
actionisqz illatio. Ita forma fm quā
dicimur agere in id quod subijatur.
est actio.

Maior patet. quia vt effluens sic est exerci
tium seu aeris effluens ab agente. In se vero.
cum pfectione terminoz extrinsecoz agen
tis z patientis est formaliter de natura inter
medij. quare hoc modo est fluxus intrinsecus
exquo forma est causa intrinseca. z hoc modo
dicitur simpliciter fluxus. vt vero recipitur in
passo cui penetranter illabitur. sic vocatur in
fluxus. Minor patet. quia per hoc actio for
maliter distinguitur a passione z motu. quia
est motio actiua existens subiectiue tamen in
agente vt postea dicitur. motus vero est ef

prohi qd e pmo om du vno
de acta z e m qd actio dicitur
e passio et e m qd passio

7 no p diffi
quod pmo p diffiniri p qd de p
z qd dicitur p p qd de fine
Et illi alud qd

ponit d diffiniri hoc qd

non pnt ad qd dicitur
q dicitur z qd dicitur
q dicitur z qd dicitur
q dicitur z qd dicitur

ho est qd dicitur

de vte qd dicitur in actioe p qd
dicitur qd dicitur p qd dicitur
z dicitur z dicitur z dicitur

qd dicitur p qd dicitur

de p qd dicitur qd

fluxus formalis et intrinsecus inter actum et potentiam medius. sed hic fluxus ut illatus conuenit patienti quia passio formaliter nominat receptionem continuam qua afficitur patientis formam agentis recipiendo. **C**onclusio sequitur ex premissis quo ad duas partes que primum distictio motus et passionem et patebit amplius inferi. **Q**uo ad tertiam que agit distictio actus sic patet quod actio est quaedam forma actualis existeret formalis ratio seu actus agendi transiue huiusmodi quam nos dicimus formaliter agere in id quod subicitur id est ipsum cum omni actio transit in passum. **E**t dicitur notate in id quod subicitur. quod terminus transitus est accusatus. **E**t non dicitur ad id vel super id quod non solum agens tangit passum. sed penetrat ipsum sed transmutat. put posteriori etiam dicitur. **A**d obiecta in oppositum ad primum est dicitur secundum dominum albertum quod nullum genus generalissimum potest diffiniri diffinitione quod dicitur et essentiali quia ois illis dicitur dari per genus et differentiam sed diffinitio actus est solum quaedam descriptio existens maioris de claratōis quod nomen secundum se superius. et les ante debent dari per causam vel effectum vel signum et generaliter per omnia illa quibus aliquid potest notificari diffinitum. **E**t per hoc vadit confirmatio. **U**n in ista diffinitione ponitur aliquid loco generis. quia in fine te quod ut dicit albertus. actio est unum de principijs. ergo non potest habere aliquid certum per quod diffiniatur sed infinitum. quod tamen finitur per ea que post ea in diffinitione ponuntur. vel dicitur est quod quia tenetur ibi flatuue et est sensus. actio est secundum quas actionem et bene. quod per illam propositionem secundum ipso tatur ratio principij et cause formalis. quam non dicit actio suo nomine. et sic secundum quam notius est actio secundum se accepta. **A**d 3^m est dicitur quod licet sit inconueniens aliquid mediare inter substantiam et accidens in primum. potest tamen aliquid mediare inter substantiam et hoc actus sicut inter actionem et substantiam mediat fortis siue naturalis potentia nec tamen est ymaginandum quod inter substantiam hanc et illam et accidens mediat aliquid natura predicamentalis que nec est substantia nec accidens quod sic non esset sufficientes diuisio entis nec data per immediata. **A**d quartum est dicitur licet actio hec vel illa non sit nisi supposito. tamen actio simpliciter et in communi accepta quod abstracta ab hac vel ab illa huiusmodi generalis ante abstractio velis a particulari est omnibus scientijs communis. **A**d quintum est dicitur licet creatio sit actio secundum modum non tamen secundum rem que sit de predicamento actionis. eo quod non est actus a create distinctum. quare dicit albertus in secunda parte de mirabili scientia dei quod creatio secundum quod ad creatorem refertur non est aliquid rei diuisum ab ip

so create. sed est ratio que secundum voluntatem que omni causa est refertur ad hoc sicut nunc quod ante non fuerit. **E**st enim actio in create creati. essentia relata per voluntatem ad huiusmodi quod nunc de nouo fiat ex nihilo. si vero poneretur medium inter creatorem et creaturam sicut actio physica inter agens et paciens multa sequerentur inconuenientia creatio igitur secundum esse non est nisi in create quod secundum fieri refertur ad creatorem et cum relatum de necessitate ponat suum correlatum in create non ponit creatio nisi ratione respectus creatis ad creatum quoniam creator ad creaturam refertur relatione rationis. creatura vero ad creatorem relatione reali. **A**d sextum est dicitur secundum albertum quod per formam substantialem non tenominatur agens ut agens secundum actum nec secundum eum dicitur agere formaliter. sed potius agens per formam est principium actionis. vnde dicitur reuera sunt principia accidentis quia forma substantialis totius compositi dicitur principium originale quo actionis iuxta sententiam philosophi de generatione dicitur. forme est agere materie vero pati. **T**otum compositum est principium originale quod quia iuxta sententiam philosophi primo metaphisice. actiones sunt suppositorum. **S**ed naturalis potentia que est qualitas consequens totam gratia forme est principium instrumentale eo quod nullum ens citra primum agit per sui essentiam sed per potentiam essentiali super additam. sed actio sola est secundum quam formaliter dicitur agere in id quod subicitur. **A**d septimum respondet albertus quod ars non dicit nisi facultatem ad actionem et non dicit id quod est actu agens eo quod habens artem potest agere et non agere. **A**d octauum est dicitur quod instrumentum non facit agere et agere nec denominat ipsum. sed dicit causam mediam coadiuantem in actione. et ergo eque uoce accipitur illa prepositio secundum in diffinitione actionis et in obiectis. quia in diffinitione dicit circumstantiam cause formalis in obiectis vero dicit circumstantiam cause efficientis instrumentalis. **A**d nonum est dicitur quod est duplex subiectum actionis. scilicet inhesionis et transitionis. **S**ubiectum inhesionis ipsius actionis est ipsum agens in quo est actio subiectiue ut postea dicitur. sed subiectum transiuius est paciens in quo recipitur actio. primum istorum vocatur proprie subiectum. **S**ecundum vero vocatur magis proprie obiectum dicitur tamen in diffinitione subiectum ad significandum plenam victoriam agentis super passum quod omnis actio fit ex proportione maioris et equalitatis

Nota

Vertical text in the left margin, likely a library or archival stamp.

Ad decimū patet solutio ex pcedenti quia licet obiectū sit tñ ex causa dicta dicitur magis subiectum q̄ obiectum. **A**d undecimū dōz q̄ illa verba simpliciter non fecant actiones. qz actio est trāsitiua p̄cessus forme ipassum. sed ista verba sunt neutralia et eoz actio est intrāstīua. et sic noīnant simplices diffusiones for/ me. et sunt in eodem p̄dicamēto cum formis q̄ tñ sūt diffusiones vt lucere est i eodē p̄dicamēto cū luce florere cū flore viuere cū vita calē cū calore qz p̄as substācial' ipius forme idēfīca tur cū forma ex quo actio forme est itransitiua. **A**d duodecimū dicēdum q̄ licet actio et agere in re nō dīant. tñ differēt fm modū significandi qm̄ agere fecat actōem s̄balter vt exercitam. et hoc modo notior est nobis. q̄ qñ significat nominaliter. et p̄pter illā dīstīctam actio diffīc p̄ agere sicut q̄litas p̄ quale. **A**d vltimū cū sua confirmacione est dicendū q̄ nos ponitur ibi p̄ antomasiā hoc est p̄ excellentiam. qz hō est p̄cipatiue omnis creatura vt dicit grego/ rius. Et sic agit fm plures actiones q̄ quecūqz alia creatura quia agit actionibus anime et cor/ poris hoc autē non conuenit quibuscūqz alijs.

Circa istud capitulū sunt dubia

Primū dubium est q̄re actio et pas/ sio inter principia pcedūt omnia alia. **S**olutio qz actio et passio inter omnia alia magis videntur conuenire cū his que intrīsecus sub/ stantie accidūt. Ex quo iuxta p̄dicta actio cau/ satur a naturali potentia prime et originaliter a forma. et passio originaliter a materia et p̄rie a naturali impotentia. Et ex hoc habetur quare etiā actio p̄cedit passionē. Sed forte diceret ex iam dictis seq̄retur q̄ actio et passio nō essēt principia cum sint principiata a p̄ioribus.

Ad hoc dicendū est licet sint principiata ab alijs in genere cause efficientis non tamē in ge/ nere cause formalis. qz sic sunt principia i ge/ nere suarum coordinacionū ita q̄ sub eis mul/ ta continentur que ad nullum aliorum generū reduci possunt sic namqz sunt subalterna scilī/ cet actio anime et corporis et species specialissi/ me sicut sectio vstio et idūidua vt sectio a so/ re facta et vstio a platone.

Secūndū dubium est: quare actio et passio non diffīniūtur per motum qui videtur commune genus eorum sicut diffīnit ea phis/ sedo phisicorum dicens. actio est motus hui⁹ ab hoc et passio est motus huius in hoc. **S**olutio alberti motus ambit actōem et passionēz per modū radicalis substantie et nō per modū

formexnūoce p̄dicabilis de eis cuiusmōi debz esse genus sine sup̄ius essentialē. **M**otus em̄ fm se dicitur fluxus omnino in formis qui ap/ te añ ad vnum genus trahit p̄ formā agentis sine momentis et ad aliud p̄ virtutem seu natu/ ralem impotentia patiētis. **E**ū igitur dicitur actio est motus et simpliciter passio non est p̄di/ catio formalis s̄z materialis nō vnioca. s̄z eq̄ uoca quales p̄dicatōes excludūt generis p̄di/ cationem. co q̄ genus formaliter vnioco et ab/ solute p̄dicatur de suis speciebus.

Tercū dubium est quoniam differūt actio et factio. **S**olutio alberti actio accipi/ tur dupliciter vno modo sp̄cialiter p̄ opatōe nō trāseunte in rem opatam. et sic phs in sexto ethicozum distinguit eā contra factionē q̄ est opatio trāsīens in rem opatā. quō dicit q̄ ars est recta ratio rerum a nobis factibilum et sic fa/ ctio p̄p̄ie dicitur opatio cuius principium ē ars mechanica que assumit materiam. exterio/ rem non solum ad vsū s̄z etiam ad trāsmutatō nem ad formā. Actio vero dicitur cuius p̄in/ cipium est naturalis potentia assumens mate/ riam solum ad vsū quomodo equitatio citari/ satio p̄p̄ie dicuntur actiones. opatio vero no/ men cōe est ad ista.

Secundo accipitur actō cōiter pro vt se extendit ad opationem trāseun/ tem et immanentem et hoc modo omne illd̄ qd̄ continue procedit ab agente v̄l oprante in pa/ ciens vocatur actio sine agere et hoc modo ac/ cepta est sp̄ciale p̄dicamentum dicens modū p̄dicacionis q̄ nō p̄t ad aliq̄daliū reduci.

Quartū dubium est. vtrum actio sit subiectiue in agente vel patiēte. **E**t videt qd̄ sit in patiente. qz si actio esset in agente et nō in patiente seq̄retur q̄ nō haberet p̄uocacionē agēs cum passo s̄z omne agens naturale posset age/ re ad quācumqz distantiam. consequens est fal/ sum. consequētia probatur. qz agens naturale p̄t agere in omne illud ad qd̄ potest habere res/ p̄ctum actionis. s̄z si ponatur habitudo que est formaliter actio in agente tunc agens natura/ le posset per talem habitudinem referri ad cor/ pus: quantumcumqz distans sicut album p̄t referri ad album aliud q̄tūcumqz distans. sed istud inconueniens non sequeret ponēdo acti/ onem in passo. quia. ad hoc q̄ actio inaleatur passo requiritur debita approximatō agētis ad passum.

Secundo arguitur auronta te philosophi nōno methaphisice dicit q̄ actio immanens est que manet in agente et est eius p̄fectio. s̄z actio trāsīens est in passo. et si actō

Actio est motus huius in hoc
 Actio est motus huius in hoc
 Actio est motus huius in hoc

Actio est motus huius in hoc
 Actio est motus huius in hoc
 Actio est motus huius in hoc

Actio est motus huius in hoc

76

monens est in agente hoc non est in quantum agens. sed in quantum patiens ut dicit philosophus de motu qui est in mouente qui non est in eo secundum quod mouens. sed secundum quod motum. ergo actio naturalis est in patiente. **Tercio** commentator scilicet philosophorum dicit quod actio et passio sunt unum subiecto et duo diffinitio. ergo actio est in eodem subiecto in quo passio sed manifestum est quod passio est in patiente secundum omnes ergo et actio. **Solutio** sic pro cuius declaratione notandum quod quatuor inveniuntur ex parte agentis. et scilicet ex parte patientis. Primum est ipsum agens quod est suppositum. Secundum ipsa potentia actiua que est principium actiui agendi. **Tercio** ipsa actio per quam ipsum agens actualiter et formaliter agit. Quarto via attingendi terminum puta motus vel mutatio absoluta et dicitur se tenere ex parte agentis. quia fuit ab agente per potentiam actiuam et actionem. **Ex parte patientis** primo inuenitur ipsum passum quod patitur et ipsa potentia passiva per quam habitualiter patitur et potentialiter et ipsa passio per quam actualiter et formaliter patitur. et effectus qui est forma inducta per motum et mutationem. **Hec** igitur per ordinem se habent. actio. motus. passio. et forma. que est terminus ad quem. quoniam actio naturaliter precedit motum. et motus passionem. et passio formam inducendam tanquam terminum ad quem. **Istis** sic notatis dicendum est quod actio secundum deum formaliter et subiectiue est in agente et non in patiente. materialiter vero est subiectiue in patiente. **Primum** probatur rationibus sic. **Primo** in illo est actio formaliter de genere actionis in quo est formalis et quiddam ratio eius. sed quiddam ratio eius que est esse a quo aliud. est formaliter in agente et non in passio. quia nihil productum in passio est a quo aliud sed est illud quod ab alio. ergo actio est formaliter in agente. **Secundo** non minus opponitur actio et passio quam relationes consequentes actionem et passionem sed paternitas et filiatio que sequuntur actionem et passionem non possunt esse in eodem subiecto. ergo nec actio et passio. sed passio est in patiente ut omnes concedunt ergo actio est in agente. **Minor** est manifesta quod paternitas est in parte et filiatio in filio. **Ma-**ior pars. quod respectus actionis et passionis sunt respectus oppositi ex quorum oppositioe tanquam per se causa et immediata oritur oppositio relativa in relationibus secundum modi iuxta sententiam philosophi quanto metaphisice. **Tercio** necessaria dispositio inesse vel inferri ad susceptioem alicuius forme est in eodem subiecto cum illa forma scilicet actio quanto metaphisice est subiectum relationis sequen-

tis vel necessaria dispositio ad susceptioem illius ergo in eodem formaliter est actio in quo est relatio sequens scilicet paternitas. sed paternitas est subiectiue in patre. ergo actio in agente. **Quarto** agens quod est perfectius quando agit quam quando non agit. aliquid acquirit in seipso formaliter. **Sed** agens naturale perfectius est quando agit quam quando non agit. ergo quando agit habet aliquid in se quod non habet quando non agit. sed hoc non potest esse nisi actio de genere actionis. **Mayor** est manifesta et minor pars secundo celi. **Quinto**. **Commentator** dicit quanto metaphisice. manifestum est quod abscissio cultelli est in cultello. et actio manus est in manu sicut calor est in igne. **Et** nono metaphisice. Actio artis carpentarie est in carpentatore. **Un** sicut arboribus quod in diuersis actus precedit potentiam sed in eodem potentia precedit actum. ergo potentia actiua et actio sunt in eodem. sed potentia actiua est in agente. ergo actio. **Sexto** secundum philosophum in desomno et vigilia cuius est potentia eius est actus et intelligit subiectiue. quia sic arguit cuius potentie est vigilandi eius est actus vigilandi. **Et** primo **Ethicorum** dicit philosophus quod honor est in honorante et non in honorato. quia honorans operatur honorem quemadmodum gradus gressum. **Eti**am dicit **Auicenna** tercio philosophorum. aliqui dicunt quod motio et motus sunt una essentia et in patiente. sed dicemus subtiliori modo et sicut veritas habet quod mouere est dispositio mouentis non moti et operatio moti ad mouentem est dispositio moti non mouentis. **Et** possunt ista confirmari. quia omnis forma denominat suum subiectum aliqua denominatione intrinseca quantum ad eam quod denominat aliud in quo non est formaliter denominatione extrinseca. sed passum denominatione intrinseca per passionem. ergo passum debet denominari agens. per actionem et per omnes omne passum agit quod falsum est. **Pr**ima tenet cum minori. **Ma-**ior nota est quia scientia licet denominet denominatione extrinseca obiectum scibile tamen denominatione intrinseca denominat scientem quem formaliter perficit. **Un**d potest sic argui. Actio est in patiente formaliter. ergo omne patiens agit vel in aliquo est actio quod non agit. tenet sequentia cum falsitate consequentis iuxta argumentum philosophi tercio philosophorum. **Sec**unda pars scilicet quod actio materialiter est in patiente. probatur per philosophum et philosophorum dicentem. si motus esset formaliter in mouente. tunc omne mouens moueret vel in aliquo esset motus quod nunquam moueret quod est inconueniens. ergo quelibet talis actio est in

Ex parte agentis

Ex parte patientis

h

h

Ex parte patientis

Hex principia

paciente siue fuerit actio imanens vt intellecto
aut volitio siue transiens vt calefactio vl frige
factio. calidum vel frigidum. Per calefactio/
nem em actiuū forma caloris vadit in passuz
et ibi tanq̄ in subiecto recipit. **A**d obiecta
in oppositū ad primū est dicendū q̄ non valet
consequētia. quia sufficit q̄ agens naturale ha
beat p̄uentionem localez. et q̄ vltima eorum se
contingāt sicut dicit phis q̄nto physicoznm.
Deinde q̄ agens agat et q̄ innascatur in eo re/
spectus actionis exigitur debita proportio po/
tentie actiue ad ipm passum que si tollat non
potest agens agere in ipm passuz. quāuis aut
actio sit respect̄ nō tñ ē respect̄ de genē relatiōis
q̄ tal nō rehrit appropinatōz extrēoz ad h̄ q̄
innascatur extrēis sicut silicudo potest esse in
ter duo alba q̄ntūq̄ distantia est respectus de
genere actionis requirens appropinatōz ad h̄
vt innascatur agenti. et p̄pter hoc. **S**iliter. por.
vocat relationē actionis intrinsecus adue/
niens. et actionē et passionē et alia accidentia ex
trinsecus aduenientia. Dicitur autē respectus
extrinsecus adueniens fm̄ hunc modū dicen/
di prout in p̄dicamento ad aliquid dictū fuit
qui non ponitur necessarie positis extrēis si
cut posito actiō et passio non necessario po/
nitur actio. quia potest impediri vl̄ per distan/
tiā vl̄ per agens contrariū. impediens etiam si
sint appropinata. Et ex opposito dicitur respec/
tus intrinsecus adueniens. **A**d scdm̄ di/
cendū est. q̄ phis loquitur ibi de actione ma/
terialiter sumpta que est in paciēte vt dictū est
Ad terciū dicendū. q̄ actio et passio sūt vnū
subiecto sed duplex est subiectum. vnū est sub/
iectū in quo. aliud est circa quod sicut in simi
li scientia habet duplex subiectū. vnū in quo et
illud est aia. Aliud est circa quod. et illud ē ob
iectum. et sic actio et passio sunt vnuz subiecto.
non loquendo de subiecto in quo sed circa qd̄.
et illud est motus. quia actio et passio fm̄ **S**il
tertū non sunt sine motu. Et cum phis dicat
tercio physicozū q̄ actio et passio in motu fun/
dantur non debet intelligi subiectiue sed termi/
natiue eo q̄ actio et passio sunt termini motus
Quintuz dubium est que sunt que
ponuntur in predicamento actionis et passio
nis. **S**olutio. omnia verba agere vl̄ pati
significātia cuiuscūq̄ generis fuerint et sua p̄
ticipia et nomina verbalia terminata in cio ab
eis descendētia. vt lego legens lecturus lectō
Simili modo dicendū est de verbis de po/
nētalibus. vt loquor. osculoz. Et similiter de
ponētalibus et neutralibus que pati significāt perti/
nent ad predicamentum passionis. vt nascor.
metuo. timeo. Et sic patet q̄ omnia nomina ver
balia terminata in cio a verbis actiuis et passi
uis descendētia sunt equiuoce vt dictum est.
quia significant actionē. passionem. et motum
Nomina vero verbalia in tor vl̄ in trix. vt do/
ctor. doctrix. sunt in predicamento qualitatis.
et pertinent ad primā speciem. quia significant
habitum. Et nomina verbalia in tiuus sunt
in scda specie. quia significant aptitudines vel
potentiam vt calefactiuū dicitur aptum natū
calefacere. Et similiter nomina verbalia in bi/
lis. quia significant potentiam. vt amabile ap
tum amari. **Q**uidam tamen ponunt ver/
balia in or vel in trix et in tiuus in predicamē/
to actionis. et nomina terminata in bilis in p̄/
dicamento passionis. sed prius dictum vide/
tur magis consonū veritati. quia verbalia in
or vel in trix vel in tiuus non significant actio
nem. sed magis habitum vel potentiam ali/
quid agendi. hec enim non est predicatio bo/
na semp̄ doctor agit scriptor scribit. quia quan
doq̄ cessant ab actione. **S**imiliter in bilis
non significant passionē sed magis potentiaz
vel aptitudinem paciendi. nec passio semp̄ pre/
dicatur de talibus nominibus. illud em̄ quod
est laudabile non semper laudatur. ergo non
sunt in predicamento actionis. sed qualita/
tis ponuntur. **Q**uidā etiam in predicamen
to actionis ponunt ista nomina p̄sbit̄er pa/
pa episcopus. sed hoc non videtur ex quo non
significant agere vel actionem sed potius ca/
racterē impressum. et ita non possunt poni in
prima specie qualitatis. sicut fides. spes. et cari/
tas. que sunt virtutes theologice.
Est autem alia quidā anime alia ve
ro corporis: differunt autem quoniam
ea que corporis est mouens est neces
sario id in quo est. Idem em̄ qd̄ agēs
corpus est et mobile est. anime vere
actio non id mouet in quo est sed con
iunctū: Anima em̄ dum agit in mobi
lis est. mouet at̄ corpus. anima vero
immutabilis permanet. Quoniam ani
ma quidez nec fm̄ locum nec fm̄ alio
rum motuū queq̄ mouetur nisi forte
fm̄ alterationem. non em̄ clementum
susceptio mouetur neq̄ diminuen
do neq̄ ad oppositum locum transeū
do. **L**ocus enim corpus est. anima ve

In quo

q̄ntū

Circa quod

pond̄ d̄ q̄nto utōis

Gilbertus porritani.

ro corpus non est: Impossibile vero ē non corpus corpore moueri. Quare nullā loci anima suscipit mutationem. Solum enim corpus in eo q̄ de loco ad locum transit mouetur. Hoc autem in quibusdā indubitabile apparebit. Speculo em̄ inmutabili permanentey imaginis motus mobilis fieri videtur ad oppositi mutationem.

Impossibile ergo erit soluere cōcesso q̄ ibi vere forma existat. Si vero non ē incredibilis error putabitur iūulgo licet conuenientius sit dicere.

Tunc ibi. Est autem.

Hic Gilbertus ponit diuisionē actionis. et diuiditur in tres partes. primo facit hoc. secundo comparat mēbra adinuicem. tercio mouet dubitationem. scđa ibi differunt autē. tercia ibi hoc quidem dubitabile. Quo ad primū dicit q̄ actionū alia est anime et alia corporis. Et ponit consequenter differentia inter istas actiones. quia actio corporis necessario mouet ipsum agens in quo est ut in subiecto et in causa.

Quia istud non est agens nisi motu suo. et immobile existens non agit ergo necessario mouetur. ut secans non fecat nisi moueatur. et vrens vitione mouet. quia oportet vrens accedere ad illud quod vritur. Accedere autē est aliquo modo moueri. sed actio anime nō mouet necessario id in quo est scilicet agens s̄ mouet conūctum. Anima em̄ dum agit immobilis mouet. sed mouet corpus viuificādo et fm̄ locum in motu progressiuo et alijs vite motibus. Quia autē immobilis manet probatur inductiue. quia nec fm̄ locum nec fm̄ quēq̄ aliorum motuū nisi forte fm̄ alterationem. Non enim mouetur fm̄ agmentationem quia non suscipit incrementum nec fm̄ diminutionē cum non suscipiat decrementum cum non sit quāta.

Isti vero motus quantū presupponūt. nec mouetur ex vno loco ad oppositū locum transferēdo. quia locus locans est corpus cuius superficies est locus et non locat nisi id cuius principū medium et finis assignantur fm̄ partes loci. Anima autem non habet principū mediū. et finem per loca terminos distincta cū non sit corpus. ergo non potest fm̄ locum moueri non igitur mouetur anima aliquo modo nisi forte fm̄ alterationē. illa tamen non est anime. s̄ est totius conūcti ex anima et corpore.

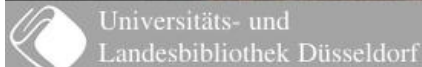
Tunc ibi: habet autem dubitationes. Hic Gilbertus mouet dubitationē contra ea que dicta sunt. sc̄z q̄ non potest corpus corpore moueri. dicens. ymago in speculo est non corpus et tamen potest corpore moueri quia speculo immobili permanēte moueri videtur ad partem oppositam fm̄ locum. quia videtur moueri a dextro in sinistru ad motum rei obiecte. Impossibile igitur erit hanc obiectionē soluere cōcesso q̄ in speculo vera forma imaginis consistat quia tunc sequitur q̄ motu speculi mouebitur. eo q̄ motus nobis mouetur omnia que in nobis s̄t.

Si vero dicatur imaginē non esse in speculo. licet hoc sit conuenientius dicere et aliquo modo verum tamen generabitur intollerabilis error in vulgo. quia visus indicat imaginem eē in speculo.

Circa predicta sunt dubia. Primū qualis est diuisio actionis in actionem anime et corporis. **Solutio Alberti** si corpus dicatur agens tantū et similiter anima tunc est diuisio accidentis in subiecta. Si autem hec dicantur forma actionis ut actio anime sit fm̄ rationē animalis. et corporis fm̄ rationē corporis siue formā corporalē. tunc potest esse diuisio generis in species. et illo modo accipitur hic et dat prima genera subalterna in hoc genere generalissimo. non tamen est ipsa data p̄ dās proprias actionis in suo genere. ex quo sic diuideretur differentijs accidentiū sed sunt iste differentie actionis fm̄ q̄ actio ad substantiā reducitur tanq̄ ad causam. Sic enim aliqua actio est anime et aliqua corporis. anime que est ab anima fm̄ formā animalē. et corporis que est a corpore fm̄ formā corporalē.

Secūdo dubium est. An Gilbertus bene posuit in textu differentia actionis anime et corporis. Et videtur primo q̄ non. quia videre. audire sapere imaginari. sunt actiones anime et tamen in his omnibus mouetur id in quo est actio. **Secūdo** superiora mouēt inferiora motu corporeo. et tamen superiora illo motu non videntur moueri. **Tercio** magnus est corpus immobile. et tamen agit in ferrum manens immobilis. quia manens in eodem loco trahit ad se ferrum. **Quarto** dicit Auecna q̄ oculus mulieris menstruate piccit camelum in foveam. et tamen oculus mulieris manet immobilis. **Solutio Alberti** sic. quia corpus per seipm̄ non est actionis principus et fm̄ se et suam propriam substantiā nō agit sed per accidens. ideo oportet q̄ moueatur ad

Unde Siff. articulis 14

formā siue locū qua fiat actionis principium sicut instrumenta indigent moueri ab artifice vt suscipiant virtutē mouendi formā artificia et in materia. et ideo manus mota prius ad formā motoris mouetur vt motu corporis inducat formā primi motoris impatiens. Anima vero dum agit immobilis manet et non mouetur. mouet tamen corpus viuificando et mouēdo ipm fm locum in motu progressiuo et alijs in vite motib⁹ quorum anima per se est causa. quia omnis actio vite sibi essentialis est et p se ipam mouet motu vite. et ideo non indiget vt ad aliud moueatur a quo accipiat formā vel locum fm que fiat motus principiu propter quod agit proprias anime actiones sine motu quo moueatur si sit anima perfecta. et sic nō mouetur motu quo mouet. et ideo in suo ordine probatur mouens primū. **Ad** obiecta in oppositum ad primū respondet Albertus q^o videre audire et similia potius nomināt passionēs q^o actiones. quia videre dicit duo. scz speciem rei visibilis recipe. et sic per speciem receptā de obiecto iudicare. **Quo** ad primū dicit phs sensus est virtus passiva et sic sunt in predicamento passionis. quo ad scdm in predicamento actionis. et propter hoc dicuntur possibiles actiones. **Ad** dicendū q^o in talibus id quod mouet vt potentia sensitua v^l intellectiua non mouetur motu reali et phsico qui est cum abiectione contrarie forme apasso sed potius mouet motu intentionis qui ē mot^o fm rationē et quedā perfectio potentie quomō dicimus obiectum agere in potentia suam speciem cuius speciei receptio est generaliter dicta passio. **Ad** scdm respondet Albertus q^o corpora superiora mouēt motu virtutis suoz motoroz. et ideo mouentur motu virtutis ipsorum. et sic agūt mota et acta motu et actione sui motoris. **Ad** dicendū q^o talis motus est virtutis que est spiritualis. et sic quis sit corporis non tamen est qualitatis corporalī sed virtutis incorporee. et ideo non est necesse in ipso corpus moueri. quia non est corporalis actio sed incorporea. **Ad** terciū dicendum q^o magnes virtute sua specifica alēat aerem et sequēter aer ferrū. et sic ipm alteratum mouetur ad magnetē tanq^o ad proprium locū. **Quia** magnes alteret ferrū patet p al. in libro de mineralibus capitulo vndecimo de incipiētibus ab m vbi dicit q^o virtus eius est mirabilis in attractione ferri. ita q^o virtutem suam transmittit in ferrum in tantū vt illud etiā aliud ferrum trahit et vnctus allio non trahit. et similiter si sibi supponatur adamas iterū non

*Si magnes habet virtutē suā non agit actione reali
q^o est gratia h^o agit actione virtuali*

trahit sic q^o parvus adamas magnū ligat magnetem et addit q^o suo tēpore inuentus fuit magnes qui ab vno angulo traxit ferrū et ab alio fugauit. **Ad** quartū est dicendum q^o oculus mulieris menstruare non agit in camelum per substantie contactū. et ideo non oportet q^o oculus mulieris reprecuiatur sed egit fm aliquos humores prauos et insectos sicut dicitur de basilio q^o prius videns hominē per sui visum interficit insciedo aerem per humores venenosos egredientes eius oculos. sicut testantur phi. inficit tamen vt dicitur **Wilhelmus** parisiensis non ad quācūq^o distantiam sed solum ad determinatā.

Tercium dubium: Utrum diuisio actionis in actionē anime et corporis sit conueniens et bona. **Et** videt q^o non. quia aliqua est actio totius compositi que nec est anime nec corporis. Etiam calor agit calefaciendo. ergo non est ista diuisio sufficiens. **Secundo** differentie diuisiue debent esse in eodem genere cum diuiso sed anima et corpus non sunt in genere actionis ergo non conuenienter diuidunt actionem. **Tercio** omnis actio fm phm est in contraria. sed anima et corpus cum sint substantie non habent contraria. ergo non est aliq^o talis actio. **Solutio** sic. quia mēbra diuisiua euacuant totum posse diuisi et sunt aliquo modo opposita et non excedunt ipm diuisum. **Ad** obiecta in oppositū ad primū est dicendum q^o omnis actio est totius compositi ex quo actiones sunt suppositorū tamen est gratia alieius principij. et sic in motu progressiuo totū mouetur sed semper gratia vnius principij. qz gratia anime mouet. et gratia corporis mouet. **Ad** confirmationē dicēdū. q^o calor siue forma accidentalī non est id quod agit sed q^o qz em̄ ignis per calorem calefacit. **Ad** scdm patuit prius quia diue actionis non sunt formales in pprio genere. et quo i pprio genere diuisibilis est differentijs accidentū sed iste differentie sunt actionis inq̄atum est accidens reductibile ad substantiā. **Ad** terciū respondet Albertus q^o actio accipitur hic communiter fm q^o etiam mouere est agere. Actio autē anime idem est q^o motio. **Si** vero actio capiatur stricte p actionē phica tunc est contrariorū et inter contraria. Actione igitur communiter accepta dicitur etiaz substantia agere qz sicut dicit Damascenus. nulla substantia est que propria restituatur operatione. et ideo probat phs q^o vniū qdōq^o habet actū siue actionē ppriā ad quā ē h^o.

Quartum dubium est: quomō ima

pte aspicientis vlt speculi. et sic corrumpitur vna et generatur alia. medium referens etiam corū pit eā si variatur. vt qñ aer medius est extra re/ etam oppositionem inter speculum et aspicientem. forma autem non apparet.

Septimū dubium est. in quo pre/ dicamento est ista forma. **E**t videtur q sit passio vlt qualitas passibilis quia omne inferēs sensui passionem est passio vel passibilis qua/ litas. ymago infert sensui passionem quia imu/ rat ipm ergo est passio. **S**olutio. ymago nō est passio vel passibilis qualitas. quia talis q/ litas in specie habet contrariū forma ista nō hz contrariū s; est habitus vlt dispositio non ex/ sten proprie forma. sed similitudo forme. et il/ la potest esse in aīma. sicut patet de specie sensu/ bili et intelligibili. **A**d obiectū in oppositū est dicendū. q inferre sensui passionē pmo vt p mū agens est passio vlt passibilis qualitas et tale dicitur color. sed non oportet q receptum in oculo vlt in speculo sit color s; esse coloris s; solū ent species coloris in oculo q est pncipi/ um cognoscendi colorem.

Octauū dubium est. **U**trū ymago recipiatur in speculo vt in superficie vlt in puncto. **E**t videtur q vt in superficie. quia quicqd ap/ paret sub longitudine et latitudine apparet s; ratiōe superficie. forma speculi apparet sic. ergo est in speculo vt in superficie et non vt in puncto.

Solutio. ymago in speculo vt in puncto re/ sultat. quia illud quod resultat in aliquo vt in superficie sub ratione superficie existens in su/ perficie vna alicuius quantitatis totum non potest esse in superficie minori. sed ymago specu/ li existens in vno magno speculo potest appa/ rere in minori. ergo non est ibi vt in superficie. **M**inor patet ad sensum. quia si speculum in/ decem partes diuidatur. in qualibet illarū par/ tium erit tota ymago. **A**d obiectū in oppo/ situm dicendū. q ymago resultans in speculo non habet longitudinē et latitudinē s; esse lō/ gitudinis et latitudinis sed tantū speciē siue in/ tentionē longi et lati. sicut patuit in solutione/ principali. et sic est ibi vt in puncto reflectente et quia a quolibet puncto fit reflectio. ideo ima/ go tota videt in quolibet pte speculi dimisi i ptes.

Nonū dubium s; in quā naturā spe/ culū est receptiuū ymaginis. **S**olutio non s; in naturā corporis. qz sic veniret cū corpori sed requiritur ad rationē speculi planicies et ter/ minatio p plumbū vlt aliqd hmōi. et ergo aer q est transparentis tantū. nō est speculū. Aqua ve/

ro quia est transparentis et spissa aliquo mō ter/ minat lucem que abstrahit formas visibiles et reflectit eas a superficie plana et p sequeus cō/ gregat ibi formā abstractā a luce et ppter hoc ipsa est speculū licet aliqstulū obscūū. et ideo est de quibusdā metallis sicut de auro et argen/ to. cupro. ferro et quibus alijs in locis parti/ cularius ditū est. Quare de his et similib; hic multa dicē et definiere necesse non est.

Sequitur alius textus.

Sire autem oportet qm omne qd in motu est actio est. **M**oueri autē ac/ tio est. **S**i quis igitur moueatur agit necessario **O**mnis ergo actio in motu **O**mnisq; actio in motu firmabitur. **P**roprium igitur actionis est in mo/ tu esse sicut propriū motus in actione et in his quidem actionibus in quibus est generatio aliqua palā est. **D**e hijs vero corrumpuntur fortasse obiecta. **N**ā qui destruit totum in motu est. **N**ihil autem agere videtur. **N**am nichil efficitur. sed quod est factum destruitur **V**ico autem actionem non quid s; in quid agat exigere. **N**on est autem mo/ tus actio sed quale. quiescere enī quale est. quare et motus quidem quale erit. **S**impliciter enim quecūq; contrario rum oppositionem suscipiunt eiusde/ recipiunt generis predicationem.

Naturalis vero proprietates actionis est passionem ex se in id quod subijci/ tur inferre. **O**mnis enim actio passio/ nis perfectiua est. omneq; passionem inferens actio est. **C**ontingit autem actionē ab actione effici. actō ei; quod per se mouetur. eius actionis que per aliud est generatiua est. **A**ctio enī ab animali illata ab ea que animalis pncipiū sumit. nihil tamen interest siue agere siue pati animalis eius quod est ab animali agere est principium dica/ tur. **E**t si actus quidē premordiale pncipiū est. pau vō per mixtum q ob/ rem passionis et actionis actus gene/ ratiuus est. **F**acere vero id quod

*o ymago p oxi du vno
v unidit quid ymago
s; sic est v quē ad hūc
s; sic ymago est ymaginē
i ymago a hō nati
vlt pella s; vna s; s;
mappi hō q dicitur q
s; p qū qualitatē
h; s; hō s; alitū q d
h; s; p qū qualitatē s;
ducta a pncipiū
hō s; q quicqd
vncipū impitōs v
hō s; p hōna q d
vlt q d alitū vlt
abūq s; ymago s;
q d. hō a vlt vlt
q s; s; alitū p
s; alitū vlt
s; hōbat pncipiū
hōna in vlt s; hōna
vlt vlt?*

quale ē ex se gignit Qualitas etiam calor est. Efficit autem eam que calefacere est actione Qualitatum vero particularium positio effectrix est et quantitarum. **A**speritas enī et leue et similia qualia sunt. linea vero superficies et soliditas quantitates sunt: **U**niuersa autem hec a situ substantiā et generatio nem habent. quantitas autem quantitas est ut longitudinis linea latitudinis planus: **A**litudinis vero solidus est corpus **Q**ualitas autē est effectrix qualitatis ut caliditatis calor **S**it autem agere et pati **I**n dispositōni nāq; compositōe quedā generatio simplicium sit q̄z in motu actione consistere necesse est **Q**uando vero tempus causa est ubi vero locus habere autē corpus **E**a enī que circa corpus sunt habere dicuntur **E**orum vero que in subiecto non sunt indiuiduorum corruptio quidem est in primis. generatio vero in his que motu post priorum constitutionem consistunt **E**orum vero que de ipsis predicta sunt ea a quibus oīo nulla est predicatio. ut omnes quidem homines eius hominis qui communis et vniuersalis est **R**ecipit autem agere et pati contrarietates et magis et minus. **S**ecare enim ad plantare contrarium est et vire ad humidum facere contrarium est. et calefieri magis et minus quidem dicitur et in frigidari et sicari et humidus fieri et tristari et gaudere magis et minus dicitur.

Tunc ibi. **S**care autem oportet.

Consequenter persequitur **G**ilbertus de proprietatibus actionis et diuiditur in tres partes scilicet ponit tres proprietates actionis. scilicet ibi naturalis vero. tertia ibi. **R**ecipit. prima in duo. quia primo facit hoc. secundo remouet dubium ibi scilicet in his **Q**uo ad primū dicit **S**care oportet quod omne quod est in motu actio est. moueri enim est actio. quia si quid mouetur ipm necessaria agit. ex quo sequitur quod omnis actio in mo-

tu est. et omnis motus in actione firmabitur. quare proprium actionis est in motu esse sicut proprium motus in actione.

Tunc ibi. **E**t in his quidem.

Hic **G**ilbertus mouet dubitationem dicens. quod nullis actionibus in quibus est aliqua generatio. id est in quibus aliquid agitur palam est quod ibi motus et actio sunt simul. sed nullis in quibus fit corruptio videtur motus sine actione. quia illud quod destruit mouet sed non agit aliquid immo potius regegit siue quod actus est destruit. sed ad hoc respondet **G**ilbertus. quod in corruptione actio et motus sunt etiam simul siue agere et mouere. quia actio non semper requirit id quod agit. vel quod aliquid mediante actione fit. sed solum requirit subiectum in quod agit.

Tunc ibi. **N**on est autem.

Hic soluit **G**ilbertus quedam obiectionem que fieri posset ex dictis ex quo enim dictum est quod actio in motu est et motus in actione. possunt alii hoc credere. quod actio et motus essent vnum et idem. hoc autem dubium remouendo dicit. quod motus non est actio. sed magis quale. quia quiescere est quale. quies autem opponitur motui. opposita autem sunt in eodem genere. igitur motus est quale.

Tunc ibi. **N**aturalis vero.

Hic ponit naturalem proprietatem actionis dicens. proprium est actioni ex se inferre passionem in id quod subicitur. **O**mnis enim actio passionis est effectrix et passionem infert. **C**ontingit tamen quandoque actionem inferri ex actione sicut calefactio ignis causa est quod lapis ignitus calefacit. **E**t hoc etiam manifestum est in his que per se mouentur. ut animalia que principium sui motus habent in seipsis. sepe enim contingit quod actio animalis quod per se mouetur effectrix est eius actionis que est actio per aliud. sicut actio illata ab aliquo animali. sicut impulsus aliquis vel morsus vel alius impetus causatur ab actione ipsius animalis puta ab ambulatione vel pedum collisione vel dentium compressione. et sic actio efficit actionem. sumit enim principium actio alteri illata ab ea actione quas animal agit in seipso et istius exemplum est secundum **A**lbertum. quod animal ambulat et ambulando colliditur et collisionem cornu vel pede ferit. sic contingit actionem per accidens esse effectrix actionis per se autem passionis est generatrix et factrix. et ideo diffinitur per hoc quod ei per se conuenit. et non per hoc quod ei per accidens conuenit.

Tunc ibi. **F**acere autem eius

Ostendit unde generatur actio et dicitur quod quale siue qualitas est principium ipsius agere siue facere. Qualitas enim que est calor efficit ex se calidum quod est facere et agere quare nihil est actiuum nisi qualitas ut dicitur philosophus in genere qualitatibus actiue qualitates sunt passibiles qualitates

Tunc ibi. Qualitatum vero partem. Respondet tacite questionem que fieri posset. quod res unius predicamenti hoc modo causaretur a re alterius predicamenti. sed respondet hoc non esse inconueniens. quia sic quarundam qualitatuum predicamentum positio est effectrix et quantitatum aspectus namque et lenitas et similia qualitates sunt a positionibus causate. Similiter etiam quedam quantitates a positione efficiuntur et causantur ut linea superficies et corpus. partibus enim eque in longitudine dispositis causatur linea. Si autem ponatur ad duas dyametros. scilicet longitudinis et latitudinis sic causatur superficies si autem in tres corpus. Uniuersa enim que dicta sunt a situ siue positione substantia et generationem habent. Similiter quantitas effectrix est quantitatis sicut linea corporis facit longitudinem. superficies latitudinem. et scia dimensio corporis profunditatem. Similiter quandoque qualitas efficit qualitatem ut calor ignis efficit calorem aque. Situs etiam quandoque facit agere vel pati. cuius exemplum est quod in dispositione compositionis et corporibus que ex contrariis primis qualitatibus mixta sunt fit ipso simplicium que mixta sunt continua quedam generatio una qualitate altera transmutate quam generationem siue transmutationem necesse est consistere in actiua motione. ita quod continue unum mouet aliud et moueatur ab alio et continue unum agat in aliud et patiatur ab alio. **E**tus etiam quod est ubi. locus causa est cum tamen locus sit quantitas. et ubi genus sui predicamenti. **E**tus autem quod est quando. tempus causa est et tamen sunt genere diuersa. Similiter etus quod est habere ut induratum esse vel calciatum esse. aliquo modo causa est corpus ad cuius mutationem mutatur habitus. et propter quod queritur et sic multipliciter res unius predicamenti est causa rei alterius predicamenti. cum tamen propter hoc causa non est in eodem genere cum suo effectu

Tunc ibi. Eorum vero.

Ostendit consequenter Gilbertus quomodo indiuidua substantie que non sunt in subiecto eo quod non sunt actiua se habent ad generationes et corruptiones et per consequens ad actiones et passionem. dicens. quod in primis indiuiduis est

corruptio sine generatione prima. sicut primus bos est creatus et primus leo. Similiter et ista creationem non precessit generatio aliqua sed primorum creationem secuta est corruptio. sed generatio est in his que mox subsistunt post primorum constitutionem. statim enim nullis fuit generationis propagatio. **C**omuniu autem siue uniuersalium que de primis substantiis predicantur que sunt secundum substantie causa sunt per se substantie a quibus nulla est predicatio sicut omnes homines particulares sunt generatio illius hominis qui est omnibus communis et ad omnes velis quis enim secundum actum sit in quo libet in quo actu communis est et actu predicatur de multis vel de omnibus. tunc oportet quod singulis conueniat. et sic communitas a singularitate procedit et generatur siue efficitur ex ea.

Circa predicta sunt dubia. **P**rimum. **Q**uod prima proprietas actionis in qua dicitur quod omnis actio in motu et motus in actione firmatur sit vera. **S**olutio. **A**lberti sic. quod motus est actus perfectus mouentis et actio est effectiua processus agentis in patientis. ergo mouens in quantum est mouens imprimat motum in eo quod mouetur et actio agit et agendo mouet. et sic omne quod est in motu secundum quod motus est actus mouentis est actio quedam procedens ab agente in id quod patitur. et sic moueri a mouente est actio impressa ab agente. **S**i quid igitur hoc modo mouetur agit necessario. quia forte virtute mouentis seipsum agit ad formam agentis primi siue seminis virtute generantis agit se ad formam primi generantis. et hoc modo intelligitur dictum auerrois quod actio est post actionem. **E**t ita omnis actio quod diu est infieri ab agente est in motu qui est actus mouentis in id quod mouetur. et omnis motus qui est actus perfectus mouentis firmatur et stabilis in actione que est infieri. et est illud quod procedit ab agente in patientem et hoc vocatur materiale actio. formale vero etiam est in motu sicut inseparabiliter coniunctum motui. quia est agentis secundum quod est agens formaliter. materiale vero est actus effectiue procedens in id quod mouetur. et sic non separantur philosophicus motus et actio. nec etiam motus generaliter sumptus. et actio generaliter sumpta. quia sic mouere est agere et conuerso. et istud manifestum est in actionibus in quibus est aliquid generatio licet forte prima facie videatur falsum in his ubi est destructio quedam. prout hoc circa textum sufficienter tactum fuit.

Sed contra istud arguitur sic. **M**otus subiectiue est in ipso mobili. **A**ctio vero est est

fectius processus agentis in patiēs. ergo nō potest motus in actione. et actio in motu firmari. **Solutio** Alberti est q̄ actio nō firmatur in motu ut motus in actione. secundū q̄ motus est actus imperfectus mobilis. q̄ sic motus nō est agere sed pati et si hoc modo actio esset in motu esset in patiente. Et quia id agit in quo est actio sequeretur q̄ patientia etiā esset agens et actio esset passio que sunt incōuenientia. ergo incōueniēs ē primū sc̄ q̄ actio firmatur in motu s̄m q̄ motus ē actus imperfectus ipius mobilis. firmatur etiā in motu s̄m q̄ ē actus mouētis.

Secundū dubium est an motus sit quale quoddā sicut dicit Gilbertus. Et videtur primo q̄ nō. q̄a motus ut supra in postpredicamentis dictū est in nullo est predicamentum. cum nō sit ens perfectum. ergo nō est quale siue qualitas. Et confirmatur q̄a motus ē in quatuor generibus ut dicit tertio philosophorum. **Solutio** Alberti motus accipitur tripliciter. Uno modo s̄m q̄ est actus imperfectus et illo modo est in omnibus generibus. cum in omnibus sit potentia et actus. potentia autē exiens in actum mouetur. et motus dicitur actus eius. et cum potentia et actus eiusdem generis sint sicut perfectum et imperfectum eiusdem nature sunt. oportet q̄ motus hoc modo sumptus sit in omnibus generibus. **Secundo** accipitur motus s̄m specie nature que mouetur siue que per motum est acquisibilis. Et illo modo dicit philosophus in tertio philosophorum q̄ ad quatuor predicamenta sit motus. Et si accipitur pro transitu successiuo qui sit in tempore et nō subito ut dicit Avicenna tūc est in tribus predicamentis. **Tertio** motus accipitur s̄m q̄ est forma mouentis. pcedens a mouente in id quod mouetur. Et est qualitas s̄m quā mouens dicitur quale. et hoc modo sumitur logice. et sic quies est status in forma mouentis et h̄ est quale esse s̄m mouentis formā. Et cū qualitas diuidatur in quatuor species et nō est motus forma et circa hoc aliquid cōstans figura aut passio siue passibilis qualitas nec naturalis potentia vel impotentia relinquunt q̄ sit habitus vel dispositio s̄m vero q̄ est actus imperfecti tūc dicitur dispositio pmouens vel disponens ad habitum. et sic motus accipitur ut est formale tenoians mobile. tale autē formale tenoians nō habet s̄m q̄ h̄mōi modus qualitatis habet. patet igitur q̄ motus accipitur equoq̄. et tamen magis proprie noiat fluxum forme motū acquiribilem cum q̄ est eiusdem entitatis sic enim materiale motus ē forma fluēs. in q̄ etiā cōdicat actio et passio. et formale est fluxus forme fluētis super-

additus. sed ab ea realiter non distinctus sicut dicitur tertio philosophorum.

Tercium dubium est circa sc̄dam proprietatem an proprium sit actioni ex se inferre passionem. Et videtur primo q̄ non. quia inferre ē agere actio nō agit. ergo nō infert. Maior est nota. Minor probatur quia actio ē in agente. igitur si actio ageret esset actio in actione cuius actio sit forma accidentalis. vna autē forma accidentis in alia esse non potest. **Secundo** hec proprietates cōuenit substantie quia ignis infert passionē aque et tamē nō est actio. **Solutio** quia ista proprietates est propria quarto modo actioni quia cōsequitur actionē quo ad eius essentialia sic enim dicit diffinitio. Actio est s̄m quā in id quod subicit agere dicitur. **Ad** obiecta in oppositum ad primū dicens dum est q̄ actio nō est quod inferat quia actōes sunt suppositoꝝ ut dicitur primo metaphisice. sed actio est forma qua ipm agens formaliter agere dicitur. **Accidens** autē potest esse instrumentū actionis sed nō potest esse agens quod quia tale est suppositum. **Ad** secundū est dicendum q̄ quāuis ipse ignis inferat passionem. nō tamē ex se sed in quantum agens. et licet actio quādoq̄ inferat actionē ut in textu dictum fuit. tamē hoc solum est per accidēs. et ideo d̄ notant q̄ propriū ē actōi ex se inferre passionē.

Quartum dubium est an actioni cōuenire habere contrariū et suscipere magis et minus sic hic dicit Gilbertus et philosophus in predicamentis. Et videtur primo q̄ nō habeat contrariū. q̄a inter cōtraria quanto philosophorum est motus. ergo si actio est actioni cōtraria sequitur q̄ ab actōe in actionē est motus. sed hoc ē falsum et cōtra philosophum in quanto philosophorum. ergo actio nō habet cōtrariū.

Secundo cōtraria expellunt se ab eodē subiecto. sed actio nō expellit actōes ex quo expellere est agere. Et simili modo p̄nt formari argumenta contra sc̄dam proprietatē sc̄ q̄ de intenso in remissum sit motus sed ad actōem nō est motus.

Solutio Alberti sic actio enim et passio recipiunt cōtrarietatem tam in substantia q̄ in effectu. In effectu enim excidere seu eradicare cōtrariū ē ei quod est plātare. Similiter eradicari et plātari sunt passiones cōtrarie in effectu. In substantia autē et forma actōis calefacere cōtrariū est ei quod est frigefacere. et exsiccare cōtrariū est ei quod est humidum facere. Et in passionibus similiter calefieri cōtrariū est ei quod est frigefieri et exsiccare ad humidum fieri. Similiter recipiunt actio et passio magis et minus. Calefacere enim magis et minus dicitur. Similiter etiā cale-

De principiis

fieri et frigesceri magis et minus dicitur. Similiter est in passionibus illatis. ut contrariis aut gaudere secundum magis et minus dicitur. patet igitur quod actio et passio habent contrarium et suscipiunt magis et minus. verum est tamen quod nullo modo proprii sunt proprietates quia nec conveniunt omni nec soli. non omni quia non conveniunt actionibus simplicibus vel specialibus. sicut sunt contemplare intelligere que non fiunt secundum aliquam formam contrariam. sed conveniunt precipue actionibus materialibus que oriuntur a formis contrariis sicut sunt frigiditas et caliditas

Sed dices hec proprietates conveniunt etiam actionibus simplicibus quia tristiari et gaudere contrariantur. et tamen sunt actiones simplices

Solutio Alberti tristiari et gaudere non meretur dici actiones simplices vel spirituales. quia licet sint in anima et non in corpore. sunt tamen proprii quibusdam mutationibus et passionibus in corpore factis. sicut circa tertiam speciem qualitatis dictum est etc.

Ad obiecta in oppositum **Ad** primum est dicendum quod hoc verum est in qualitatibus contrariis. sed de actionibus et passionibus non est necesse. quia actio et passio non habent contrarium nisi secundum suum materiale. et ideo non oportet quod inter actiones fiat motus. sed sufficit quod inter qualitates a quibus actio et passio cantur fiat motus

Ad secundum patuit solutio ex prius dictis quod contraria abstracta a materia non agunt neque patiuntur sed in subiecto. Vel per dici quod verum est quo ad istum sensum contraria expellunt se. hoc est non permittunt se in uno et eodem subiecto. et sic actiones contrarie se expellunt. quia in eodem subiecto esse non possunt. sicut manifestum est ad sensum. Et proportionabiliter dicitur de susceptione magis et minus. quia illa se quitur ex prioris sicut effectus ex causa. et ita quod cumque habent contraria suscipiunt magis et minus. sed non e contra sicut lumen et scientia postea dicitur. Et causa est quia intellectus et remissio non causant solum a contrarietate. sed quod quod proveniunt aliunde scilicet ex parte dispositionis subiecti vel ex parte agentis. quare ista secunda proprietas conveniunt omnibus actionibus et passionibus. Primo materialibus que oriuntur a formis et contrariis sicut caliditas et frigiditas suscipiunt magis et minus sicut calidum et frigidum. Et similiter est de omnibus aliis actionibus et passionibus. Etiam conveniunt actionibus que non oriuntur a contrariis qualitatibus sicut verberare vulnerare que dicitur secundum magis et minus quia ille magis verberat qui maiorem infert lesionem. vel qui maiori operatur impetu seu vio-

lencia. Et ille magis vulnerat qui maius vulnus infert. et similiter est de omnibus aliis. Conveniunt etiam actionibus simplicibus et specialibus cuiusmodi sunt speculari et intelligere que secundum magis et minus dicitur. Nam unus homo magis intelligit quam alius eo quod in mente intellectuali est magis clarum et limpidum in uno quam in alio. vel in eo quod unus homo maiorem appetit conatum vel diligentiam. vel ex eo quod unus magis se abstrahit a curis mundanis quam alius. vel quia intellectus unius magis est illuminatus et actualis quam alterius. sicut dicitur magis intelligit quam discipulus

Quintum dubium an actio et passio similiter intendant et remittantur ut intensior actio intensiorem inferat passionem. et remissior remissio rem. **Solutio** sic de se licet per accidens bene contingat passionem magis intendi ex dispositione subiecti magis passibilis quam obiectum appetitus intellectui ut bonum honestum est magis actuum quam obiectum appetitus sensitivi. et tamen appetitus sensitivus magis est passivus

Sextum dubium est an in primis individuis sit corruptio sine generatione previa Et videtur quod non quia corruptio presupponit esse. sed esse acquiritur per generationem. ideo non est corruptio sine generatione previa **Solutio** sic quia prima creata in qualibet specie esse accipiunt per creationem que est ex nihilo. et non per generationem. quia generans presupponit semper materiam ex quo est virtus finite. igitur non poterunt recipere esse per generationem illam tamen creationes secuta est corruptio ex quo materie fuit annexa privatio et per hoc patet solutio ad obiectum **Sequitur** textus

Passio autem est effectus illatio quam actionis secundum quam hec patiuntur. ulla vero minime secundum quod que dam quibusdam animatioz sunt ut animatus quidem brutum arbore est **Animantius** vero rationale irrationali est. **Omnia** vero que de genere dicta sunt. et eadem etiam dici possunt de ea que in rebus est actione quadam vero proliferatione non recta sed in transmutatione **Est** enim pati eorum que multipliciter dicuntur **Anime** enim actionum vnaqueque passio dicitur quas quidem sub actione

locamus vt amore odium tristari gau-
dere que oia passibiles actiones ani-
me appellamus. Dicitur quoqz pas-
sio q̄ in naturā agit ut morbus febris
et egritudines et reliqua que qualia di-
cta sunt. Passio vero est vt dictū est
Est prima generatio actionis. Nō est
autē in agente passio sed in quo agi-
tur et in eo quod opantis actum susci-
pit pcutiens enī pati non dicitur sed
materia ietum suscipiens. Et de pas-
sione q̄dē hec dicta sufficiāt. Ea autē q̄
nūc relinquūtur in eo qui de generatio-
ne in libro tractatur. Passio autē zc.

¶ Istud est scđm capitulū primi tractatus i
quo Gilbertus determinat de scđo principio scz
de passione. Et diuidit in duas ptes princi-
pales. In prima pte determinat de passioe quo
ad eius essentialia. Et in secūda quo ad eius
accidentalialia. ibi omnia vero. p̄ma in duo. p̄mo
determinat de passione diffinitive. scđo diuisi-
ue. secūda ibi f̄m quā hec. Quo ad primū p̄n-
cipale dicit q̄ passio est effectus illatioqz accō-
nis f̄m quā hec patiūtur magis. illa vero mi-
nus. illa vero minime. quō dicim⁹ quedā ani-
mātorā esse alijs vt brntum animātius ē ar-
boze siue plāta et rōnale ē animātius bruto.

¶ Tunc ibi oia vero que excusat se
Gilbertus de prolixiore determinatione de ipa pas-
sione dicens. omnia que in precedenti capitulo
de generatione siue de actione dicta sunt ea dici
possunt de ipsa passione. nō tamē recta appella-
tione sed trāsmutata vt qui ibi notabat acti-
uam potentiā notet hic passiuam sicut mutat
appellatio quādo dicitur calefacere et calefie-
ri. et quādo dicitur vrere et vri.

Est autē pati

¶ Determinat cōsequenter multiplicatē pas-
sionis dicens. q̄ passio est de numero eoz que
multipliciter dicitur. q̄a actionū anime vna
queqz dicitur passio sicut amor odium trista-
re gaudere que tamē sub actionis predicamē-
to locata fuerunt. quare dicunt passibiles ac-
tiones. et illo modo passio cōmuniter accipi-
tur. Sed proprie passio dicitur id quod i na-
turam siue contra naturam agit. vt cōtrarium
seu nocuū nature quoniā morbi febres egrī-
tudines et similia dicūtur passionēs. z hoc mō
passio nō dicitur acceptio cuiuslibet simplici-

ter. sed dicitur acceptio contrarij et nocuū qđ
agit ad corruptionē. omnibus tamē hys cōue-
nit in genere diffinitio.

Tunc ibi passio vero vt

¶ Cōsequēter determinat de p̄peratibus passio-
nis dicens q̄ passio vt dictum ē p̄us ē. prima
actionis generatio. hoc est primū quod gene-
ratur ex actione in ipso patiente. nec tamen se-
quitur ex hoc q̄ passio subiectiue sit in agente.
quia f̄m q̄ forma illa est in agente est agens et
actio est processus illius in patiens. sed f̄m q̄
recepta est in patiente p̄ actionem agentis sic
est passio. Est ergo passio subiectiue in patien-
te siue in eo quod agitur et opantis actionē sus-
cipit. pcutiens enī nō dicitur pati sed materia
ietum suscipiens. Et hec dicta de passione suf-
ficient. Ea vero que nūc relinquūtur in eo qui
de generatione est tētant id est in capitulo de ac-
tione que dicit generatio. Aut vt alij exponūt
de generatione scz et corruptione vbi determi-
natur de tactu agere et pati.

Circa textum incidunt dubia

¶ Primū est an diffinitio passionis sit cōuenien-
ter assignata. Et videtur primo q̄ nō q̄a om-
nis diffinitio debet dari p̄ genus et differentiā
passio est genus generalissimū nō habens ge-
nus et differentiā. ergo nō potest diffiniri. Et iā
soliū speciei specialissime est diffinitio. Se-
cundo f̄m Gilbertus passio est quale siue qua-
litas. ergo nō est distinctū predicamentū. An
patet de ira et gaudio que sunt passionēs illate.
¶ Tertio Gilbertus dicit in textu passio est id
quod agit in naturam sicut febris et cōsimiles
egritudines. sed illa repiuntur in prima specie
qualitatis. igitur nō sunt diuersa predicamē-
ta passio et qualitas. Quarto risibile dici-
tur passio hominis et est de secūda specie quali-
tatis cū sit naturalis potentia. Quinto pas-
sio nō est nisi receptio forme agentis vt dicit al-
bertus. sed forma talis est quedā qualitas. er-
go nō est passio a qualitate distincta. Sexto
corruptio et similiter quelibet alia destructio
est passio et tamē nō sunt effectus actionis. q̄a
corrūpens nō efficit sed potius quod effectum
est destruit. Septimo effectus et illatio idē
sunt. ergo diffinitio passionis est nugatoria.
Solutio sic quia cōuenit omni passiōi et ex-
plicat sufficiēter qđ dicitur ipius et distinguit
ipam ab omnibus alijs generib⁹. dictum ē enī
q̄ actio est f̄m quā in id quod subijctur agere
dicimur. Nūc autē qđ subijcti agenti patitur

De principia

*De principia qd sup atantoda ali p
ad hunc esse p diphnd p f. d. v. h.
v. u. p. m. p. et sic p. d. r. oblecto d. h.
p. f. d. v. h. r. p. d. v. h. p. d. v. h. p. d. v. h.
p. d. v. h. p. d. v. h. p. d. v. h. p. d. v. h.*

in actione sui duo

ab agente et sic passio est effectus illatioq; ac-
tionis. **Duo** enim sunt in actione sicut complexam
eius rationem. ut dicit **Albertus** unum est forma agē-
tis a patiente suscepta. et quo ad hoc passio di-
citur effectus actionis. **Secundum** est continua
receptio siue affectio qua patientis afficitur et
pari tenetur. **Primum** est materiale. **Secundum**
autem est differentiale siue formale. p. primum pas-
sionis definitio convenit secundariis effectibus
actionis hoc est qualitatibus p. actionem in pa-
tiente acquisitis. **Per secundum** differt ab illis ex
quo nihil prohibet illos effectus actionis in
absentia subiecti afficere. sed hoc non potest fa-
cere passio eo quod simul tempore est cum actione.
Non est igitur passio effectus tamen habituali-
ter in subiecto quiescens sicut qualitas. sed est
causatum siens hoc est effectus in fieri conti-
nue ab agente procedens. **Ad** obiecta in op-
positum ad primum est dicendum sicut dicit **Al-
bertus** quod non est quiddam et essentialis dif-
finitio sed qualisvis notificatio siue descriptio
que est maioris declarationis quam ipsum nomen.
Autoritas vero boetii intelligitur de proprie-
tate diffinitionis sicut patuit in precedenti ca-
pitulo. **Ad secundum** tertium et quartum simul di-
citur quod passio accipitur multis modis. **Primo**
capitur pro quadam affectione anime. sicut
est odium ira gaudium vel aliqua similia passio
et sic est qualitas et p. hoc vadit secunda obiec-
tio. **Secundo** accipitur pro morbo vel egritudi-
ne cuiusmodi est febris et sic est in prima specie
qualitatis. et p. hoc vadit tertia obiectio. **Tertio**
accipitur p. proprietate alicuius subiecti.
quo dicimus risibile passionem hominis. et per
hoc soluitur quarta ratio. **Ad quantum** et sep-
timum dicitur in solutione principali quod il-
latio in diffinitione ponit p. modum differen-
tie distinguens passionem a qualitate. **Ad**
septimum dicendum licet corruptio non sit proprie
effectus actionis. est tamen illatio quia id quod
destruitur continue movetur a corruptente vel de-
struente. **Vel** dicendum est quomodo corruptio
non afficiat aliquam formam manentem. tamen effi-
cit ipsam passionem que est effectus corruptio-
nis et ita effectus in diffinitione passionis accipi-
tur generaliter p. omni eo quod procedit ab ef-
ficente siue causante.

passio corruptiva

Secundum dubium est quare dicit **Al-
bertus** quod sicut in passione quedam patitur magis
quedam vero minime. **Solutio** alberti quod in
duplici sunt differentia suscipienda forma que
dam suscipiunt formam ad sui transmutationem.
quedam vero non suscipiunt eam ad sui transmuta-

tionem quia cum agentibus non communicant in ma-
teria ut dicit philosophus. et ideo quedam sunt plus pas-
sibilia se inuicem quedam vero minus sicut differ-
rentes complexionnes et complexiones ad actiones
anime in diversis sicut dicitur in mixto et incom-
plexionatoz sicut quod plato dicit formas dari sicut
merita materie et sic bruta que molliores habent
complexiones et magis equales ex actione et passio-
ne primarum qualitatium sunt animatiora plantis.
et homines eo quod sunt optimi tactus animatiorum
sunt brutis. cum medium complexionis hominis equi-
tati celi sit proportionabile. quomodo autem aiatum sus-
cipit magis et minus dicitur est in predicabilibus.

Tertium dubium est an gaudere et tri-
stari dicantur passionibus cum tamen videantur esse quali-
tates. **Solutio** alberti gaudium et tristitia
non sunt sine motu et actione et passione cordis
cor enim in hijs agit et patitur sicut motus dya-
stoles et sistoles. et sicut hoc reducitur ad pre-
dicamentum actionis et passionis licet dicitur.

in subiecto

Quartum dubium est an contingat in
aia esse aliquam passionem. **Solutio** duplex est
passio scilicet perfecta et corruptiva. **In** aia est be-
ne passio perfecta que est salus et perfectio eius
cuius est. sed non est ibi passio corruptiva que est
cum abiectio alicuius contrarie forme. talis
enim non convenit sibi nisi p. accidens et corpe ut
tactum fuit in precedenti dubio. ista tamen trans-
mutatio si fiat indeterius magis habet rationem
passionis quam quod sit in melius ita quod corruptum ma-
gis accedit ad rationem passionis quam quod genera-
tur est. **Et** ideo tristitia magis habet rationem pas-
sionis quam gaudium vel leticia. **Sed** dices pa-
ti est proprium materie sicut agere forme sicut di-
citur primo de generatione ergo non est in aia que
in materialis est aliqua passio. **Solutio** dic-
tum philosophi intelligit de passione corruptiva que
est composita ex materia et forma cui convenit age-
re ratione forme et repati ratione materie sed pati ge-
neraliter acceptum ut importat solum receptorem
sine abiectio alicuius contrarie forme potest esse in
ullibet existenti in potentia. ita quod receptio convenit
sibi ratione alicuius potentialis quomodo philosophus dicit
tertio de aia aliquem esse in aia intellectu possibile.

in potentia

Quantum dubium est an passio que con-
venit anime sit magis in parte apprehensiva vel
appetitiva. **Solutio** in parte appetitiva quia
passio est effectus illatioque actionis. ergo im-
pressa est ab agente quod intendit p. passionem im-
pressam trahere passum ad formam agentis. sed p.
vim appetitivam magis trahitur aia ad agens.
quam per apprehensivam cum p. appetitivam incli-
netur ad res sicut quod in se ipsis sunt. **Per** vim

vero apprehensua solum accipit intentiones rerum no practicas boni sed speculatuas ve ri. Ex passione tamē appetitus qua afficit ad rem ad extra sequitur tunc actio ad extra i mo tu pgressiuo sicut habet videri in tertio de ani ma passio tamē ista proprie est i appetitu sen sitiuo qui cōiunctus est organo et nō intellec tino in quo nō est trāsmutatio corpals

Sextū dubium quor sunt pprietates passionis. **Solutio** quattuor pme due sunt habere contrariū et suscipe magis et minus. de quibz sufficienter dictū est in capitulo de ac tione. Tercia est propriū est passioni inferri ex actione. Quarta passio non est in agente. sed in paciente. Sed diceret contra terciā proprie tatem. Inferri est pati. passio nō patitur. ergo nō inferri. **Solutio** passio nō est id quod i fertur vel patitur sed passio est quo ipm paties patitur et formaliter pati denotatur sicut ac tione nō est id quod agit. sed quo agens agit

Septimū dubium quare Gilbertus vocat actionē generatōem in textu **Solutio** Alberti quia in omni actione fit quedam ge neratio forme agentis in eo quod patitur siue in passum **Sequitur textus**

Quando vero est quod ex tem poris adiacētia relinquit. **Tē pus** autē quādo nō est vniuſ q̄ aut ratio cōmixta est. vt tpus quidē preteritū quādo nō est. **Effectus** autē eius et infectio que est fm quā dicitur aliqd fuisse quādo qdem ē. instans qui dem quādo nō est sed fm q̄ aliqd equa le vel inequale dicit. **Eius** autē affec tio fm quā aliquid dicit nunc. et ita i stanti esse qn̄ est. **Futurū** similiter qn̄ nō est sed id quod futurū est quādo cō tingere necesse est fm q̄ aliquid dicitur futurū esse **Quādo** vero etc.

Istud est terciū capitulū huius tractatus in quo Gilbertus determinat de tertio principio scilicet de quādo. Et diuiditur in duas pres principales In p̄ma determinat de quādo quā tum ad eius essentialia. In secūda quā tum ad eius accidētia ibi est aut quādo. **Prima** ps in duo. **Primo** ponit diffinitōez ipius quādo **Secdo** ponit et diuisionē ibi. **Est** aut quādo aliud **Quo** ad p̄m q̄ qn̄ est p̄m qd̄ ex adia.

cētia t̄pis vel alteri? dicitur in re t̄pali vere linquit. Non tamē est quādo tempus forma liter sed vniuſq̄ ratio cōiuncta est cum vniuſ p̄ alterū diffiniatur. et se h̄nt vt causa et effectus. **Tempus** em̄ preteritū quādo nō est. sed t̄pus preteriti effectus siue infectio in re t̄pali a pre terito tempe derelicta quādo dicitur. **Simili ter** instans siue tempus p̄ns quādo nō est. sed fm q̄ aliquid equale vel inequale dicitur effe ctus illius tempis equalis vel inequalis quo aliquid dicitur nūc et in instanti est quādo in tempe em̄ esse vt dicit p̄sus quarto p̄sistoz est quādā parte t̄pis mensurari. et sic tempus vel est equale si nō excellit. vel inequale si ex cel lit. et fm q̄ sic adiacet mensurato sic relinquit infectionē in re t̄pali que dicitur quādo. **Si militer** tempus futurū quādo nō est. sed ponit id quod futurū est: est tempis effectus propter quod iam successione motus et tempis neces sario futurū est contingere. sic dicimus aliquid eras esse futurum

Circa istud capitulū mouet questio **Utrum** quādo sit principiū cōuenienter i tex tu diffinitū. **Et** videtur primo q̄ nō sit prin cipium. Quia nullum sincathegoreuma ē prin cipiuſ. quādo est sincathegoreuma. ergo nō est principiū. **Maioz** probatur quia decem pre dicamenta sunt decem p̄me voces decem rerū prima principia significātes. **Minoz** probat quia est interrogatiū. **Secūdo** quādo est vestigium siue infectio tempis. sed vestigium est p̄ncipiatum a vestigante et nō principium. ergo nō est quādo principiū. **Tertio** omne principiū siue predicamentū debet predicari de p̄ma substantia. sed quādo nō potest predi dicari de p̄ma substantia. ergo nō est p̄ncipium siue predicamentū. **Minoz** patet quia ista ē mala predicatio fortes est quādo. **Quarto** sicut se habent esse album et albedo sic se ha bent esse in tpe et tps. sed esse album et albedo idem sunt realit. ergo tps et qn̄ idem sunt rea liter. **Quinto** arguit contra totā diffinitōez t̄pus nō est. ergo ex adiacētia t̄pis nihil p̄re linquit. **Ans** patet quia illud nō est cuius pres nō sunt. sed pres t̄pis scz preteritū et futurū nō sunt. ergo tps nō est. **Minoz** pbatur q̄a p̄teri tū abijt futurū nō dū. **Sexto** nūc est tota sub stantia t̄pis. et nihil hēmus de tpe nisi nūc. er go sequit q̄ solū ex nunc debet qn̄ relinq̄ et nō ex tpe. **Septimo** qn̄ ē tps. ergo nō relinquit ex adiacētia ipius t̄pis **Ans** patz qz illa sunt eadē qz spēs p̄stituitur eisdē d̄n̄r̄is. sed sic

*Mō q̄ d̄ sup̄ for̄ h̄ for̄ formi
et si q̄ for̄ m̄ntē d̄ p̄a
d̄formit̄ et q̄ nō for̄ ma
d̄ de fiḡto s̄le s̄it p̄q̄t
d̄ p̄nt̄ r̄te s̄it d̄q̄ p̄d̄
r̄te d̄q̄ m̄nt̄ p̄q̄t̄ d̄
h̄ t̄p̄ d̄ p̄nt̄ p̄d̄ r̄st̄q̄
illa d̄ for̄ for̄ qz illa n
net p̄alē r̄ r̄ d̄ t̄p̄
d̄ d̄l̄m̄ q̄ d̄ r̄ d̄ d̄ d̄
d̄ for̄ d̄ for̄ d̄ est illa
d̄ r̄a d̄ p̄p̄a q̄ m̄nt̄ d̄
p̄ d̄ p̄p̄ia p̄q̄t̄ d̄
m̄nt̄ d̄ r̄ t̄p̄ali*

*pro p̄p̄ia
et r̄ d̄ d̄ p̄p̄ia
bilis*

*pro p̄p̄ia
m̄nt̄ d̄ p̄p̄ia*

est de quādo et tempore. quia sunt eadem. Minor probatur. quia sicut prius preteritū et futurū sunt differentie temporis. ita etiam ipsius quādo ut dicitur in textu. **¶** Octavo effectus cause formalis et sua causa realiter idempntificānt. sed quādo est formale vestigiū temporis ut dicitur in minore igitur quādo et tempus sunt unū et idem. quod tamen negat Gilbertus in textu. **¶** Nono quod in re temporalī derelinquit non videtur esse nisi affectio quedā et dispositio in re temporalī. ergo est qualitas et non specialis natura. Et confirmatur per Albertum dicentē quod id quod derelinquitur in re temporalī ex adiacentia temporis est etiam et non quādo. **¶** Decimo seniu et alia que pertinent ad corruptionem derelinquuntur in re temporalī ex adiacentia temporis. ergo ista erunt quādo. **¶** Undecimo si quādo causaretur ex adiacentia temporis. vel hoc erit in ratione numeri aut passionis. aut utroque modo. Non primū quia hoc modo adiacet tempus in corruptibilibus et in generabilibus. Nec secundum quia sic non adiacet motibus inferiorum spherarū celestium. Non utroque patet ex premissis. **¶** Duodecimo tempus non tangit rem temporalem. ergo non agit in eam. et per consequens nihil derelinquit. Ans patet quia tempus solum adiacet primo motui ut passio. **¶** Tertio decimo quādo reperitur in ingenerabilibus et perpetuis quibus non adiacet tempus. Dicimus enim comparando quādo celum est terra est celum et terra sunt quādo intelligentia est. Cum igitur corpabilia debent participare eandem formam compositionis hec comparantur penes quādo. **¶** Quartodecimo tempus adiacet motui et mobili. et non terminatur in diffinitione utrius in motu vel in mobili relinquatur. quia non addit Gilbertus in re temporalī vel mobili licet communiter addatur ergo et cetera. **¶** Quintodecimo quādo est genus generalissimū. ergo non potest diffiniri.

¶ In oppositū est Gilbertus porrihanus. Et pro maiori declaratione dictorum ponitur vnus discursus syllogisticus. **¶** Quia prima propositio est ista

¶ Maior. **¶** Assistentis extrinseci vestigiū est assistens seu denotatiuū principium. Minor. **¶** Quādo est formale vestigiū temporis rem temporalem extrinsecus mensurans. **¶** Conclusio. **¶** Quia est vnū principium conuenienter hoc modo diffinitū quod et adiacentia temporis in re temporalī est derelictū. **¶** Maior patet quia effectus formalis sequi-

tur modum sue cause formatis. vestigiū autē est quedā impressio formalis in vestigiato ab ipso vestigiante sic formante ipsum sigillante vel figurante. ergo vestigiū extrinseci adiacētis est principium assistens per respectum ad illud extrinsecum vnde dependet seu sic format. **¶** Minor patet quia hoc est formalis effectus seu formale vestigiū alterius quod producit ad similitudinem sui formantis seu vestigiantis sed sic est de quādo. habet enim quādo eandem differentias cum tempore que sunt preteritū presens et futurū. Et istud intelligendū est de ipsa forma formatante que est effectus respectu sui formati. non autē de informante. quia si tempus esset hoc modo causa formalis ipsius quādo non essent quādo et tempus predicamentally disticta eo quod causa formalis et suus effectus idempntificāntur. **¶** Conclusio sequitur ex premissis. **¶** Primo enim dicitur quo ad primam partem principium quia est assistens. et non solum est principium sed et predicamentū siue generalissimum quia habet sub se genera subalterna. species et indiuidua que habent certū modum predicandi non reducibilem ad aliud generalissimum. **¶** Subalterna namque sunt fuisse fore et esse quādo presentis preteriti et futuri. **¶** Species nunc fuisse tunc fuisse. hodie esse. **¶** Indiuidua ut hunc fuisse. hunc fore. et sic ad hūc ambitum predicatōnis multa reducuntur que nullius alterius per se predicatōnem recipiunt. sicut olim fuisse dudum iam futurum. **¶** Quia ergo prima voce significat ad nullum aliud aliorum generum reduci potest. sed per se principium siue predicamentū est in quo ponuntur omnia que significant aliquid in tempore esse. et que respondentur conuenienter ad interrogatōem factam per quādo. **¶** Duo ad partem secundam patet quia ex quo est generalissimū non potest diffiniri diffinitione proprie dicta. et ideo non habet verum genus. sed primo ponit hoc infinitū seu indeterminatū quod. loco generis. et subiungitur per modum dicitur propriū subiectū. et propria causa. **¶** Causa quidem ex hoc quod dicitur et adiacentia temporis. **¶** Subiectū cum dicitur in re temporalī putat communiter diffinitioni additur. **¶** Et dicitur potius ex adiacentia temporis quod ex tempore ad denotandū modum infectiui temporis ex quo quādo est infectio temporis quā in re temporalī facit secundum quā dicimus hoc esse temporale alterum fuisse. alterum esse vel fore. et secundum hoc dicimus hominē senem alterum iuuenem non quod senex et iuuenis dicant quādo sed ex tempore

Gilberti porritani.

q̄ quādo diu fuisse vel nō diu causatur senect⁹
vel iuuentus. Etia dicitur potius ex adiacen/
tia q̄ inherētia. quia nō est tps aliqua quā/
titatum intrinsecus substantiā mensurantiū.
sed solū extrinsecus adiacens que est in perido
fm q̄ est mensura totum esse mensurans. ita
q̄ nulla pars ei⁹ sit cui nō adiaceat tempus.
et in toto esse suā relinquit infectionē fm disfe/
rentias ipius quādo a tempe p̄terito p̄nti vel
futuro causatas. Hoc mō igitur quādo fm q̄
est predicamentū predicat illaz infectionē in
subiecto fm q̄ ipsi adiacet mensura duratōnis
Et hoc est q̄ dicit. quādo est q̄ ex adiacentia tē/
poris derelinquit in re tempali. ita q̄ tempus
pro omni mensura esse rei et nō entis accipiat.
Esse em̄ est actus entis quo est et nō. vt actus
refertur ad duratōem. Ens em̄ est durans et
habens esse. Et q̄a causa nō est effectus. et quā/
do est effectus tpm. sequit q̄ quādo nō est tem/
pus vt probauit Gilbertus. sed cōiunctas ha/
bent rationes diffinitinas. Et hoc mō tēpus
p̄teritū nō est quādo. sed quādo p̄teritū est
tempus p̄teriti effectus et infectio quā relin/
quit meo q̄ p̄teritū est sicut heri fuisse. ho/
die fuisse et sic de alijs ¶ Ad obiecta i oppo/
situm ad primū est dicendū q̄ quādo accipit
dupliciter. Uno mō interrogatiue vt si dica/
tur quādo veniet socrates. et sic est interroga/
tiū istius predicamenti. Secdo modo accipi/
tur relatiue. vt fortis veniet quādo plato dil/
putabit. et illis duobus mōdis est sine arhe/
greuma. Alio mō capitur noialiter et sic est ca/
thegreuma et hoc modo accipit dupliciter si/
cut album et aliud accidens. Uno mō concre/
tiue et materialiter. et sic idem est q̄ esse in tem/
pore. vt tu fuisti heri. id ē hesternā die. tu eris
cras. id est crastina die. Sed quādo accipitur
abstractiue et formaliter et sic ē idem q̄ quāda
litas. et heri id ē herineitas. et cras id ē crasti/
neitas. Et ergo formaliter quādo nō est esse in
tempe. sicut albedo formaliter nō est esse albū
sed formaliter sumptū idem est q̄ quādalitas
et quo aliquid dicit esse in tempe. sicut albe/
do est illud quo aliquid formaliter est album.
¶ Ad scdm est ddm q̄ est principiatū in gene/
re cause efficiētis. sed p̄ncipiū in genere cause
formalis ¶ Ad terciū est ddm q̄ quādo licet
nō predicet in abstracto de p̄ma substantia. q̄a
sic est idem q̄ quādalitas. vel vt aliq̄ dicitur fm
gentes nomē quādoitas. tamē bene predica/
tur in cōcreto de p̄ma substantia. vt dicimus
fortis est fuit vel erit in tempe. q̄ aut predica/
tio nō videt bona est ex eo q̄a nō est aliud nō.

men impositi concreto et abstracto ¶ Ad q̄r/
tum est ddm q̄ licet albedo et albū tempus et
esse in tpe habent similitudinē aliquo modo i/
denoatione. qz sicut album dicit ab albedine
ita quādo a tempe. tñ in hoc est d̄ntia quia tē/
pus nō dat intrinsece esse in tpe. sed hoc poti⁹
facit quādalitas. sed albedo dat formaliter et
intrinsece esse in tempe ¶ Ad q̄ntum est ddm
cum Aristotile q̄ illud nō est cuius pres nul/
lo mō sunt. pres vero tempis. licet nō sunt in
p̄manētia sunt tñ in successione. et propter h̄
constituūt etiā totum successiūū quale est tps
nō aut totum p̄manēs. Dicitur aut totus p̄ma
nens qd̄ habet omēs suas pres simul. Totum
aut dicitur successiūū cuius pres non sunt si/
mul. sed sibi inuicē succedunt. ¶ Ad sextum ē
dicendū fm Gilbertum q̄ quādo nō causat nisi
a tempe p̄nti. Et si dicatur catur a tempe p̄/
terito vel futuro hoc est inq̄tum qd̄libet illo
rum ē aliquo mō sez in suo fine vel in p̄ncipio
Et ergo dicit Gilbertus q̄ tps p̄teritū i suo
excessu nondū p̄terit qd̄ exponit Albus in
sua extremitate. Nam instās p̄sens. finis est
tempis p̄teriti. et incēū futuri. et ergo est i suo
fine siue extremitate. et tps futuz in suo p̄n/
cipio ¶ Ad septimū est ddm q̄ ille differentie
equiuoce sunt ipius tempis et ipius quādo.
quia p̄ prius cōueniūt tempi et p̄cipatiue q̄n̄
et ita cōueniūt tempi p̄ essentiā. ipi vero quā/
do p̄ effectualē p̄cipatōem. sicut illud qd̄ con/
uenit cause formalit cōuenit effectui p̄cipati/
ue. In cuius signū tempus dicit p̄sens p̄teri/
tam vel futuz in recto. Sed quādo dicit p̄/
teriti p̄sentis et futuri in obliquo. Si verō
dicatur quādo p̄ns p̄teritū vel futuz illa lo/
cutio intelligenda ē in obliquo. et nō in recto
id est quādo p̄sens vocat quasi ex tempe p̄s/
ti catur. et quādo p̄teriti id ē ex tempe p̄terito
derelictū et sic de alijs ¶ Ad octauū est dicen/
dum q̄ duplex est forma scilicet formalit in/
formans et extrinsece formans. Tempus nō
est forma informans respectu quādo. sed for/
ma formans cuius effectus a causa realiter dī/
stinguitur ¶ Ad nonū cum sua cōfirmatione
est dicendū fm dominū Albrum q̄ illud qd̄
in re tempali derelinquit accipitur dupliciter.
Uno mō absolute et sic est quedā infectio seu
dispositio rei temporalis et etas quodāmodo
Alio modo accipitur hoc idem in compatio/
ne ad tempus et cuius adiacentia relinquitur
et sic dicitur quando a quō aliquid in tempo/
re esse vel fuisse vel fore denominatur.

De principia

Ad decimū est dōm fm albrum q̄ senū et senectū nō relinquūtū imediare ex t̄p̄is a d/ iacētia. sed mediare q̄n. nec sunt adequat̄ e ffec tus ip̄ius t̄p̄is. qz dicit ph̄us p̄mo celi q̄ celū nō obstante coeuitate ip̄i cū toto t̄p̄e est ex p̄a senij et senectur̄. et ergo senū potius ē effcūs q̄litar̄ ph̄isice sua inq̄eta pugna s̄btāriā t̄p̄a lem corrodētis. et ergo locari dēt in eodē genē cū passiōib⁹ materie et q̄litarib⁹ corp̄alib⁹. Si mulit̄ periodus nō ē q̄n derelictū ex adiacētia tē poris simplicit̄. sed simul ex adiacētia t̄p̄is et celestis reuolutō is. sicut em̄ senū est material̄ effectus t̄p̄is qd̄ est nūs et mēsurā motus recti et p̄icularis nature. ita periodus ē materialis effectus t̄p̄is adiacēris motui v̄lis natūe. Un̄ vtrūqz istoz p̄t materialit̄ esse in isto genē. for/ maliter aut̄ i alio. **A**liū dicit q̄ et iuētus et senium accipiūtur duplicif. Uno mō vt se/ niū dicit naturalē impotentia. et iuētus na/ turalē potentia. et sic sunt in sēda specie q̄li/ tatis. qz sic senectus cātur a t̄p̄is mutarōe que fit sub motu et sic nō relinquūtū imediare ex adiacētia t̄p̄is et p̄ se. sed p̄ alteratōem que s̄b t̄p̄e cātur. Alio mō capiūtur vt dicit̄ fuisse in tempe diu vel nō diu. et sic importāt quādo. sed hoc nō est p̄ncipale significatū eoz. **A**d vndecimū est dicendū q̄ oibus illis trib⁹ mō/ dis qz triplex ē effectus reuolutōis ip̄ius q̄n puta esse in tempe. esse cū tempe et vtroqz mō. Primo mō generabilia et corruptibilia reci/ piunt quādo. qz illa sunt p̄prie in tempe eum esse in tempe sic quādā t̄p̄is p̄te mēsurari. Se/ cundo mō p̄ma s̄p̄ra cū suo motu. Tertio mō inferiores s̄p̄re cū suo motu. Et licet ista tria fm ph̄os distinguātur tamen logica reductio ne p̄t vniuocari in p̄prietate vnius general̄ effectus q̄ est esse in t̄p̄e. si em̄ cē in t̄p̄e generali ter accipiat̄ ea que sunt cum tempe dicūtur eē in tempe vt innuit Hilbertus in textu. cum di/ cit q̄ quādo et tempus p̄t esse in vno subiec/ to. **A**d duodecimū respondet albertus in sum/ ma de quatuor coequeuis. q̄ temp⁹ tangit p̄i/ mū motus in quo est subiectiue vt passio cui⁹ p̄mi motus virtus derelinquit̄ in omnibus inferiorib⁹ motibus. et ita ibi derelinquit̄ quā do. **A**d terciūdecimū est dicendū q̄ quādo in ingenerabilib⁹ et incorruptibilib⁹ et gene/ rabilibus et corruptibilibus regitur equiuo/ ce. quia aliud est quādo eternitatis. aliud eni/ ternitatis. aliud tempis p̄prie dicit̄. t̄n fm logicū potest ab omnibus istis trahi cōceptas vniuocis generalissim⁹. et sic tempus cōmu/ niter accipitur in diffinitōe vt extendit se ad

oēm mensuram duratōis. puta ad eternita/ tem et euiternitatē que nobis innotescunt in ordine ad tempus p̄prie dicitur qd̄ est nobis notius. a quo etiam causat̄ quādo p̄prie et realiter dicit̄. cui assignant̄ in eē p̄prietates vt esse in omni eo q̄ incipit p̄ natura. **A**d quar/ tumdecimū responderet Albrus q̄ ex passione intelligit̄ propriū subiectum. vñ cum temp⁹ sit passio motus id qd̄ relinquit̄ ex tempe non intelligit̄ relinqui nisi in motu. Et per p̄ns cir/ ca alia. vñ tempus nō adiacet rei tempali nisi in quācum sub motu est. et ergo potius est mē/ sura esse q̄z entis vt dicit̄ est. **A**d vltimū di/ cendum q̄ duplex est diffinitio. vna est dicens quid. et alia dicens p̄prie qd̄ vt habet sēdo po/ sterior̄. generalissimū nō potest habere diffini/ tionem dicens quid. sed propter quid p̄ cām et talis est ista diffinitio que dicit̄. q̄n est qd̄ ex adiacētia t̄p̄is in re tempali relinquit̄.

Circa textū expositū est dubiū **Utrū** Hilbertus porrihan⁹ bñ ponat d̄rām in tex/ tu inter tempus et quādo. qz tempus mēsurat quādo nihil mēsurat. Et videtur q̄ nō quia cum dicimus cesarem fuisse per tres annos. et antixp̄m fore d̄terminat⁹ numez aliq̄e circa vitā cesaris. ergo quādo aliquid mēsurat. Se/ cundo tempus nō mēsurat aliquid nisi p̄ hoc q̄ aliquid circa mēsuratum derelinquit̄. sed d̄ quod derelinquit̄ est quādo. ergo quādo aliqd̄ mēsurat. **S**olutio sic qz cum dicimus cesa/ rem fuisse. et antixp̄m fore nō d̄terminat̄ ex hoc numerus circa vitam cesaris vel antixp̄i sed tempus nō mēsurat nisi vt numerus. cuz igitur quādo nō sit numerus. quādo nihil mē/ surabit. **A**d obiecta in oppositū ad primū est dicendū q̄ duo sunt in tempe. scz esse t̄p̄is. et s̄btātia tempis. Quādo vero magis respi/ cit s̄btātia t̄p̄is q̄z esse. s̄btātia quidē nō in se sed in ordine ad tempis d̄rās que sunt p̄e/ sens p̄teritū et futurū. Cum igitur s̄btātia tempis nihil mēsurat. quādo nihil mēsurat per comparisonē ad suas p̄tes que sunt p̄us et posterius. et nō per id quod derelinquit̄ cir/ ca tempale. et propter hoc obiectio illa snppo/ nit falsum. **S**equitur textus

Est aut̄ quādo aliud ex eo qd̄ abijt aliud vero ex eo qd̄ instat. aliud vero ex eo qd̄ cōtingere necesse est. **V**icium est aut̄ in cathegorijs p̄teritū et futurū. quāntitates esse et quo maius est cōti/

et dicitur q̄ materia
et mutualit̄

temp⁹ ampu² dupli² vno
pp̄ et p̄prie et p̄prie
ria et corruptibilia dō s̄t
in hōpore alio p̄teritū et
et temp⁹ extendit p̄ ad eter
nitatē eternitatem

nuari ad p̄sens. **D**e p̄terito aut̄ hoc dictū est qd̄ nō in substantia p̄maneat sed quoniā in excessu suo nōdum p̄teri it̄ de futuro aut̄ qm̄ necesse est p̄tingere qd̄ tantū dē est ac si instaret. Nulla enī dicta est in eo qd̄ p̄manet ⁊ futurū est ⁊ qd̄ nūc abijt quāobzē ⁊ de futuris agitur et fm̄ ea aliquid dicitur ⁊ nūcupationē existētiū sortiuntur vt sol̄ ozief̄ cras cras erit nauale bellū: heri obijt fortes: et aliquid dicitur fm̄ temp̄ ad quod futurū est eo q̄ nascetur in eo necessario qd̄ est futurū. vt callias disputabit cras v̄l nō disputabit: **D**isputabit enī actionē futurā significat. **N**ihil aut̄ est qd̄ in substantia ad huc sit. **D**iffert aut̄ quādo ab eo qd̄ est vbi qm̄ iam in h̄cumq̄ tempore est v̄l erit v̄l fuerit in eodē ⁊ quādo est v̄l erit l̄ fuit qd̄ fm̄ tempus dicitur. **Q**uādo enim q̄ rez ex instāti est cum ipso instāti est ⁊ si mul̄ in eodem sunt. **Q**uādo vero ex eo qd̄ abijt v̄l qd̄ futurū est nūquā erūt simul: **U**bi vero ⁊ loc⁹ a q̄ sit nūquam simul sunt in eodez. **U**bi enī in circumscripto est locus aut̄ in 2 p̄lectēte. **B**istat aut̄ quādo qd̄ ex p̄terito ab eo qd̄ ex futuro p̄cedit. **Q**uoniā quādo qd̄ ex p̄terito est futuro posterius est. qd̄ vero ex futuro ē pus est p̄terito. **Q**uādo aut̄ vnū et idē. p̄mū quidem ex futuro est. scdm̄ qdem ex p̄sentī: posterius vero a p̄terito quēadmōz et tēp̄ pus est qd̄ futurū est. postea vero p̄sens. deinde p̄teritum. **S**icut aut̄ et temp̄ aliud qdē cōpositum. aliud vero simplex. **E**st aut̄ cōpositum qd̄ incōposita actione cōsistit: simplex qd̄ cū simplici recedit: **T**ra et quando aliud simplex aliud vero cōpositū. **S**implex qdem vt i momento esse ⁊ non esse. **C**ompositū aut̄ vt in die hora. ebdomoda. et i similib⁹. **A**mplius aut̄ quēadmodū temporis

ptes sibi sine mora succedunt similiter et quando. **Q**uando quidem partes p̄teriti et futuri ad p̄sens copulate re ducuntur. **B**istat aut̄ tēpus ab eo quod quando est quoniā fm̄ tempus aliquid mensurabile est vt annus qdem dicitur temporis diurnus et mor⁹ m̄tus dicitur eo q̄ multo tempore p̄maneat. **A**t fm̄ quando nihil mēsuratur s̄ aliquādo dicitur esse ⁊ fm̄ idem tempore ⁊ variabile aliqd̄ pronūciatur.

Tunc ibi. **E**st igit̄ quādo

In hac pte gilbertus ponit diuisiones ipsi⁹ quādo dices. q̄ triplex est. quādo. s̄. vnum ē ex eo q̄ abijt siue ex p̄terito qd̄ vocatur quādo p̄teriti. **A**liud est ex eo qd̄ nūc instat. ⁊ hoc vocatur quādo p̄sentis. **E**t tertiū est ex eo q̄ necessariū est cōtingere qd̄ vocatur futurū. et hoc dicitur quādo futuri.

Tunc ibi. **D**ictum est autem in

Hic gilbertus smouet dubium. posset enī aliquis dicere. p̄teritū ⁊ futurū nō sunt. q̄ ex ill̄ nō p̄rlingit̄ quando. hoc dubiū remouēs. dicit q̄ p̄teritū et futurū sunt aliqd̄ et hoc probat duabus rōib⁹. **P**rima est. p̄teritū ⁊ futurū sūt quācitates vt dictū est in cathegorijs. s̄. quācitas est aliquid in rez natura vt manifestus est. q̄ p̄teritū et futurū aliqd̄ sunt. **S**ecunda ratio est. h̄cumq̄ copulantur ad p̄sens sūt aliquid in rerū natura. s̄. p̄teritū et futurū copulantur ad p̄sens. ergo sunt aliquid. **M**aior est nota. qz nō ens nō potest copulari. minor est p̄hi in p̄dicamentis. nō tñ istud est intelligendum q̄ p̄teritū et futurū p̄pter hoc p̄manētiam habeant. s̄. de p̄terito. ideo dictum est qz in excessu suo hoc est in vltimo in quo p̄sentī continuatum est non p̄terijt sic enim nō h̄z esse quo ad p̄tem iniciais sed finalem. et illa est tēpus p̄sens cui p̄tinuatur et simili modo dicendum ē de futuro q̄ in principio sui continuatur ad p̄sens nunc. qz ut ei ipm̄ nōdum sit tñ ex successione necessarium est ipsum cōtingere. ⁊ ideo quo ad substantiam ipsius quādo accipiendam tantūdem valet ac si instaret. **N**ulla enim est differentia in eo qd̄ p̄manet hoc est in p̄sentī qd̄ iam manet instans. et in eo quod futurū est et in eo qd̄ abijt in p̄terito quo ad qm̄ accipiendum. vnū enī nunc est tota substantia temporis. **E**t hoc p̄bat gilbertus.

tertius per duo signa. **P**rimū innititur isti rationi. Illud est aliquid de quo aliqd agitur s; de futuro aliquid agitur. ergo futurū aliqd est. Et per eandem rationē iurur q; pteritū aliquid est. **S**cōm signum stat in ista ratōe. illa s; entia a quibus aliqua denoiantur. s; a pterito et futuro aliqua denoiantur. igit sūt entia. minor pbatur. q; dicimus. cras oriet sol. et cras erit nauale bellum. heri obiit sores. q; necessario futurū erit s; successione de eo qd est iam p̄sens. hoc em̄ fluit in futurū cōtinuo fluxu et necessario p̄ necessitatē motus p̄mi. **U**n̄ dicim⁹ callias disputabit cras actiones n̄ras r̄ferētes ad futurū tps sicut ad p̄sens. eo q; certi sum⁹ de futuri successione. disputabit namq; significat actionem cuius actionis adhuc nihil est in substantialibus. p; ergo q; ex oi; differentia tps qn̄ derelinquitur in eo qd est in tēpore.

Tunc ibi **D**iffert autem ab eo quod. **H**ic gilbertus determinat de ipso qn̄ cōparatiue. et diuiditur in duo. quia p̄mo cōpat qn̄ ad vbi. sedo comparat vñ qn̄ ad alterū. **Q**uo ad p̄mum dicit q; ipsum qn̄ differt ab eo quod est vbi. q; in quocumq; temp⁹ est. fuit. vel erit. in eodem sicut in subiecto qd̄ denominat est quādo. et in eodem fuit et erit. eo q; qn̄ s; illa tpa dicuntur. In hoc tñ differūt hec qn̄ a diuersis tēporum d̄n̄cijs causata. **Q**m̄ qn̄ p̄sens s; est cum tpe p̄senti siue nūc. **U**n̄ cū dicimus qn̄ es. respondemus nūc. qn̄ vero qd̄ relinquitur ex eo qd̄ abiit in p̄terito et expectatur in futuro nūq; simul sunt cum suis tēporibus a q; bus causantur siue relinquūtur sicut p̄z nob̄ inuestigantibus. qn̄ legisti vel qn̄ fuisti. noia/mus quādoq; qd̄ est cū p̄senti nūc. et r̄ndetur temp⁹ futurū. sicut p̄ annum post mensem. **H**ec igitur duo quādo nūq; simul erūt cū tpsibus et quibus relinquūtur. vbi vero et loc⁹ a quo ipsum causatur nūq; sunt in eodem sicut in subiecto. q; vbi subiectiue est in arcūscripto. siue locato corpore. locus vero qui s; p̄m quar/ to phisicoz est vltima sup̄ficies p̄nētis non est in locato sicut in subiecto. s; est in cōplectēte et p̄nēte cuius vltimū est sup̄ficies locans.

Tunc ibi **D**istat autem. **H**ilbert⁹ ponit d̄n̄am specierum ipsius quādo. dicens q; differunt quando quod ex p̄terito est et qd̄ a futuro procedit. quia quando quod ex futuro est semper p̄terito est posterus. quando autē quod ex p̄terito semper est prius. vt hester/na dies prior fuit. hodierna. **S**i vero accipiat vnum et idem quando p̄ substantiam tēporis

que est nūc tunc. quando vñ et idem prius q̄ dem ex futuro. sedo ex p̄senti. tertio vero ex p̄terito s; p̄ diuolutionem quādam modum tempus primum quidem est futurum post ea p̄sens. quādo futurum iam venit deinde p̄tēitum cū p̄sens transit sicut prius potuit fortis esse q; est. et prius est q; fuit.

Tunc ibi **S**icut autem et tempus. **H**ic gil. ponit aliam diuisionem ipsi⁹ qn̄ dicens. sicut tempus quidez aliud est simplex aliud compositum. ita et qn̄. aliud est simplex et aliud est cōpositum. **T**empus quidem compositum est qd̄ compositae actionis est mensura. **S**implex vero quod a simplici actione procedit. **S**ic similiter quādo simplex est. vt in momento esse siue in nūc esse. **C**ompositum vero vt in hora esse. in die. eb̄ domoda v̄l anno tale enim ex composito tēpore relinquitur.

Tunc ibi **A**mplius autem. **H**ic compat tempus ad quando p̄sens uentiam dicens. q; tempus et quando in hoc ueniunt q; sicut p̄tes temporis. que sunt p̄ns p̄teritū et futurum sibi inuicem succedūt si/ ne mora. ita et quando ex hys tpsibus causata. **Q**n̄ em̄ quod ex p̄terito est et qn̄ quod ex futuro reducuntur siue copulantur ad p̄sēs nūc. si cur p̄tes p̄n̄ni copulantur ad p̄ctū. nō autē sic copularētur nisi esset talis successio ex p̄terito in p̄sens et ex p̄senti in p̄teritum. talis em̄ successio est s; p̄m̄ periodum. **S**cōm actiones vero que tempore mensurantur est ex p̄terito i p̄sens. et ex p̄senti in futurū sicut p̄ns fuit dictū.

Tunc ibi: **D**iffert autem tempus. **H**ic ponit differentiam temporis a quādo. dicens q; s; tps est aliquid mensurabile quia quod in tempore est. in eo est sicut in numero numerante. et q; numerus est mēsurā numerati. adeo s; temp⁹ est aliquid mensurabile sicut dicimus q; aliquis est annualis ex tpe siue ex mensura temporis. et aliquis dicit eb/ domodalis ex certo tempore. quādoq; vero dicimus indeterminate q; motus est multus. eo q; multo tempore permānet siue durat. sed s; quando nihil est mensurabile vel mensuratur sed simpliciter quando vel aliquando esse fuisse vel fore dicitur et aliquando s; idem temporale et variabile esse pronuntiat. quia s; tps variationem variatur temporale. et s; istud etiam quando variatur vt aliud sit ex p̄terito. aliud ex p̄senti. aliud ex futuro.

Incidūt dubia. **P**rimū est. quomodo diuidit qn̄. **S**olutio alberri. vna diuisio

De p̄. ad
d. q. d. p̄
R. s. p̄m̄ p̄
R. s. q. d.

De p̄. ad
d. q. d. p̄
R. s. p̄m̄ p̄
R. s. q. d.

Quod est
Temporale

Gilberti porritani.

Eternitas est inextinguibilis in te
totum simul pfecta possessio p7 bactu

ipsum sumitur fm adiacentiam eorum quibus
causatur. sicut cum dicitur qd qn aliud est eter-
nitatis et aliud temporis pprie dicitur. **Qua-**
do autem eternitatis est ut cum dicimus deum ab
eterno fuisse nunc esse et sp fore. Gilbertus ta-
men principaliter locutus est de quando qd re-
linquitur ex tempore pprie dicto qd est in om-
ni eo qd incipit esse p naturam. et ergo diuisio da-
ta in pcedenti dubio no est diuisio alicui vni-
uoci s3 analogi. qz vnu quando qd est actus no
potest ee in deo in q ponitur quando eternitatis
et ergo gil. psequitur diuisionem aliam fm dif-
ferentias temporis pprie dicitur.

Secundum dubium est an quando eter-
nitatis cuiusmodi et temporis pprie dicitur diffe-
runt et similiter nunc eternitatis cuiusmodi et te-
poris pprie dicitur. Et videtur pmo q non
qz dicimus quando deus est angelus est et mo-
tus est. et in ista locutione non significatur ni-
si vnu quando scilicet circa eternum eternum
et temporale. qd non differunt hec quando.

Secundo sic nos dicimus deus est nunc an-
gelus est nunc et qd mouetur est nunc. ergo est
vnu nunc. **Solutio** non est idem quando nec
idem nunc. qz ad diuisionem cause sequitur di-
uersitas effectus. s3 eternitas cuiusmodi et te-
poris sunt diuersa a quibus causatur quando.
q quando ab eis causatum erit diuersum. **Et**
iam quando temporis pprie dicitur diuisio in
quando presentis preteriti et futuri. s3 ista diuisio
non puenit quando eternitatis. ergo non e vnu
et idem qn nec ee e vnu et idem nunc qz successiuu n e
id e qd e totu s3 et stas. s3 substantia successiuu
no est substantia manentis. ergo nunc. tps non
est nunc eternitatis. **Etiam dicit boetius in libro**
de trinitate q nunc stans et no se se mouens sep
eternitatis facit nunc autem puenit fluens semp
tps. ergo sunt diuersa. **Est etiam nunc temporis**
fm esse variabile in preteriti et futuri. nunc vero
eternitatis omnino est invariabile igitur non
sunt eadem. **Ad obiecta in oppositum. ad p-**
imum est dicendum q qz vnu qz mensura e tps
eorundem est mensura cuiusmodi et eternitas. s3
no conueniunt. **Eternitas autem est mensura excellens**
temporalium et eternorum qz vni em indiuisibilis
est et simplex no extensa ex quo nihil sui h3 extra
presens nunc stas et sese no mouens neqz pfluruz
se in aliud extendens puenit q sit in fieri sic mo-
tus. tm in sui simplicitate stado non deficit nec
deest alicui presenti nec defuit alicui preterito nec de-
erit alicui futuro. et ergo e mensura temporalium
et eternorum. non p extensionem. s3 p indefiten-
iam. et ergo cuius tps est mensura ad eam eius

eternitas est mensura excellens s3 pncipiū me-
dium et finem. **Et ppter hoc qn eternitatis di-**
uiditur p actus in differentias ipsius et dicitur
eternum esse fuisse et fore. et sic in argumēto com-
mutif fallacia equuocatiois. **Et eodem mo di-**
uidendū est ad scdm de nūc. qz sicut se habet etna-
tas euiternitas et tempus. ita se habent nunc
illozum trium.

Tertium dubium est vtrum verba co-
significancia temporalis actus possint pdicari de
deo dicendo. deus fuit. deus erit. **Et videt q**
non. qz dicit beatus augustinus sup Joannes
q hoc verbum est. cū dicitur de deo no sicut ce-
tera verba temporalis motus significat. s3 sub-
stantiam solā. **Solutio** alberti. dicitur tempora-
les dicit de deo notat indefinitiam duratiois
vt cum dicitur. deus fuit. no est sensus q aliqd
preterit in deo. s3 cum duo sūt de rōe preteriti. s. pre-
teritio et existētia in preterito id qd nobilitatis
est debet deo attribui. et id qd ignobilitatis est
debet smoueri fm verbum damasceni dicentis
q optima queqz in deo ponenda sunt vnde cū
dicitur deus fuit notatur existētia indefinita s3
preteritū sine preteritione. **Similiter presens duo**
h3 in se. s. substantiā ipsam. s. nūc et fluxum fm
quē est mutabilitas in preteritū. et cū dicitur de
deo notat pmi tū. futurum similiter vt cū di-
citur deus erit notatur duo. s. presens ultra p-
presens tempus et hoc est nobilitas. vñ fm hoc di-
citur de deo. et expectatio entis in portētia quod
non est actu et hoc est infirmitas. et s3 hoc no
dicitur de deo. **Et p illud p3 solutio ad obiectū**
q hec non dicunt eodem mo de eternis et itpa-
libus. **Cū dicit gloriosus Hieronimus q iste**
ppositioes etna. est. fuit. erit debent sic exponi. e
i. nūc qz defuit. i. nūc qz defuit. erit. i. nūc qz de-
erit.

Quartum dubium est an hec tria qua-
do a se iuicem distinguantur. **Et videt q no**
qz in quibusdā ppositionibus significat duo
tpa circa temporale. sicut cū dicitur. homo est
preteritus homo est futurus. vñ em tps significa-
tur p hoc verbū est. et aliud p hoc pncipiū pre-
teritus. Et similiter cū dicitur hō est futurus. et
tm est vnu quando. ergo no est diffinitio bona.
Solutio sic. vt in textu ostēsum fuit. **Ad ob-**
iectū in oppositum dicendum q vnu quando
non relinqu itur ex duobus tpsibus. qz duo te-
pora non significantur eodem modo circa v-
sed vnum vt mensura. alterū vt terminus ad
quem illa mensura terminatur. sicut cū dicitur
cesar est preteritus. est dicit ibi illud regimē cuius
sumitur mensura compositionis. et preteritus dicit
compositionis mensuram vel rei temporalis.

Quia dicitur in
quibusdam et effectus
est qd quod pms qz
et qd futurum magis
a dicitur temporalibus

Quintum dubium est: an quando be-
ne dividitur in quando presentis preteriti et fu-
turi. sicut dicit gil. in textu. Et videtur qd no
qd ex vnica causa pcedit vnus effectus. sz vnū
est tempus qd est causa quando. ergo est vnū
quando. Secdo duo sunt in tempore. s. sb-
stantia tempis et pres tps. quādo autē magis
respicit substantiam temporis iuxta predicta
qz pres. sed illa est vna ergo qn simili modo est
vnū. Solutio sic. qz quādo causat a tempore
fm differentias tps. igitur qn aliud est pre-
teritis. aliud pteriti. et aliud futur. quādo pteri-
ti. seqtur suum tempus. et qn futurū pcedit su-
um tempus. et qn presentis simul est cum suo tē-
pore. Tempus em pteritum in sua extremi-
tate qua trinuatur ad p̄sens nūc nō p̄terijt vt
dicatur in textu. Et quia qn pteritū sequit tē-
pus. p̄s qz causatur ex ista extremitate. Et simi-
liter futurum in sua extremitate sue futuritōis
non est futurū. et ex illa pre causatur qn futurū
et ideo pcedit suum tempus. qn autē presentis si-
mul est cum suo tempore. qz nihil de tempore
est accipe nisi nūc. Ad obiecta in opposi-
tum ad primū est dicendum qd duplex est nūc
in tempore. s. signatum et nō signatum. Tem-
pore p̄p̄tatum ad nūc signatum h̄z diuisionem
et interruptionem et sic ab ipso causatur quan-
do. in p̄p̄tate vero ad aliud nūc est ipsū vnū
in substantia. et sic ab ipso nō causatur quando.
Ad scdm est dicendum sicut prius fuit di-
ctum circa textum.

Sextum dubium est vtrum futurum
necessarium sit p̄tingere sicut dicit in textu.
Et videtur qd non. qz tūc oia euenerit de neces-
sitate qd impitū est dicere apud catholicos.

Solutio. futurū necessariū est contingē in q̄-
tum futurū p̄pter necessitatem motus p̄mi. sed
non quo ad res temporales sicut p̄tendit ar-
gumentū: qz sic p̄teritū ordo entium.

Septimum dubium est. an quando
bn̄ diuidat in simplex et cōpositum. ita vt quā-
to simplex dicatur derelictū ex simplicis tps
adiacentia. et qn cōpositum ex adiacentia tps
p̄positū. Et videtur qd nō. qz nullū est tēpus
simplex. eo qd oē tempus est trinuū. sed trinu-
um est qd h̄z p̄tem extra p̄tem et est diuisibile
vt dicitur p̄mo celi. sed tps est quoddam tri-
nuū ergo nō est simplex. Minor est p̄hi in p̄-
dicamentis. Secdo sic. qn simplex causat ex
simplici tempore vt dicit gilbertus vocas tps
simplex qd simplicis actionis est mēsurā. Tūc
sic nulla est actio simplex. ergo nullum est tps

simplex. Ans p̄s. qz omnis actio in motu fir-
matur vt in capitulo de actione dictū fuit. sed
nullus motus est simplex ex quo est trinuus
ergo nulla est simplex actio. Tertio sic. gil-vo-
cat tempus simplex momentū siue nūc. sz mo-
mentū est diuisibile tēporis et de nūc dicit
p̄hs quarto p̄hsicoz qd nec est tempus nec p̄s
tēporis. sz ē tota sb̄stantia tēporis sicut p̄tens
tota sb̄stantia linee. igitur nullū est tempus sim-
plex. Solutio. diuisio bona est sicut circa tex-
tū patuit ad intensionem gilberti qd vocat tēp-
us simplex ip̄m nūc nō volens qd tps ex ip̄s nūc
componatur vel qd nūc sit vere tēpus cum op-
positū dicat p̄hs q̄to p̄hsicoz. sz vocat tēp-
us simplex tēporis p̄ncipiū. p̄ncipiū autē omne
ipectu sui p̄ncipiati simplex est. Et tū sermo
gilberti magis p̄p̄tens si diceretur nūc simplex
in tpe ex quo in eo est sicut in triato vel sicut p̄n-
cipiū in p̄ncipiato fm diuersā eius rationem.

Ad obiecta in oppositū ad primū est dicen-
dū qd tempus accipitur dupliciter s. fm suam
sb̄stantiam et fm esse. si accipitur fm esse sic nul-
lum est tps simplex vt p̄bat argumētū. sz oē
est p̄positum siue trinuū. qm nūc fm esse vari-
abile causat tps. Si vero accipitur fm sub-
stantiam tūc est aliquod tps simplex nūc scilicet
cer et momentū a quo derelinquitur qn sicut a tpe
Omne em a quo qn derelinquitur in p̄posito vo-
catur tps. Ad scdm dicunt qdam qd simplex
dicatur duobus modis. vno modo simplex p̄-
no et fm veritate qd omnino est ipartibile et i-
diuisibile. et illo mō nō nullum est tempus simplex.
Secundo mō dicitur simplex p̄ compositionem q̄
ad nos. et sic dicitur actō simplex in hoc tem-
pore qd est in p̄ceptibilis similiter tps. qz est im-
p̄ceptibile a nobis licet fm veritatem sit diui-
sibile sicut tps momentaneū qd mēsurat ictum
oculi. Sed ista solutio vt dicit albertus nō
valet. qz est fm veritatem aliq̄ actio simplex et
aliqua cōposita. Actio em generāris put gene-
ratio finis est motus. et nō vere motus est actō
simplex. qz est omnino simplex et imp̄ceptibilis et
est de nō esse in esse. similiter creatio ē actio crea-
tis fm qd est creans. et in tali nō fuit. sz ē totū
simul. Et simile est de illuminatione vt dicit au-
rois qd est finis motus localis. et tū qd libet isto-
rum est vere actō. Ad p̄batōem vero de actō-
ne dicendū est qd intelligitur de motu vt ē actō
mouētis. et nō eius qd mouetur. sed fm qd est
actus mouētis est simplex et nō p̄positus et cō-
tinuus. Ad tertium patuit solutio ex solu-
tione p̄ncipali. s. qd vocat nūc tempus simplex
qz derelinquit qn sicut tempus. nō autē qn nūc

Suppositio

fund qd qd p̄ tps ad d̄m...
Ad ad...
et p̄ tps...

quid d̄m d̄m m̄o m̄o...
alib...
et p̄ tps...

patet d̄m...
et p̄ tps...

Tempus m̄ d̄m

Actio...
et p̄ tps...

esse ps integralis tps cum sit et inu pponere tur ex idiuuilibibus quod est contra philoso/ phum sero phisicorum

Quest aut quado no suscipe ma gis et minus No eni dies vel diurn magis vl minus die vel diurno dicit neqz vnuz qdem diurni alio Simili ter aut et de alijs quare oi quide qua do inest non dici magis aut min?

Quero nihil est cotrariu qn Et eni qd ex pnti est vnu et idem ei qd de fu turo et de pterito est. ipossibile aut erit duas de eodem pdicari ptrarierates i diuiduo

Amplius aut cotraria nuq in eodem erit simul. quado autē qd fm pntis r pteritu aut futuz est si mul in eodem erit Idem naqz qd est fuisse verū est r pmasuz Contrarioz vero ratio est nuqz in eodem siml existe re neqz de eodem indiuiduo dici in eo dem tpe. quare r cotrarietas in eo qd quado est no annūciabitur Est autēz quado in omni eo qd cepit esse. vt cor pus quide vniuersū : aliqn est et in tpe

Suscipit ei tepoz alteratōes Alteraf eni corp in estate vere et hieme r an tūno Similiter aut r aia Acutius ei quedā in hieme qdam in estate quedā in vere speculatur fm istrumēti com plexionem Anima eni cōiūcta corpo ri complexiones comitatur vt qui ari de et gelide cōpaginatōis demētiōres seiphs in autūno sepe sūt quibue vro sanguis pziipatur in vere. Similiter aut et de alijs fm similitudinem ani malum et temporum Erit igitur in tepore quicquid complexionis tem poris suscipiens varieta tes: alteratur fm corpus vel tempus: huiusmodi ve ro sunt que dicta sunt de paucis aut de nullis alijs conueniens erit proferre

Tunc ibi Est autem **H**ic determinat de pprietatibus quado Et diuiditur i tres partes fm qd ponit tres pprie tates. scda ibi Quado aut nihil est cotrariū

Tertia ibi. Est aut quado Quo ad pmum di cie q inest oi quado no suscipe magis et min? sicut nec tepori puenit magis et minus susci pre Non enim dies vna magis vel minus di cit dies qz alia. r sic de alijs. nec vna hora ma gis vel minus dicitur tempus qz alia Et simi liter est in quado Non enim quado pnti ma gis et minus dicitur qz quado pntis vel fu turi Nec tepore mēsuratm. dicitur fm magis et minus sicut vnu diurnū non dicit magis l minus qz alrez. nec vnu dicitur diurnius al tero Et similiter est in oibus alijs Concludit igitur q omni quando inest non suscipere ma gis et minus

Tunc ibi Quado nihil est cotrarium **P**onit scdam pprietatem ipsius quando dicens q qn no hz cotrarium qd pbat dua bus rōibus Prima est. qz vnu et idē qn. qz ad substantiā nāc a quo relinquit quado est ex pnti futuro et pterito. qz illud idem quod futuz est efficitur pntis et pteritum. et hoc pp ter nunc qd est substantiā tps idem existens in toto tempore. de eodem aut indiuisibili fm lbz stāiā impossibile est pdicari duas cotrarie/ tates. et cū ipm de se pdicetur impossibile est q habeat cotrariū qd pdicatur de eodem

Scunda rō est Cotraria in eodē nūqz siml erūt. vnu enim natum est expellere rliquū de eodem subiecto Quado aut qd est fm tepus pntis et qd est fm pteritū et futurū in eodem simul erunt / qz quando no est in tepore. sed in re tē/ porali. et sic in vna et eadem re est fm pntū pre lens et futurū et simul dicimus q sine futurū est pntis et transit in pteritū. Hoc aut non el set si vnu quado alteri esset cotrarium hz for mā et spetiem Cōcluditur igitur q cotrarietas in hoc genere quod est quando no annūciabit

Tunc ibi. Est autem quando in eo **H**ic gil. ponit pprietatem quareo mō pro pzi ppria ipsi quado. dicens quando est deo qd incipit esse. sicut vniūsum corpus. i. omne corpus qd aliqn est et aliqn non est. qz tale est generabile et corruptibile. qd pbat. quia tale suscipit temporum alterationes r variationes Alteraf aut corpus in estate vere hieme et au tūno fm illa qteruoz anni tpa Similiter ē in ipsa aia fm. l. q attingit corpus. ipsa eni vt di citur in libro de causis creata est in orisonte et nitatis et tps qre in actionibus et passiōi/ bus attingit tempus. et sic etiā ei puenit quado hoc aut probat gilbertus per locum a maiore in pre speculatiua q tamen magis videtur sei

Hic determinat de pprietatibus quado Et diuiditur i tres partes fm qd ponit tres pprie tates. scda ibi Quado aut nihil est cotrariū

Hic determinat de pprietatibus quado Et diuiditur i tres partes fm qd ponit tres pprie tates. scda ibi Quado aut nihil est cotrariū

Summa pprietatis

Secunda

Tertia

Quod qd ml e qd

Summa no
impossibile est duo qna
fieri de eod si qd qd
quid iud qna essent in
f. unum r p q in rō dūto

Secunda ratio

parata q̄ motiua q̄ tēpore vtitur dicens q̄ q̄
tem acutius speculentur in vno tpe q̄ in alio
q̄ malancolica in vere. fleumatici in estare san
guinei in autūno colerici in hieme et istud sit
fm instrumēti variationem. i. corporis quo in
strumēto aīa vtitur in opationibus. sequitur
enim aīa iuncta corporis sui variationes si
ue complexiones. et ideo qui aride et gelide. i.
qui sicce et frigide sunt complexionis sicut s̄z
melancolica sepe sunt demētiores seipsis in au
tūno quibus vero sanguis precipatur in vere
Et similiter est in alijs fm similitudinem cō
plexionis aīalium et t̄pis. ¶ Erit ergo in tēpo
re quicqd̄ temporū recipiens variationes al
teratur fm t̄pis qualitates siue istud sit in cor
poris cōplexione siue etiā sit in opationibus
anime. ¶ Huiusmodi vero sunt q̄ dicta sunt de
paucis aut̄ et de nullis uenientius est p̄ferre.

Circa textum expositum sunt dubia

Primum est. an q̄n nō suscipiat magis et
minus. Et videtur p̄mo q̄ magis et min⁹ sus
cipiat. q̄ fm ipsum q̄n dicimur variari in tē
pore et trāsmutari. s̄z trāsmutatio est fm ma
gis et minus. ¶ Et confirmatur. q̄z tempus
distare facit a principio. distare aut̄ a princi
pio est fm magis et min⁹. igit̄ tps suscipit ma
gis et minus et p̄ p̄sequens quādo. ¶ Secū
do sic Tempus magis adiacet ei qd̄ est i motu
q̄z ei qd̄ est in quiete ergo esse mobilis est ma
gis esse q̄z esse quietis. Ans est philofophi q̄
to p̄hisi cor. ¶ Solutio nō q̄z q̄n causat vt di
cit albertus et adiacentia indiuisibilis substā
tie t̄pis. In diuisibile aut̄ non suscipit magis et
minus. Et iā quādo est effectus p̄tius ipsius
tēporis tāq̄z cuiusdam trāscendentis mēsure.
mēsurā vero cū suo mēsurato i indiuisibili stat p
portione q̄ respicit suum mēsuratū. igitur nō
dicitur fm magis et minus quādo. ¶ Ad ob
iecta in oppositum ad p̄mū est dicendū q̄ trā
smutatio nō uenit p̄ se et p̄mo ipsi quādo. s̄z
solū p̄ accūs. q̄z. i. tempus adiacet rei tēpora
li fm q̄ sub motu est quō etiam quādo relin
quitur in re temporali. ¶ Ad p̄firmatōnez re
spondet albertus q̄ tēpus p̄ motū est causa di
stantie a principio constitutē. et ideo nō sequi
tur q̄ tempus p̄ se suscipit magis et min⁹
Ad scdm̄ est dicendū q̄ illa nō variant̄ munē
rōez mēsure. s̄z illa adhuc manet salua

Tertium dubium est. an quando ha
beat contrariū. ¶ Et videt̄ q̄ sic q̄z tps s̄z p̄h̄z
quarto phisicor̄ est causa corruptionis in oi
bus in quib⁹ est. vbiq̄z vero ē causa corrup
tionis fm q̄ corruptio est motus vel mutatio

est magis vel minus et contrariū. ergo q̄n ha
bet cōtrariū. ¶ Secdo sic. p̄teritō et futuritō
fm q̄ huiusmodi oppositionē habent grā ipso
rum. s̄z quādo p̄teriti et q̄n futuri sunt circa ea
ergo habent oppositionem. ¶ Solutio nō si
cut in textu p̄batum fuit. ¶ Ad obiecta in op
situm. ad primū est dicendū q̄ p̄h̄s nō dicit tē
pus simpliciter esse causāz corruptionis. s̄z ma
gis eē cāz corruptōis q̄z generatōis. hoc t̄n nō
conuenit sibi p̄ se. s̄z p̄ aliud. i. p̄ motum cuius
est mēsurā. motus enim iuxta p̄dicta facit di
stare rem a suo principio. et si p̄ motum fiat ge
neratio. hoc cōuenit sibi in q̄ntum est instrumē
tū generatōis. ¶ Ad scdm̄ respōdet albert⁹ q̄ p̄re
teritio et futuritio dicūt rōem circa esse tēpo
ris p̄ cōpationē ad motū cuius tps est mēsu
ra. s̄z nō dicit̄ cōtrarias formas q̄ diuisifica n̄t
substātiā ipsius que est nūc. et sic nō diuersifi
cant ipsum quādo fm substātiā. s̄z fm esse
¶ Sed forte dices. ratio gilberti qua p̄bat ipi
q̄n nihil esse contrariū est falsa. q̄z dicit q̄ q̄n
p̄teriti et q̄n futuri possunt simul esse in eodem
vt in subiecto. i. in re tēporali et prius cōpan
do tempus ad quando distinguit sicut pres tem
poris sibi iuicem succedūt sine mora. ita et ip
sa q̄n et differētis tēporū derelicta. ¶ Ad qd̄
dicendū q̄ q̄n p̄teriti et futuri tēporū esse in
vno subiecto debet itelligi q̄ntū ad substātiā
t̄pis a qua derelinquūtur et ad quā copulatur
q̄z nūc est finis p̄teriti et iucium futuri. sic entz
in eodem reperiantur. Si vero capiuntur p̄teritū
et futurū fm p̄prias rationes sic p̄teritū trāsiit
et futurū nondū est. et sic succedūt sibi iuicem
vl̄ sūt in eodē fm denominationem.

Quartum dubium est. an quando sit
in omni eo qd̄ incipit esse. ¶ Solutio alter
ti sic vt in p̄prio subiecto de quo denominatione
p̄dicatur. Illa vero dicuntur tēpe esse que ge
nerantur vel fiunt p̄ artem vel electionem siue
voluntatem. quia talia siue inceptiois habēt
p̄cipia materiā cum priuatione q̄ sp̄ machi
natur in malefictum forme habite. ¶ Quicūq̄z
vero incipiunt et talia nō habent siue inceptōis
principia. nō oportet q̄ eis insit q̄n quod est et
tempore p̄prie dicto derelictum. licet eis que
nāt q̄n eternitatis et euiternitatis que distin
guūtur p̄ differētias temporis p̄prie dicti. ta
lia namq̄z sūt intelligentie et substātie corpo
rum celestium que non subsunt sic variationi
sicut generabilia et corruptibilia que fm suas
substātiās et fm suas accōnes et opera quā
do temporis suscipiunt. eo q̄ tempora varian
tur. ¶ Si dicas Damascenus. plaro et boeti⁹

Quia se
michal e
vno tpe
quā tenet
sicut a rō
ad effectū
ps q̄ tēp
quāto p̄
quāto tēp
et rōem

2774

in q̄ suscipit magis et min⁹

¶ q̄n h̄ q̄nd̄ solutio non
compt̄ nō q̄z contrariū
net quādo consequentia
net q̄ tēp a rōis ad
est q̄ tēp et rō
s̄z rōis. Ans patet q̄
in p̄p̄ est quāto tēp q̄
nō magis est rōis aliud

¶ q̄n h̄ q̄nd̄ solutio non
compt̄ nō q̄z contrariū
net quādo consequentia
net q̄ tēp a rōis ad
est q̄ tēp et rō
s̄z rōis. Ans patet q̄
in p̄p̄ est quāto tēp q̄
nō magis est rōis aliud

Gilberti porritani.

¶ Sunt tres deffo rang carod
tunc deffo tempore ipse cos
pord et are impressus a pietate

¶ Angli gunt a galimat et nobilissimo
et miffimo pccato

dicat. omne creatur mutabile ergo in omni ta
li derelinquitur quoniam temporis et non solum in his
que incipiunt esse. **¶** Ad quod dicitur quod omne crea
tum est mutabile mutabilitate sue nature. sed
non mutabilitate temporis siue quoniam. **¶** Primum
patet quod omne tale habet esse ab alio et est suscitatum
ex nihilo. et in nihilum iterum est reducibile quoniam
est ex sui natura et hinc est in nihilum. dicit gregori
us nisi manu omnipotentis inesse conseruaret. pp
ter quod dicit plato in timoe in persona creato
ris. **¶** Dicitur deorum spirituum opifex prout ego sum na
tura quodammodo vana dissolubiles estis mea autem vo
luntate spiritus permanebitis. **¶** Secundum patet. quia
nihil mutabile est mutabilitate temporis nisi quod sub
est influentia corporum celestium. sic autem non est de
illis substantiis propter quod quidam philosophi dixerunt
duplicem generationem vnam extrinsecam et aliam
intrinsicam. Ille substantie habent generationem
extrinsecam. scilicet dependentiam ad creatorem qui pro
pter sui bonitatem eas conseruat in esse. ita quod licet mu
tabilia sint ex sui natura tamen nunquam mutabuntur.
Substantie vero generabiles et corruptibiles
habent generationem intrinsicam quod secundum comentato
rem et auicennam dicitur malum nature stimulas
spiritus in non esse forme habite quare omnia talia de
necessitate spiritus corrumpuntur ut probat philosophus primo de
celo. **¶** Et de isto malo. scilicet generationis loquitur com
mentator dicens quod spiritus spera lune non sit malum
**¶ Quintum dubium est. an in anima sit qua
dam ut dicitur gilberti porritani in tertio. ¶** Et videtur quod non
quod secundum ysaac philosophum. anima est umbra intelligentia
rum. scilicet intelligentie sunt supra tempus. igitur in
eis non derelinquitur quando temporis. et per conse
quens nec in anima. **¶** Solutio sic in quantum
est corpori coniuncta. Sic enim in actionibus su
is et passionibus attingit tempus. quia licet ipsa non
comunicat corpori communicat tamen communicat
corpori. scilicet fantasie quod intelligit cum continuo et
tempore. sicut patet in preambulo speculativa ut circa ter
tium dictum fuit. **¶** Ad obiectum dicendum
est quod anima habet duplex esse. scilicet superius et inferius
secundum esse eius superius est supra tempus. scilicet habet ei
esse inferius quo coniungitur fantasie recipit quoniam
**¶ Sextum dubium est. an verum sit di
ctum gilberti porritani quod quidam acutius specu
lantur in vno tempore et quod in alio. et quidam sunt
dementes seipsos vno tempore quod alio. ¶** So
lutio sic. quia melancholia in quibus dominan
tur qualitates mortifere que sunt frigidum et
siccum in vere quod est tempus calidum et hu
midum. Colerici in hieme flegmatici in estate
et sanguinei in autumno. **¶** Et ut huius ratio cog

noscat notandum est quod quattuor sunt qua
ternarij. Primus est corporum simplicium ele
mentorum. scilicet ignis aeris aque et terre. Secun
dus est humorum et complexionum animal
ium ut sanguinis flegmat. colere et melanco
lic. Tertius est dispositionum partium animal
ium que sunt. ver estas autumnus et hiems. Quar
tus est complexionum totius etatis. scilicet infantie pu
eritie iuuentutis et senectutis. Et horum qua
ternorum spiritus quattuor conueniunt in qualitati
bus. primo conueniunt in qualitatibus. aer sanguis
ver infantia. quod quodlibet istorum est nature calide
et humide. Secundo conueniunt hec. ignis. cole
ra estas et pueritia. quod quodlibet istorum est natu
ra calide et sicce. Tertio hec conueniunt in quali
tatibus aqua flegma hiems et iuuentus. quod quod
libet illorum est natura frigide et humide. Qu
to hec conueniunt in qualitatibus. terra melan
colia autumnus et senectus. quod quodlibet illorum
est natura frigide et sicce. **¶** Illis igitur sic stan
tibus dicendum est quod animalia prius habent in il
la parte anni cum qua conueniunt in qualitatibus
quod in alia cum qua disconueniunt. quod simile ad
dictum suo simili augmetur ipsum. et ideo in ve
re sanguinei sunt demeriores se ipsis quod in alio
tempore. et colerici propter eandem causam in estate. et
melancolici in autumno et flegmatici in hieme.
Contra vero in vere melancolici bene se habent
in operationibus mentis. quod tunc spiritus qui referunt
formas speculationis subtiliantur et mobiles
sunt ex calido. et humectantur ex humido ut fa
cilius formas recipiant. et sic calidum et hu
midum temporis temperant frigidum et siccum me
lancolici. Colerici vero qui sunt calidi et sicci me
lius valent in operationibus mentis in hieme
que est tempus frigidum et humidum. quod in
hieme vincente frigore temperatur calor colerici
operatio demiscet ita ut non commisceat. scilicet bene ma
neat. et humore hiemis inducente flegma temperat
siccitas ad bonam susceptionem et retentionem
ex naturali siccitate colere. Flegmatici vero qui
sunt a domino frigidi et humidi acutius con
templantur in estate. quia frigus flegmatici ex
cellente calido estans temperatur ut bene moue
at spiritus et humor multus temperat sicco ut
bene recipiat ex naturali humido. et bene retinet
at ex naturali sicco. Sanguinei vero qui sunt ca
lidi et humidi acutius speculantur in autumno. quod
calore sanguinei temperat modicata frigiditas au
tumni. humor vero sanguinis eruberatem ad tem
porantiam restringit moderata autumni sicci
tas. Ex quibus etiam sequitur quod senes. quia sunt
frigidi et sicci prius se habent in hieme que frige
D uij

¶ Dicitur enim esse est aut
Gundem partem vnam e
et ipse teli non vult
reate sunt aut

vnde filii abbas suo filio
ipsum fixat

Melancolia
heronymus melancolia
vnde optimus dicitur

Colerici

flegmatici

Sanguinei
vnde Colerici vult
vnde quod prout
flegma dormiat in
melancolia quod plorat

¶ Dicitur autem flegma
¶ Dicitur autem flegma
¶ Dicitur autem flegma

¶ Dicitur autem flegma
¶ Dicitur autem flegma
¶ Dicitur autem flegma

gida est et sicca q̄ in vere qd̄ est calidum et hu-
midum. et p̄pter eandem rationem petus se ha-
bent in regionibus frigidis q̄ humidis et cali-
dis. et iō senex p̄t diuinus viuē in r̄gione cali-
da et humida q̄ frigida et sicca. Et qz calidi-
tas est magis actiua q̄ siccitas: senes melius
se habent in estate q̄ in hieme. qz eorum frigi-
ditas magis ipatur p̄ caliditatem q̄ eorum siccitas
augeatur p̄ siccitatem estatis. Et hoc mō i-
telligendū est qd̄ dicit gil. in textu q̄ anima sus-
cipit variationes temporis

Ubi vero est circūscriptio corpo-
ris a loci circūscriptione pro-
cedens. Locus autem est in eo
quod capit et circūscribitur. Est igitur
in loco quicquid a loco circūscribitur.
Nō est autē in eodem locus et ubi. Lo-
cus enī est in eo qd̄ capit et circūscri-
bitur. Ubi vero in eo qd̄ circūscribitur et cō-
plectitur. videt autē ubi nō oib⁹ adesse.
Aia enim nusq̄ est et nullum locuz oc-
cupat nec implet. Animatum emz ali-
ud cape potest numq̄ p̄tingere palaz
est. occupatū q̄dem aliq̄ locū aliud ca-
pe et p̄plecti posse occupate p̄manen-
te. granū etenī modio aduentens reti-
neri non posset aere quo implebatur
quiescente: aere autē expulso granū vri-
q̄ recipere. Nequaquā igitur duo in eodē
esse possunt: nec vnum et idem in di-
uersis q̄zobrem nec anima quidem lo-
calis erit cum locum nullatenus occu-
pet. Similiter autem et quecūq̄ alia
a corporis ratione dissentiunt et loci
circūscriptione carent. Adouet autem
fortasse quis questionē id est esse indi-
uersis et in pluribus. concludens et ei
vox in auribus diuersorū est. Vox autē
et si nō est aer esse non poterit quare et
aer in auribus diuersorum erit. quia et
corpus idē in diuersis locis. vox q̄dē
vna et eadem numero in diuersis qui-
dem aeris partibus esse non p̄t. Con-
cedentibus itaq̄ nobis vnam et ean-
dem vocem numero in auribus sentiri
diuersorum vtiq̄ et confiteri oportet.

oīno vnam aeris p̄ticulam ad aures
diuersorum peruenire. Simpliciter au-
tem vnum et idem in pluribus totum
impossibile est inueniri q̄zobrem et cō-
cedere cogimur vel diuersum quidem
in auribus sentiri vel vnum et idē in
pluribus quidem locis relinqui. Eli-
gere autē diuersorū sens⁹ esse q̄dēz yma-
ginabiliter se se generantiū. Et simili-
ter quare et vox quidam non animal⁹
est. Ea enī que ymaginabiliter fit et si-
militer animal⁹ nō est quoniam ab aīa
li nō p̄fertur. Ad hoc autem oēm vo-
cem aīalis dicim⁹ esse vel primo vel se-
cundario quis enim voce audiuit ab
initio in silentio simpliciter animaliu⁹
quare et vox quidem cuiuslibet aīal⁹ di-
citur q̄cumq̄ in ipso proferente sit. vni-
us igitur vox ad diuersorum aures di-
rigitur: vna autem et eadem non con-
tingens est.

Tunc ubi Ubi vero est
Istud est quartum capitulum in quo deter-
minat de quarto principio. s. ubi et diuidit in
duo. quia p̄mo determinat de eo quo ad essentia-
lia sua sc̄do quo ad accidentalialia. ubi Carz au-
tem ubi. prima iterum in duo quia primo de-
terminat de ipso diffinitiuē. secūdo diuisiuē. se-
cunda ubi. Ubi aliud simplex aliud composi-
tum. Quo ad primum dicit Ubi est circūscrip-
tio corporis locati procedens a circūscriptio-
ne ipsius loci. i. ubi est forma que est in locato
corpore subiectiuē qua ipsum locatum teno-
minatur esse in loco ut hic vel ibi sicut in simi-
li de quando dictum fuit cuius est exemplum
ut esse in domo esse in foro.

Tunc ibi Locus vero
Hic ponit differentiam ipsius ubi a loco
a quo causatur dicens. q. locus est in omni co-
corpore quod circūscribit et capit et continet
et locat. Hoc est locus est subiectiuē in corpore
locante. ubi vero est in illo quod circūscribitur
sive locat t̄q̄z in subiecto q̄re nō videt ubi oī
ad esse vel conuenire. Anima ei et alie substan-
tie in corpore nusq̄ sunt sicut in loco p̄pter qd̄
nullum locum occupat circūscriptiuē. Quod
p̄batur. quia quicquid in loco est locum occu-
pat. Anima vero nullum locuz occupat nec
replet. ergo nō est in loco. Adnotat p̄batur. qz

Handwritten marginal notes in a smaller script, likely a commentary or gloss on the main text.

alias adueniente anima oporteret corpus cedere vel requireret maiore locum. Sed hoc non videmus. **¶** Aut oporteret corpus cedere declaratur Gilbertus. dicens. quod granum milij quod est valde paruum modio adueniens ut vasi. et loco nullo modo recipitur in vase. aere quo replebat quiescente. Et sicut dicitur est de vrina. nisi aer qui est corpus valde rarum prius expellatur. quod duo corpora in eodem loco esse non possunt. Et sicut duo corpora esse in vno loco est impossibile. ita etiam impossibile est idem corpus simul et semel esse in diuersis locis. **¶** Concluditur igitur quod anima non erit localis cum locum nullatenus occupat. Et sicut quantum ad corpus ratione. et loca circumscriptioe carent. **Tunc ibi.**

¶ Mouet autem quis.

In ista parte circa predicta Gilbertus mouet questionem siue dubitationem. Secundo soluit eam ibi. Eliget autem. Primo ponit istam dubitationem. Secundo arguit contra eam. ibi. Etiam vox vna Tertio remouet quaedam cautillationes. ibi. Etiam vox vna. Quo ad primum dicitur. Videtur autem quod idem corpus possit esse in diuersis locis. quod vna et eadem vox in auribus est diuersorum. ergo idem corpus est in diuersis locis. quod vox quous non sit aer. tamen non est sine aere. et sic eadem particula aeris in auribus diuersorum erit. et vnum et idem corpus numero simul et semel in diuersis locis. cum secundum Priscianum ipsa sit ictus aeris. Vox autem omnino vna et eadem in diuersis quidem partibus aeris esse non potest. Concesso tamen illo concedere oportet vnam et eandem aeris particulam in qua vox illa formatur ad aures diuersorum et in diuersis locis simul et semel puenire. sed hoc est impossibile. quod impossibile est inuenire id quod est simpliciter vnum et idem corpus numero simul et semel totum posse esse in diuersis locis. quod impossibile est ipsum inuenire alicubi quod vbi est

Tunc ibi. ¶ Quobrem concedere dicit contra Gilbertum. soluit dubitationem metam. dicens. quod de duobus necesse est vnum eligere. sed quod diuersa sint ea que a vocante vno aliquo in auribus diuersorum sentiuntur. aut quod vnum et idem numero pluribus locis et diuersis simul et semel inuenietur. Eligitur autem inter hec duo a quolibet vere philosophate. quod diuersa sunt que in auribus diuersorum sentiuntur. sed species hoc est figura qua profertur est eadem diuersarum vocum. sepe imaginari generantium. Et sensus est diuersorum id est ad imaginariem prime formate vocis generatur sensus aliarum. Et sic diuersa sunt que sentiuntur quodlibet sentit in imagine vel

similitudine vocis que est prime vocantis. propter quod differentia in auribus diuersorum non sentit.

Tunc ibi. ¶ Ea vero que imaginabilis est consequenter Gilbertus mouet propter predicta quaedam obiectos dicens. quod ex dictis sequitur quod vox imaginabilis que sicut fit. id est ad similitudinem porris vocis non est immediate vox animalis. Et sic sequi videtur quod aliqua sit vox que non est animalis vox. quod est contrarium his que dicuntur secundo de anima. vbi dicitur. quod vox est sonus animalis. Ad quod dicitur. quod omnis vox est animalis vocantis. nec aliquid ab inicio audivit vnumque vocem. cum omnia silent animalia. siue in animalium silentio. quare omnis vox animalis esse dicitur. eo quod vox omnis a proficiente generatur. et vocante aliquo animali originali et causaliter. et sic omnis vox que auditur a pluribus est animalis. et vna similitudine figura et accidere. Substantialiter vero per substantiam materie in qua formatur plures sunt voces formate in omni circumfuso aere. Et sic vnius quidem animalis vox ad aures diuersorum que originali vnius est dirigitur. et non est contingens sed impossibile. quod vna vox numero numero sitate materie sit in auribus diuersorum.

¶ Questio vtrum vbi sit principium ab alio distinctum. et in tertio pueniunt diffinitum. Et videtur primo contra primum. quod non sit principium. primo quod nullum sine cathegoreuma est principium. vbi est sine cathegoreuma igitur non est principium. **¶** Secundo sic. omne predicamentum siue principium debet predicari de prima substantia. sed vbi non potest predicari de prima substantia. igitur non est predicamentum. **¶** Tertio vbi inconuenienter diffinitur dicitur est circumscripio. quod circumscripio est actio. sed vbi non est actio. igitur non est circumscripio. **¶** In oppositum est Gilbertus. Et per hunc istum discursus

¶ Maior. Locus subiective existens in locante circumscribit locatum de re linquens in eo sicut in subiecto respectiuum principium quod a logicis vbi est nominatum. **¶** Minor. Hoc formaliter acceptum non est locus qui est quantitas continua. nec esse in loco nec ipsa res locata que est substantia quanta. sed quaedam forma media. **¶** Conclusio. igitur conuenienter dicitur corporis locati circumscripio a loci circumscripioe causa in eo. **¶** Maior est philosophi quarto physicorum dicitur. Locus est superficies vel terminus corporis punctis. et

est subiective in corpore continetur siue locata. quod non obstante circumscribit ipsum locatum derelinquens per hoc in eo unum principium quo res locata ad locum operatur. **¶** In primo. Unicum locus est causa efficiens locati huius circa ipsum actum simile ac tui forme qui est limitare et determinare. et sic figuralis circumscribitio locati procedit ex figura loci. sicut patet in elementis que secundum sui propria naturam qua movetur motu recto habet figuram rectam. propter ambiens autem et continens ea seculum habet figuras circulares. Et hoc est quod dicitur propositio locus circumscribit locatum in quantum circumscribere est figurare. et circumscribi est figurari ad figuram continentis et circumplectentis. **¶** Minor probatur primo quod non sit locus. quia locus videtur in maiori dictum est subiective est in corpore locante. et extra locatum. sed ubi est in re locata ergo non sunt eadem que dicitur subiective non sunt eadem. **¶** Secundo etiam non est esse in loco. quia nullum abstractum est suum concretum. eo quod albedo non est esse album. sed ubi formaliter sumptus est abstractum. ergo non est esse in loco quod est suum concretum. sed formaliter melius diceretur ubiatio vel veritas quod ubi. sicut in predicamento glitatis melius glitatem esse genus quod quale. **¶** Tercio non est res locata ut manifestum est. quod propter hoc est quidam forma media inter locum et locatum. quod mediante res locata veniatur esse in loco. **¶** Et ergo bene inferatur quod est corpus locati circumscribitio a loci circumscribitio causata. **¶** Pro cuius diffinitiois declaratio secundum dominum Albertum est sciendum. quod triplex est circumscribitio. Una que est circumscribitio corporis. et illa est actio. Alia est circumscribitio locati passiva. et illa vocatur passio. tertia est procedens ab utraque. scilicet ab ea que est actio et ab ea que est passio. et illa nominatur predicamentum ubi. et vocatur talis commensuratio loci ad locatum secundum quam loco in communi vel huic loco corpore locatum operatur. Et sic est speciale genus et una partem maximam specierum entis. et est predicamentum quod sub voce designatur. Et hoc modo quod alibi est. ubi esse dicitur. et hoc esse sic comparatum ad locum in nullo alio predicamento reperitur. **¶** Ad obiecta in oppositum. Ad primum est dicitur. quod ubi non accipitur hic sine thesaurum maritice sed nominaliter. sicut de quod in capitulo precedenti dicitur est. **¶** Ad secundum est dicitur. quod ubi predicatur de prima substantia in quantum accipitur per se. quod dicitur. sicut in loco. licet non abstractivum dicitur. sicut est ubiatio vel veritas. **¶** Ad tertium dicitur est in conclusione. **¶** Circa predicta sunt dubia. Primum est. An aia sit in loco. Et videtur quod sic. quod illud quod est hic de necessitate et non alibi. hoc de necessitate

est in loco. aia est huiusmodi. igitur. et. Minor probatur. quod est in uno corpore et non in alio. **¶** Secundo dicitur quod dicitur situs illi debetur locus. quod si situs locum presupponit. aie vero debetur situs. quod de philosophis quod primus motor corporis que est aia est in corpore. et per ipsam movetur per se continuata. et situs habet. sicut motor celi que est in circumferentia. **¶** Solutio de aia contingit loqui dupliciter. Uno modo ut corpori coniuncta. Alio modo ut a corpore separata. si primo fiat de aia ut est corpori coniuncta tunc non est per se in loco sed per accidens. quod videtur Albertus. quod locatum commensurari et adequari loco secundum principium medium et finem. sed aia non potest dici commensurari. quod ipsa caret omni extensione quantitativa. aliter non possit esse toto corpore et in quolibet eius parte tota sed secundum unam partem esset in una parte corporis. et secundum aliam in alia parte. **¶** Quod autem per accidens in loco sit probatur. quod unicuique debetur locus secundum quod sibi debetur motus secundum locum. motus autem secundum locum debetur aie per accidens. eo quod motus nobis movetur omnia que in nobis sunt. et quodcumque aliqua duo secundum esse sunt coniuncta unum numero facticia. tunc quodcumque venit unum per se venit alteri per accidens. modo aia et corpus sunt coniuncta unum numero facticia. et cum motus per se venit corpori. per accidens venit aie. **¶** Si vero primo est de aia separata a corpore. tunc non dicitur in loco esse per se. nec per accidens. quod iuxta sententiam Boetii in hebdomadibus. Que circa poralia sunt in loco non esse supple dicitur. **¶** Cum igitur ipsa separata nec sit corpus nec sit in corpore. non erit in loco per se vel per accidens. **¶** Ad obiecta in oppositum. Ad primum est dicitur quod hoc quod est hic et non alibi per se hoc est in loco. sed quod est hic per accidens et non alibi hoc etiam est per accidens in loco. **¶** Iuxta quod est notandum secundum dominum Albertum. quod quidam sunt in loco per se. et quidam sunt in loco per accidens siue per aliud. Per se sunt in loco illa que loco circumscribuntur. ita quod principium medium et ultimum unius sit cum principio medio et fine alterius. et que sunt sic in loco sunt corpora locis indigentia quorum motus ad locum est sicut ad generans et salvans. Per accidens vero in loco sunt quecumque non sunt sic circumscribitio. sed sunt in his vel que sunt eorum que circumscribuntur. sicut anima non est in corpore sicut in loco. sed in seipsa est principium vite et motus. et ergo solum est in loco per accidens et per aliud. scilicet quia corpus est in loco quod ipsa vivificat et movet. **¶** Accidentia vero corporis sunt in loco per accidens secundum magis et minus. quia duplicia sunt accidentia. quoddam sunt situalia sicut linea superficies. et generaliter quantitas et qualitas situalis que est in maiore

Topois actia
locat passiva
Nominatur ubi
sive nominatur

et in se

ad aia sit in loco

corpore maior. et in minori minor. sicut aliter
 do sapor odor et hmoi. et hec sunt minus p ac
 cidens in loco q̄ ea que nō sunt situata sicut
 scia stus et similia. Ea vero q̄ sunt istoz que
 sunt p accidēs in loco sunt sp̄s visibiliū que
 sunt in aere nō sicut in loco. s̄ potius sicut in
 medio referēte. dicūtur p accidēs esse in loco qz
 aer referens est in loco. **Ad secundū est dōm**
 qz aia non est in corpore sicut locatū in loco v̄
 sicut accidēs in subiecto suo. sed sicut pfectio in
 suo pfectibili. vt dcm̄ fuit in solutioe pcedenti
Secundū dubium est. an vnū et idem
 corpus numero possit esse in diuersis locis. et
 duo corpora in vno. **At v idetur q̄ sic.** qz vna
 et eadem vox venit ad aures diuersoz. q̄ Pro
 bat. qz sicut se habet visibile ad visum. ita au
 dibile ad auditū. sed vnū et idem visibile ve
 nit ad diuersoz visus. q̄ vna et eadem vox ve
 nit ad diūsoz aures. **Secūdo sic.** vox ē sonus
 ab ore aialis. platus. sed oibus tacētib⁹ et vno
 tm̄ pferente istam vocē scz a. vel b. illa videt
 vna numero venire ad diuersoz aures. igit.
 zc. **Contra scđm sic.** In eodē loco possunt
 esse duo corpora simul. patz de ferro ignito. vbi
 sunt sil ferz et ignis. p̄na patet. qz similis pos
 sibilitas videtur eē hic et ibi. **Solutio nō**
 qz implicat p̄dōem. qz cū corpus est in loco
 tūc p̄ncipiū mediū et finis illius corporis cō
 tenti sunt in loco. et termi corporis cōtenti sunt
 intra terminos loci. Cū vero idem corpus po
 nitur in alio loco. tūc termi illius corporis sūt
 extra illum locū primū. et sic sequitur qz essent
 intra et extra quod implicat. **Et sic duo corpora**
 nō possunt esse in vno loco. qz q̄ritas loci cō
 mēsuratur q̄ritati corporis locati. et sic dimen
 siones efficerētur eedē essentialr. et duo corpo
 ra essent vnū corpus. sicut Albert⁹ declarat. iij
 phisicorū de vacuo. vñ est repugnātia q̄rita/
 tis dimētionū. Dicit em̄ phs. iij. phisicorū qz
 dimētionē sole sine q̄litate et passionib⁹ fa
 ciunt distare. Nam corpus cubitū facit dista
 re fm̄ qz d̄z ibi. qz ille dimētionē repugnāt
 ad inuicē. vna expellit aliam nec possunt siml
 esse. Ibi tñ p̄siderādū quod d̄z. possunt aliq̄
 repugnare scz formalr v̄ actualr. Primo mō
 repugnāt duo cōtraria puta calidū et frigidū
Secūdo mō causa naturalr repugnat effectui
 oppo sito sui effectus. vt ignis frigiditati. due
 igit dimētionē repugnant. Nō p̄mo mō sed
 secūdo mō. qz repugnātia duarū dimētionū
 nō ē nisi ppter simultatē loci quē replet vnū
 corpus q̄ritum p̄ repleti. **Secūdo si aliq̄d cor**
 pus repleat cū eo eundē locū erit repugnātia

q̄ritatum p̄mo non formalr sed actualiter rō
 ne illius effectus q̄ est in loco repletio. **Ad**
 obiecta in oppositū. **Ad p̄m̄ ē dō.** qz eadē vox
 fm̄ sp̄m̄ venit ad aures diuersoz nō at p̄m̄ nu
 merū. **Primū patz.** qz iste voces generātur sb̄
 eisdē accidētib⁹. sub eadē figura. figura aut̄ est
 accidēs p̄sequēs sp̄m̄ in cuius signū illa que
 sunt eiusdē speciei habet eandē figurā. et gene
 rātur sub eisdē et similib⁹ accidētibus. **Secūm**
 patet. qz accidētia n̄ numerātur ad numerū suoz
 subiectoz. tales voces sunt in diuersis subie
 ctis numero. qz in diuersis p̄culis aeris per
 q̄s veniūt ad auditū. **Con** cōmentator scđo
 de aia d̄t. qz vox p̄mo recipit in aere sub deter
 minata figura. et sub determinato accētē. **Vox**
 aut̄ sic recepta nata est generare secūda vocē
 sibi simlē in aere. et illa terciā. et sic p̄m̄. **Et s̄**
 voluit cōmentator et Algazel. qz generatio vo
 cis in aere fit per circulos. sicut nos imagina
 mur generatōem circuloz in aqua. sicut si q̄s
 p̄iēcerit lapidē in aquā. tūc centrū p̄iectōis
 illius lapidis generat circulū. et ille vltorius
 maiorē. et ille alium maiorē. donec cessauerit
 stus p̄iectōis. sic simlī mō imagiamur de ge
 neratōe vocis. qm̄ em̄ vox p̄mo recipit in aere
 sub determinato figura et sub determinato ac
 cidētē. tūc ista vox circulariter nata est genera
 re aliam sibi simlē. et illa aliam. ita qz prima
 magis est distincta. secūda minus et terciā ad
 huc minus. **Ad p̄batōem vero d̄t Albert⁹**
 qz eadē questio est de visis sicut de auditis. q̄li
 ter in diuersis ocul̄ sint ppter aerē referentes
 specē visibilē. sed in hoc tñ est d̄ra. qz visibi
 le in aere perspicuo est fm̄ esse spirituale. **So**
 nus vero siue vox fm̄ esse plus materiale. tū
 tñ fm̄ esse spirituale nō p̄ vnū et idem creatū
 esse in diuersis nisi etiā istud sit in diuersis lo
 cis. in quo etiā est fm̄ esse siue sp̄uale siue ma
 teriale. qz sensibile nō est substantia. vt per se
 existere possit. sed semp̄ est in aliquo vt in sub
 iecto. **Et ergo istud soluitur sicut primū.** scilz
 qz vnum generatur ab alio in imaginem et si
 militudinē ipsius. **Et sic originaliter est vnū**
 materialr aut̄ multa. quod est in sensibus di
 uersoz. **Ad p̄batōem vero de ferro igni**
 to dicendum est. qz non est imaginandū ignē
 et ferrum esse simul. sed qz ferrum est po
 rosus multis poris in quib⁹ ignis capitur. et sic nō
 sunt duo corpora simul.
Ubi autē aliud simplex ē aliud cō
 positū **Simplex** q̄dem est quod a sim
 plici loco p̄cedit. **Cōpositum** aut̄ q̄d

*qz duplex visibile p̄m̄ dō
 te quos et visibile quo*

8. c. 17

Bex principia

*et ad locum quo dicitur superficies
sive locus originis
suppositus est locus simplex et locus simplex
est simpliciter simplex*

ex cōiuncto. Locus autē simplex ē ori-
go et cōstitutio eius quod continuoꝝ ē
Locus vero vt quidē dictum cōposi-
tus habet p̄riculas quideꝝ copulatas
ad eundē terminū. ad quē et corporis
particule cōiungūtur. Corporis ve-
ro partes ad punctū. loci vero partes
iuxta punctū fieri necesse est. Erit ita-
q; locus simplex in quo punctū adia-
cere cōstabit. Loci ergo particule soli-
ditatē p̄riculas claudūt. Tenē loca q̄
dem simplicia minimas corporis p̄ricu-
las occupātia sūt: q̄re nec loc⁹ sine cor-
poris nec soliditas sine loco crit. Con-
tentio autē oritur de extremitate spe-
re: nihil autē extra idē: in eo autē lo-
co esse nō poterit vt dictum est a supe-
rioribus. q̄ ab eo q̄dem loco nō habest
cōstitentibus igitur nobis speram esse
localem. cōfiteri vtiq; necesse est aliud
q̄dem prēter eam esse in quo extremi-
tatis locus existat. Nihil autē p̄ter idē
est. quare extremitas q̄dem in loco nō
est. De hijs autē insolitū est et occultū
pronunciare: et etiā cōtra sensibilia

Tunc ibi. Ubi autem:

Hic Hil. ponit diuisionē ipsi⁹ vbi. et diuidit
in duas p̄tes. In p̄ma facit hoc. scdō mouet
questionē de vltima spha. an illa etiā sit in lo-
co. ibi. Contentio autē oritur. Duo ad p̄mā p̄di-
cit. q̄ vbi diuidit in vbi simplex et vbi cōposi-
tum. Simplex autē vbi ē quod a loco simpli-
ci p̄cedit. sicut est punctū. Cōpositum quod a
loco cōposito p̄cedit

Locus autem simplex

Hic ostendit Hil. q̄s dicit locus simplex et q̄s cō-
positus dicit. q̄ locus simplex ē origo et cōsti-
tutio eius q̄d de numero continuoꝝ ē. Cōpositus
vero dicitur q̄ p̄riculas habet siue p̄tes q̄ copula-
tur ad eundē terminū cōem ad quē particule
corporis locati cōiungūtur siue terminantur. Cor-
poris s̄ p̄tes copulantur ad punctū. q̄ sicut lo-
ci p̄ricule ad punctū copulantur. Et sic loci
p̄ricule claudūt soliditatis siue corporis p̄ricu-
las. loca autē simplicia minimū corporis sūt oc-
cupātia. Et q̄cludit q̄ nec locus p̄t esse sine
corpore: nec soliditas. i. cōp̄t sine loco p̄tinēte.

Tunc ibi. Contentio autē oritur.

Hic Hil. inq̄rit an vltima spha sit in loco
aliq̄ vel nō. Si nō est in loco tūc nō ē in vbi
Et si nō est in vbi tūc videt sequi q̄ nō moue-
tur in vbi. Si s̄o in loco esse dicat sic videtur
falsum esse. q̄ locus est superficies corporis exte-
rioris q̄ est extra locatū. sed nihil est extra su-
p̄ficiem vltimē spha. cū ipsa sit vltimū et ter-
minus oim. Cōfiteri igitur sperā vltimā lo-
calem esse ostendū est et cōfiteri oꝝ q̄ extra vl-
timā sperā sit aliud corpus circūdāns vltimā
sperā vt locus p̄tinēs. Sed cōstat q̄ extra spe-
rā nihil aliud est p̄ter ipsam sperā. et diuisum
ab ipsa. oꝝ igitur dicere q̄ vltima spha in alio si-
ent in loco nō est. extremitas q̄ vltimē spha ē
loco non est. Circa tertū expōsitū sūt dubia.

Prīmū dubium est. vtz punctū sit in
loco sicut dicit Hil. dicit. q̄ locus simplex ē lo-
cus puncti. Et videt q̄ nō q̄ dicitur p̄ spha. iij. p̄s
sicoꝝ. q̄ punctus nō est in loco. q̄ si esset in lo-
co tūc locus puncti nō differt a p̄nto vt dicit
p̄s. iij. phisicōꝝ. Solutio Alteri. loc⁹
puncti dicitur locus simplex. Quidā t̄m atēdētes
dicitū p̄s in p̄dicāntis dicitis. q̄ locus ē q̄
tatis p̄tinua. dicit q̄ locus nō dicitur simplr sim-
plex. sed t̄m q̄ ad nos q̄ s̄z s̄m sensū est indi-
uisibile nobis. sed hoc nihil ē dictū in logica.
vbi agit de hys q̄ s̄m intellectu accipiūt. s̄z dicitur
simplex locus origo et cōstitutio eius q̄d est de
numero continuoꝝ. Cōstat autē ex hys q̄ de p̄tra-
te dicta sunt. q̄ origo oim continuoꝝ ē indiuisi-
bile simplex. locus q̄ simplex ē indiuisible sim-
plex q̄d est origo et cōstitutio p̄tinuitatis loci.
s̄m q̄ locus ē q̄tra. hoc autē indiuisible dicitur lo-
cus indiuisible. q̄ sicut in textu dicitur fuit. q̄
locatū referet ad locū. nō referet ad locū nisi q̄
particula ei⁹ ad loci terminū copulatur. Et s̄m
indiuisible locati referet ad indiuisible loci. Et
indiuisible locati ad loci diuisibile. Et q̄ loc⁹
cōpositus h̄z p̄tes ad eundē terminū copula-
tas ad quē p̄ricule corporis locati cōiungūtur. si-
ue copulant. Et q̄ vna ē distātia nūo q̄ ē loci
et locati. Et q̄ locus p̄p̄t nec maior nec mi-
nor ē locato. Termin⁹ igitur copulatiois ē pun-
ctū. loci autē p̄tes iuxta punctū et in p̄nto necesse
ē fieri siue copulari. Et q̄ simplex loc⁹ erit in q̄
punctū adiacē p̄nto cōstabit. Alij s̄o dicunt
hoc mō q̄ locus simplex est centrū mundi idi-
uisibile. et locus cōposit⁹ ē superficies ambicū.
ita q̄ locus simplex sit locus q̄ et originis. q̄
centrum mundi p̄ter suam indiuisibilitatez
est locus simplex. Et p̄ter suā immobilitatez

bi dicitur
sive
cōpositus

sive

... fal ... marte ...

locus quo. qz p respectu ad ipm corpora natu ralia cogno centur naturalr situari. ideo dz lo cus originis. p locum ppositum simili mo in telligitur fm eos locus ptenentie. Nam supfi cies immediata locato est locus ppositus. qa pponitur ex pibus qzritariis. z est locus q. qz ambit z circūdat locatū. Et est locus conti nētie. qz cōtinet locatuz. Uteitas vero siue vt alij dicant vbiatio pueniēs a loco simplici. siue originis dz vbi simplex. Et vbiatio pue niens a loco cōposito dz vbi cōposituz. Et sic volunt qz vbi pueniens a loco simplici est sit mundi vel pres eius quod sic pbant. qz vase moto pleno aqua motu recto illa aqua mouet localiter p maiorē vel minorē distantā a me dio mūdi. ergo acquirit cōtinue z reperdit ali quod vbi. Et qd vbi est per se motus quinto phisicor. sed nō acquirit vel reperdit vbi pue niens a loco cōposito. qz sp manet in eadē sup ficie numero. ergo acquirit z reperdit aliquod aliud vbi. quod nō p̄ esse nisi vteitas situālis Dicūt corpus fixum in aere sicut turris vel ec clesia continue quiescit localiter. ergo cōtinne est in eodem vbi. sed nō cōtinne est in eodem vbi pueniente a loco pposito. sicut em variat superficies sic variatur tale vbi. qz depēdet a su perficie locante in fieri z in facto esse. ergo ē in alio vbi sed nō videt esse aliud vbi nisi vbia tio situālis immobilis pueniēs a medio mū di. ergo. zc. Ad obiectū in oppositū est di eendū fm Albertum. qz non dz punctū esse in loco p se. vt contentū. sz ē in loco sicut ad quē vt aliquid loci. qz ad aliud copulari nō pnt. loci z locati p̄ticle. Si vero punctū per se po neretur in loco. tunc se q̄retur incōueniens qd infert Aresto. qz idem esset p̄ctus z locus p̄cti. Si em simplr diceretur aliqs locus s sim plex esset oppositio in adiecto. hoc est diceret. locus z non locus

Secundū dubiū ē. Utr vltima spera sit in loco. Et videt qz nō qz nō habet corp⁹ ipm circūdas locus aut est exterior superficies vt in textu dictū fuit. Secūdo sic. tñ videtur qz alias non haberet vbi. nec esset in vbi. z es set aliquod corpus sine loco. Solutio Al berti. multiplr aliqua dicūtur esse in loco Pri mo mō aliqua dicūtur esse in loco sicut in ge nerante z saluante z ista phisice loquendo sz pprie in loco. z sic in loco sunt elemēta z ele mētata mobilia motu recto. que indigent cōri nēte exteriori vt saluētur. Secūdo sunt in lo eo q̄cunqz sunt vt locus z vas p̄tinentes z sal uans q̄ sunt cōtenta in eo per p̄tētem saluan

tis p̄mi. z sic sunt in loco incorruptibilia in se omnia alia p̄tinentia. z hoc mō totum celeste corpus est in loco quod in se saluatiū est om niū alioz. z ideo mouetur circa locū. In hīs aut q̄ primo mō sunt in loco duo sunt motus vnus q̄dem ad substantiā saluantis. id ē s̄r sum qui vocatur a medio. Et alius ad p̄tēte saluantis q̄ est ad medium. Virtus em cele stis spere nō p̄gregatur nisi in medio quod ē centrum celestis spere. Hīs igit duob⁹ mo dis sunt in loco q̄cunqz mouetur ad locū vel in loco. Forz vero que sunt in loco sicut saluā tis z circūdatia. q̄dam sunt sicut loc⁹ saluās per se. sicut p̄ma spera siue vltima ascendendo. Quedā aut sunt locus sicut vas saluās nō p se sed per aliud. sicut spere inferiores. q̄ habent alias se intrinsecus circūdantes. Ad obie cta in oppositū. Ad primū respōdet Albertus qz ipsa est in loco vt tactū fuit. sicut p̄mus lo cus z primū vas. z hoc est in loco. qz refertur ad locum hoc est ad loci distantā. sicut p̄mū saluatiū z omniū generatiū p̄formā. z nō refertur sic ad locum sicut habens extrinsec⁹ cir cūdas. p̄tēte cuius sit generatiū z saluati uū. vt p̄bat argumentū. Et si dicas. locus et vbi nō possunt esse in eodē. ergo nullo mō ē p̄ma spera in loco. Dicendū est qz hoc intel ligitur de hīs que sunt in loco sicut in saluāte generante z p̄tinente. In talibus em saluās z p̄tinentes non p̄t esse idem cum saluato z contē to. In alijs aut que sunt in loco. sicut saluātia et p̄tinentia non est generalr vez vt dictū fuit. Nec valet si dicatur. spere mouētur localit. ergo sunt in loco. qz aliud est moueri in loco. fm locum z ad locū. Spere non mouētur ad locum sed in loco. qz mouētur in loci distātijs vndiqz eq̄liter circa mediū. z mouētur fm lo cum. qz mouētur fm loci distā. z istus q̄ sunt ante retro fm distā poloz a dextro in sinistrū. fm distantā orientis z occidētis. non at sic mouētur vt in loco qz ad locū aliq̄m mouē tur. Ad aliud vero qd ex vbi obijatur dicit p̄ qz p̄ma spera sicut ē in loco ita habet vbi. sz est in loco sue creatōis alia cōseruās z p̄tīnēs ita etiā habet vbi. z sic habet vbi p̄ accūs. qz si q̄reretur vbi est p̄ma spera. nō p̄t r̄nderi qz sit h vel ibi assignādo sibi aliq̄d d̄terminatū vbi. aut locū in q̄ sit. sz bene dz qz ē vltra oēs alias speras ex q̄nā nihil ē oia alia p̄tīnēs. z a nullo p̄tenta. z sic nō assignat sibi vbi. nisi qz sit oia locās oia p̄tīnēs a nullo locata z p̄tenta. Un si nihil p̄tineret tūc ad q̄stionē vbi ē nihil. pos set r̄nderi. nec esset in vbi p se nec p̄ accūs

... est sine fine sequit...

... sicut p̄ma spera siue vltima ascendendo...

... vltima spera nō sit loco passim...

... vbi vltima spera sit...

De principiis

Caret autē vbi intēsiōne ⁊ dimissiōne: Nō em̄ dicitur alter⁹ altero magis eē in loco. vel minus: lz tñ maiorē locuz vlt̄ minorē possideat. nō tñ fm̄ vbi vlt̄ quāritatē aliquā s̄ fm̄ id qd̄ q̄le ē. In est ar̄ vbi nihil esse contrariū eo q̄ nec loco q̄dem contrarietas iest: **L**oc⁹ em̄ loco cōtrari⁹ nō ē. Quoniā ar̄ nec in alijs manifestū est: **S**ursuz ar̄ ⁊ deorsuz esse cōtraria plurib⁹ esse vidētur. multū enī videt̄ distare id qd̄ sursuz eē ⁊ id qd̄ est deorsuz eē. quēadmodū sursuz ⁊ deorsuz: q̄re vbi contrarietas maxime videt̄ circa sursuz ⁊ deorsuz eē quēadmodū et quāntitas circa locū. **C**ōtingit autē duo in eodē eē contraria: sursuz enī eē ⁊ deorsuz esse in eodē sunt: idem em̄ sursuz ⁊ deorsuz ē ad diuersa q̄dem sursuz. **N**ā turris altitudo sursuz est et ad nos. **S**pere vero extremitati cōparata inferior ē. **A**mplius contrariū q̄ q̄dem fm̄ formā cōtingit. **S**i em̄ sursuz esse ⁊ inferius eē cōtraria sūt cuz idem sursuz ⁊ deorsuz sūt cōtingit idē sibi in et contrariū fieri. nō est igit̄ contrarietas vlla in eo qd̄ in loco est esse.

Tunc ibi. **E**st autem. **D**ic̄ Sil. determinat de p̄prietatē ip̄si vbi. di. q̄ vbi nō inscipit magis ⁊ minus. nō intēditur neq; remittit. **Q**uod p̄bat Sil. qz nō dicim⁹ inter ea q̄ in loco sunt alter⁹ altero magis esse in loco. Nō em̄ magis ē in loco qd̄ est sursuz q̄ illud quod ē deorsuz. nec magis est in loco quod mouet circulariter q̄ qd̄ mouetur recte sed aliter ⁊ aliter dicuntur esse in loco. ⁊ nō fm̄ magis ⁊ minus. **Q**uāuis em̄ vnū maiorē fm̄ q̄ritatem locuz possideat q̄ reliquū. nō tñ est vnū magis in loco q̄ reliquū. **L**ūc ibi.

Intest autem **U**bi Silber. ponit sed am p̄prietatē ip̄si vbi dicens. q̄ p̄prietatē est ip̄si vbi nihil habere contrarium. **Q**d̄ p̄batur. qz vbi causatur a loci circūscriptōe. **I**n loco vero nō est contrarietas. locus nanq; loco nō est cōtrarius. nec etiā cōtrariatur a lūe. qz cōtraria debet esse in eodē genere. vt manifestū est. **E**tia p̄batur ex hoc qz si habet contrariū hoc est fm̄ q̄ antiq̄s visum ē.

q̄ sursuz ad deorsuz sit contrariā. p̄pter hoc q̄ multum a seinuitē distare vidētur id quod sursuz est ab eo quod dicitur deorsuz esse. quā ad modū maxime distare vidētur sursuz ⁊ deorsuz. **E**t p̄pter hoc contrarietas que ē in vbi maxime vidētur aliq̄bus esse circa sursuz ⁊ deorsuz. sursuz em̄ esse vbi est. ⁊ sursuz deorsuz esse. **S**i vero cōcedatur sursuz ⁊ deorsuz fm̄ cōtraria esse. seq̄tur incōueniens sc̄ q̄ in eodē numero simul cōtingit esse contraria. sursuz em̄ ⁊ deorsuz diuersis respectib⁹ sunt in eodē loco sive vbi. **I**dem em̄ locus numero sursuz ⁊ deorsuz ē ad diuersa sumpsus vel cōparat⁹ sicut patet in exēplo. qz altitudo turris sursuz est ad nos cōparata. cōparata vero ad spere celestis altitudinē est inferius ⁊ deorsuz. **S**ecūdo seq̄tur etiā q̄ vnū ⁊ idem erit sibi ip̄si contrariū. **S**i em̄ sursuz ⁊ deorsuz cōtraria sunt. cū idē locus numero sursuz ⁊ deorsuz sit. colligitur vnū ⁊ idem sibi ip̄si esse contrarium. relinq̄tur q̄ nulla sit contrarietas in eo quod est in loco eē. **I**n loco autē esse ē vbi cōtrarietas.

Circa textum sunt dubia: **P**rimū est **U**tr̄ due p̄prietates vbi sint p̄ueniētē eīdem attributē. **E**t videt̄ q̄ nō. qz altum ⁊ bassū alte esse ⁊ basse esse vidētur dicere vbi. ⁊ tñ sursuz ⁊ inferius magis ⁊ minus. qz cōtingit vnū esse magis vel minus. altū vel bassū q̄ aliū. **S**i muliter arguit̄ de hoc qd̄ est eē superius ⁊ inferius. hec em̄ vidētur dicere vbi. ⁊ tamen dicuntur fm̄ magis ⁊ minus. **S**ecūdo sic q̄ sunt in loco per se ⁊ in vbi p̄ se magis dicuntur eē in loco ⁊ in vbi. q̄ illa que sunt in loco p̄ accēs. ergo esse in loco dicitur fm̄ magis ⁊ minus. **T**ercio vbi sicut in motu locali. sed in omni motu ē susceptio magis ⁊ minus ex accessu vel recessu ad terminū vel a termino. **Q**uarto omnis motus est de cōtrario in contrariū. sed ad vbi ē motus. q̄ in vbi ē contrarietas. **C**ōfirmatur. motus sursuz ⁊ motus deorsuz contrariā. sed ad contrarietate motū requirit̄ contrarietas fm̄ minor. s̄ illi termini s̄ diuisi vbi. q̄ in vbi ē contrarietas. **T**ercio sicut p̄batū fuit duab⁹ rōib⁹ in terrā. **A**d obiecta in oppositū. **A**d primū est ddm. q̄ altum ⁊ bassum vel esse alte ⁊ basse nō dicuntur vbi. qz non importat̄ circūscriptōem loci. sed esse in alto ⁊ esse in basso bñ dicunt vbi. qz important circūscriptōem loci a qua causat vbi. sed ista nō dicuntur fm̄ magis ⁊ minus. **N**ā inter ea que sunt in alto ⁊ in basso. vnū nec magis nec minus est in alto vel in basso q̄ aliud. sed omnia eq̄liter. non obstante q̄ vnū sit in loco

no sursuz magis ⁊ minus

si q̄ritas

Due p̄prietates

margin notes on the right edge of the page, including a large blue initial 'C' at the top right.

altiori et aliud bassiori quā reliquū. **S**imili
 modo dicendū est de supra vel infra. vel esse supe
 rius vel esse inferius. Nec enim non dicunt ubi
 quia nō nomināt circūscriptōem loci que ha
 bet tenorari per hoc quod dicitur esse i. vt in tomo
 vel in ecclesia. **E**t si dicatur esse in loco qui
 est infra vel qui est supra. tamen non dicuntur
 tūc cum magis et min⁹ vt dictū fuit. **A**d se
 cundū dicendū: qd ex hoc nō sequitur qd ubi plē
 magis et minus suscipiat quātum ad sui substā
 tiam. **A**d terciū dicendū qd magis et minus
 qd accidūt ipsi ubi sū fluxū ipsius eo qd dum
 calū veniūt post ppletum esse ipsius eo qd dum
 mobile ē in motu nō est in loco. nec in ubi sū
 actū. sed tūc sū potentia pmutā actū in suc
 cessione. sed quod dicitur intelligi de ubi cōpleto.
 et per se. qd nō afficit suū subiectū sū magis et
 minus. **V**el dōm qd magis et min⁹ qd accidūt
 ubi in motu locali nō sunt ipsius ubi quātum
 ad suū esse simplr. sed sunt sū accessum maio
 rē vel minore in comparōne ad terminū mo
 tus. qz in pncipio motus mobile magis distat
 a termino qz a medio. et hoc nō arguit magis et
 min⁹ in ubi quātum ad suū esse substāiale
Ad quātum de p̄ritate m̄detur eodē mō. qd ubi
 nō habet cōtrariū sū esse simplr et substā
 tiale. sed nihil p̄hibet ipm habere cōtrariū sū
 suū esse accēntale et phisicū. **V**el dōm ē qd cir
 ca ubi bene est p̄ritas. s; illa nō est tū ipsius
 ubi quātum ad suū esse substāiale. s; ē corpoz
 phisicorū in ipsis locis existentū. et hoc suffi
 cit ad hoc vt fiat motus sū ubi et sū locum.
 qz motus fit ad ubi et ad locū nō p̄pter ubi.
 aut p̄pter locū in q̄stū est sufficiens. sed p̄pter
 p̄tūtē celestē qd est in loco que ē generatiua et cō
 seruatiua corporis qd ad ipm mouet put p̄ri
 eulari dicitur. v. phicorū. **E**t p̄ h̄ vadit p̄firma?
Secundū dubiū est. quare Gilbert⁹
 nō assignat p̄p̄tates p̄p̄as isti generis sicut
 in alijs. **S**olutō p̄p̄tates p̄p̄a ipsi ubi sa
 tis intelligit ex p̄ductis. s; qd p̄uenit ei eq̄
 le esse ad id in quo ē. hoc ē ad corporis qd est
 ubi circūscriptōes. **E**t p̄uenit sibi ex alio sicut
 ex causa. p̄cedere. r̄cū. **V**el p̄t dicit de ambob⁹
 p̄ncipijs qū et ubi. qd substātia ipsorū in p̄parō
 ne ē. **E**t iō multū sue substātie habet in rōe. et
 min⁹ in eē naturali. et qd nō multū radicatur p̄
 pria in substātia istorū. sicut illis qd h̄nt abso
 lutas essentias. **E**t qd substātia q̄ritas q̄litas
 qd sunt absoluta h̄nt talia p̄ncipia. et post ista
 ad aliqd. alia autē p̄p̄a h̄nt de p̄p̄ijs

Positio vero ē quidā p̄tium sū
 et generatiōis ordinatō: sū
 quā dicitur stātia vel sedētia
 et lenia vel aspa: vel quōlibet aliter di
 sposita. **S**edere at aut iacere positōs
 nō sunt: s; denotatiue dicitur ab h̄ijs.
Solet at q̄stio induci de curuo et rectō.
 aspero et leni. q̄drāgulo et triāgulo: bi
 cubito et tricubito: magno et puo. bre
 ui et lōgo. et silibus: quandā enim prius
 positōs significare vidētur. **A**sperū enim
 dicitur cui⁹ p̄tium altera alteri supeminet
Lene vero cui⁹ p̄ticle cōliter p̄p̄re
 cte sūt. silr at et de reliq̄s. **N**ō sunt autē
 positōes ea qd dicta sunt oia. sed q̄lia
 sunt circa sitū ex̄tia: eo nāq; qd p̄tes
 sic dispositae sunt ex eo talia sensib⁹ iu
 dicātur. nō at ex eo qd qualia. i. aspera
 lenia. vel bicubita vel tricubita sint. **S**i
 milit at et de alijs qd h̄mōi p̄tium h̄nt
 dispōem. **E**rit igit vniūquodq; p̄mis
 soz nō positio sed quale qd circa po
 sitōem nascitur.

Tunc ibi **P**ositio vero est
 In ista p̄te determinat de p̄dicamto positōis
 Et diuidit in duo. qz p̄mo facit hoc ponēdo
 eius eius essentialia. **S**ecūdo accēntalia. ibi.
Suscipe aut. **P**rima in duo. p̄mo facit hoc:
 secūdo circa diffinitōem positōis remouet du
 bium. ibi. **S**edere at. **P**rimo diffinitōem posi
 tōem sic dicit. **P**ositio sū qd ē genus generalissim⁹.
 est situs qdam p̄tium et generatiōis ordinatio
 sū quā ordinatōz p̄tium alia dicitur stātia.
 alia sū sedētia. et alia dicitur aspera vel lenia
 vel quōlibet aliter disposita. **L**ūcibi.

Sedere autem
Hic Gil. circa p̄dicta mouet dubia. et p̄mo fa
 cit hoc. secūdo mouet questionē. ibi. **S**olz at
Primū dubiū oritur ex ea p̄te. qz dicitur est qd
 sū positōem aliqua dicitur sedētia vel stā
 tia. possit aliquid esse dubium. an sedere et stare
 etiam essent positiones. **A**d quod dicit. qd se
 dere et stare non sunt positiones. sed denomina
 tiue dicta a positionibus. quemadmodū etiā
 superius dictum fuit in predicamento ad ali
 quid.

Tunc ibi. Solet autem questio. Dic Gilbertus mouet questionem que talis est. Ut recte curuū. asper lene quadrangulus triangulus. et alia nomina similia se habentia in predicamento positionis sint collocanda. Et videtur quod sic. quia homini nomina videtur significare ordinatorem partium. igitur omnia homini nomina sunt in predicamento positionis locanda. Quia tenet ex diffinitione positionis. Ans patet. quia asperum dicitur cuius una pars eminet super aliam. et per oppositum lene dicitur cuius partes in directum sunt porrecte. Tunc ibi.

Non sunt autem. Dicit determinat questionem predictam dicens. quod predicta non sunt positiones sed sunt qualitates circa situm siue positionem extrinsecas. quia ex hoc quod partes sic vel sic sunt posite et ordinate taliter vel taliter sensu indicantur. id est sensum immutatur. non autem in eo quod talia aspera vel lenia bicubita vel tricubita positiones sunt. et simili modo de alijs homini que habent positionem siue dispositionem in partibus est dicitur. quare concluditur quod vniuersum quod dicitur non est positio. sed quale quod circa positiones nascitur.

Incidunt dubia. Primum dubium est. Quotuplex accipitur positio. Solutio septemplex. Primo per tempus obligatoris quo quis tenetur sustinere aliquid tanquam verum. sicut loquitur logici de positione. Secundo per locum actionis. sicut dicimus vulgariter homo ponit manum suam aut aliud corpus in tali vel in tali situ. Tertio per dignitatem presuppositam in demonstratione. et sic loquitur de ea philosophus primo posteriorum ponens distinctionem inter positionem et suppositionem. Quarto per opinionem. et sic contra reatatur positiones in materijs dubitabilibus. dicendo positionem illius est talis. Quinto per dissimilitudinem partium alieum quantum permanens. et sic loquitur philosophus de quantitate ponens partes linee. et omnis quantitas cuius partes distinguuntur situ aliter habere positionem in continuo. et alias non habere. et sic est dicitur de quantitate cum secundum philosophum ibidem. quantitatum. Sexto per respectum relationis qua refertur ad illud cuius est positio. Et sic loquitur in predicamentis philosophus enumerans positionem inter ea que sunt ad aliquid. Septimo per ordinatorem partium corporis naturalis particularis in comparatione ad locum. et sic facit predicamentum distinctum ab alijs iuxta intentionem philosophi quanto metaphisicis dicens quod positio est ordo habitus partes in loco secundum positionem vel secundum speciem. per partes secundum positionem in-

telliguntur partes eiusdem rationis. non per se existentes ut partes aque vel ignis vel cuiuscumque alterius totius homogeni. Per partes autem secundum speciem intelligit partes diuersarum rationum. ut caput manus pedem que vocatur etherogenia. per quod vult philosophus significare quod positio reperitur tam in partibus homogenijs quam etherogenijs. ita quod distantia est propinquitas partium inaiatorum ad inuicem in comparatione ad locum dicitur partes: sicut sessio statio accubitus homini que non reperiuntur nisi in corporibus aiatibus sunt positiones. Vniuersum quod homo se ter aliter habet partes ad inuicem in comparatione ad locum et aliter quam statio.

Secundum dubium est. an positio isto ultimo modo accepta sit vniuersum principium ab alijs distinctum. Et videtur primo quod non distinguitur ab vniuersum. quia eadem sunt dicitur positionis et vniuersum. probatur quia sursum deorsum autem retro dextersinistres sunt dicitur loci. et dicitur positionis. Probatur quia quilibet cuius aliquid vbiatur taliter ponitur. et contra. quod positio est vniuersum. Secundo videtur quod non differt a figura. quia mutans positionem nouam acqrendo. mutat figuram acqrendo nouam. cum inflexio membrorum causat nouam figuram. sicut curuatio virge. cum igitur nunquam ponatur distinctio respectus. nisi propter mutacionem aut verificacionem predictorum. ad quam sufficit figura. videtur quod positio sit figura.

Solutio sic. quia habet sub se genera species et indiuidua in nullo alio genere possibilis. per hoc autem quod sub se habet species dicitur genus. et quia non habet sub se aliud genus dicitur genus generalissimum habens sub se subalterna. que secundum Albertum sunt equa ponit vel non eque. vel positio recta vel reflexa. species specialissime sunt sessio statio. indiuidua sessio sortis. statio plonis. Et quia predicta ad nulum aliorum generum reduci possunt. que est distinctum principium seu predicamentum. Ad obiecta in oppositum. Ad primum est dicitur. quod positio dicat habitudinem ad locum sicut vbi. non tamen est idem quod vbi. quia vbi significat absolute esse in loco. secundum quandam ordinem et quandam adaptacionem oritur. et hec est diuersa habitudo. Ad partes dicitur dicitur. quod sicut in predicamento relationis reperitur distincta vel propinquitas ut dicitur habitudinem termini ad terminum in predicamento vbi. ut dicitur habitudinem loci ad locum. Primo et secundo modo sursum et deorsum. dextersitas et sinistritas fundantur in toto et tercio modo fundantur in partibus. Deinde negandum est quod quilibet cuius aliquid vbiatur. quod taliter ponatur. quia corpus motum velociter varie vbiatur non varie aut velociter ponitur. sicut partes de se dicitur super equum profermiter positio. Ad secundum

sub

ad p[ro]p[ri]a s[er]u[ati]o

de p[ro]p[ri]a m[od]o r[ati]o positio

Primo modo

Secundo

Tertio

Quarto

Quinto

Sexto

Septimo

ordinatū q̄ h̄at hominē mutae positōnē cū h̄y ma-
neat conformis figure. Contingit tamen quā/
do q̄ positio partiu flexarum est paululā va-
riata. 7 sic est homo variatus in figura.

Tercium dubium est An diffinico
positiois a **Sil.** sit conueniens. Et videtur
primo q̄ non. quia nullam generalissimū po-
tēst diffiniri. positio ē generalissimū. igitur non
potest diffiniri. **Secdo** sic. situs cōmuniō 2 ē
positioe vt inuuit **Gilbertus** dicens positio/
nem esse quendam situm. igitur positio non ē ge-
neralissimū. p̄sequentia ē manifesta.

Tercio in nulla diffinicoe debet poni ambigū-
guū. sed situs est quoddam ambigūū cum con-
ueniat naturalibus 7 mathematicis. igit diffi-
nitio falsa. **Quarto**. non omnis positio ē ge-
nerationis ordinatio. quia in corpore celesti ē
positio. quia s̄m p̄s̄m sc̄do de celo in eo repun-
tur differentie positiois. 7 tamen non est ibi
ordinatio generatiois cum celum s̄m p̄s̄m pri-
mo de celo sit in generabile. **Quinto** in re/
bus artificialibus vt in domo 7 alijs ē positio
sive situs. 7 tamen non est ibi generationis or-
dinatio cum illa solum reperitur in naturali-
bus.

Solutio sic. quia situs ex quo com-
muniō est positioe vt dicit **Albertus** diffi-
nit ipam positioē non tamen tanq̄ positiois
genus. quia situs positio non esset genus genera-
lissimū. sed tanq̄ cōmune analogū quod per
prius dicitur de naturalibus 7 per posterius de
mathematicis vñ in hoc dicit s̄m **Albertū**. qz
situs per prius dicit ordinationē partiu in lo-
co 7 per posterius ordinationē priū in toto.

Positio vero econtra per prius dicit ordina-
tionem partiu in toto 7 per posterius in loco.
Et propter hoc ph̄s̄ q̄nto metaphisice dicit.
q̄ dispositio est h̄ntis pres ordo s̄m d̄r̄as lo-
ci determinatus vl̄ distinctus vt igitur cogno-
scatur qualis situs sit positio. dicitur notanter
q̄dā sit⁹ vt p̄ h̄ sit⁹ ad positionem restringatur.

Additur consequenter 7 generatiois ordina-
tio tanq̄ propria causa quia generatio queli-
bet eius quod habet partes integrales 7 quan-
titates habentes est ex partium ordinata com-
positione nec generare potest nisi per hunc. mo-
dum. 7 hoc modo ipa generatio per virtutē for-
matiuā que est in generatione operatur ad for-
mā generati 7 facit talē partiu ordinationem.
et ergo male exponūt aliqui generationis pro-
generato. In alijs autem in quibus non est ge-
neratio et ē talis priū ordinaro simul cā ē for̄ ei
cōtinuās cā ē ordinaro priū ad hūc l̄ ad illuz
situs. cum omne quod habet partes ex partibus

suis componitur siue sit generabile siue inge-
nerabile. **Ubi** tñ considerandū est q̄ quod/
dam compositū habet partes suas siue compo-
nētia actu intra se. 7 non ante se nisi s̄m ratio-
nem 7 intellectū sicut generabile. **Et** q̄d
dam est quod habet cōponētia sua actu ante se
et extra se 7 hoc est generabile. 7 per hoc q̄ pres
ueniūt ad cōpositōez generat ex ipis. 7 sic in-
telligit diffinico in qua d̄r̄ 7 generatiois ordi-
natio. **Copulatio** s̄o q̄ in medio ponit non
notat pluriū diuersoz copulationē s̄z expostō-
nē. qz em̄ d̄r̄ q̄ positio ē quidā sit⁹ priū. **Post**
aliq̄s dubitare q̄s est ille situs. 7 ḡ addit 7 id ē
generatiois ordinatio q̄ pres ad inuicē ordiat
7 ad totū vt sub forma totū s̄nt debito modo
Et iste ē ver⁹ intellectus diffinicois positiois
s̄m q̄ ē principū vl̄ predicamentū. 7 vor sig-
nificatiua talis forme que inest priū ex ordina-
tione earū ad se inuicē 7 ad totū cōstitucū.

Dicit aut notant priū ad se inuicē qz oportet
p̄tē habere duplicē ordinē. vñ ad p̄tē cū q̄ se/
cū cōueniente totū cōstituit in q̄ntitate 7 figura
Aliū h̄z ordinē ad formā totū om̄s pres ter-
minātē adesse totū 7 om̄s pres cōtinētē nomen
ergo q̄d talis ordinis formā dicit s̄m quā par-
tes ad se inuicē 7 ad totū referūtur p̄mū. 7 ad
locū que h̄nt in loco totius sc̄dario. illud recte
predicat positionē siue supra siue infra in to-
to poni vl̄ eque 7 non eque.

Ad obiecta in
oppositū ad primū dictū est supius. **Ad** 2.
dictū ē in solucōe principali q̄ situs licet sit cō-
muniō positioe. nō tñ h̄z ad positōez generis cō-
munitatē s̄z analogie. qz p̄ pri⁹ dicit de natūa
libus. 7 p̄ posteri⁹ de mathematicis. **Cū** in sua
maxima cōmunitate nō est termin⁹ p̄dicamēta
sed feat habitudinē priū in toto cōtinētē ad p̄-
dicamēta q̄ntitatis. 7 locale situatōez mundi
cōtinētē ad p̄dicamēta vbi. 7 ordinē priū in cō-
paratōe ad locū cōtinētē ad p̄dicamēta positio-
nis. 7 ideo p̄t cadē in diffinicoe positiois. non
tanq̄ gen⁹ s̄z analogū.

Ad 3.
d̄m q̄ diffi-
nicōes generalissimoz sunt solū q̄dā assigna-
tōes maioris declaratiois q̄ nō s̄m se s̄m p̄tū
et in talibus pōt poni ambigūū ad vnā siue sig-
nificatiois p̄tē tractū. **Ad** q̄rtū d̄m ē. q̄
generatō accipit in diffinicoe cōmunit vt extē-
dit se etiā ad creatōez. **Ad** q̄ntuz d̄m. q̄ ge-
neratio in reb⁹ artificialib⁹ inuenit vt extendit
se ad quācūq̄ p̄ductōz vt cū dom⁹ p̄ducit ipa
generari d̄r̄. **Al** d̄r̄ q̄ p̄ma ps diffinicois cō-
uenit oib⁹ positioib⁹. s̄z tota diffinico dicit po-
sitioib⁹ q̄ sunt incorpib⁹ naturalib⁹ 7 ita dicitur
ē in solucōe principali q̄ in illis in q̄b⁹ nō ē genē

Gilberti porritani.

est ergo in quocūq; pallidum est in oī
eo quidez esse albū et nigrum. **S**ilr au
ter autē et de ceteris coloribus. **A**m
plius autē contrariorū rō est circa idē na
tura existere. **S**edere at et iacere nō sūt
circa idē natura s; seiuncta sunt. **E**st em
sedere circa rōnalia pprie. **F**acere autē
et accumbere circa aduersa. hmoi autē
signum ē equi et bouis similitudo q̄b; si
ne dubio accubir; pbat esse. **P**ropri
um at positōis ē neq; cum min; neq;
cū ampli; dici. **S**edere nāq; magis
ē positio q̄ accumbere nec min; nec se
dens magis vl; min; alter; altero dicit
neq; accumbens neq; vniuersalit; fm
aliquā aliā potentia. **M**agis at vi
detur pprium positōis sbe; p̄ime assi
stere oib; quidē alijs formis supposit;
Positio at nihil aliud ē q̄ naturalis
ipius substātie ordinatio q̄ a p̄ncipio
qdā natura ē et ea q̄ asperis et lentib; et
ineq̄libus inest vl; a nullo quidā motu
cōsueto vt sessio et accubitus et similia.
Quidē igit; p̄ime est substātie assi
stens id necessario positio est et ois q̄
de positio hmoi rōis suscipit p̄dicatōz.
Tunc ibi. **S**uscipere autē videtur.
Hic Gilbert; declarat istō p̄ncipiu p; p̄perates
et diuidit in duas p̄tes fm q̄ p̄nit p̄mo du
as p̄perates cōmunes. scda ibi. **P**ropriū autē
positōis. **P**rima in duo. p̄mo ponit vnā oppi
monē cū eius motuo. scdo eā impbat ibi. po
nētib;. **Q**uo ad p̄mū dē q̄ positio siue sit; vi
det; suscipere contrarietate fm apparentia. sedē em
ad id qd ē stare contrariū videt; esse fm q̄ndā cō
trariorū racionē. qz contraria sunt q̄ vno et eodez
tpe in vno et eodē indiuiduo impossibile est re
periri sil; s; vicissim eidē inesse p̄nt. sedens autē
postq; surrexit stare p̄t. sed quocūq; sedere im
possibile est eundē stare dum sedet. et sic sessio et
statio vicissim etiā eidē inesse p̄nt et nulli simul
igitur vidēt; contraria.

Tunc ibi. **P**onentibus autē nobis
Hic Gilbertus dicit si propter hanc racionē q̄
dicta est huiusmodi ponatur contraria sequitur
inconuenientia. **P**rimo q̄ idē fm idē pluribus
sit; contrariū quia si p̄ferimus contraria fm con

trariorū regulas inuenimus q̄ ad id quod
est stare non magis contrarium est sedere qz ac
cumbere vel discubere. sicut enim sedere et stare
nūq; sunt in eodem ita nūq; sunt simul in eo
dem sedere et accumbere. et fm ista sequit; q̄ possi
tioni nihil est contrariū. **A**d huc autē forte di
ceret aliquis q̄ non est inconueniens nec inseli
cum vnum pluribus esse contrariū. qz pallidū
ad album et nigrum contrariū videtur. qz cum
sint in eodem genere p̄imo qd est color nūq;
simul fm idēz inueniuntur in eodē. s; mutuo se
se expellunt ab eodez susceptibili. et vicissim pos
sunt vni inesse qd fm ea trāsmutat;. **E**t ex hoc
videtur q̄ vnu possit esse plurib; contrariū. nō
tū est pallidū ad album et ad nigrum contrariū
s; p̄fectā contrariorū rātoz q̄ est. contraria mag
ime a se inuicem distant. qz sic vnu nihil p̄ci
pat de reliquo sicut sūt albū nigrū calidū frigi
dū dulce amarū et alia his similia. s; alij me
dij colores ex albo et nigro p̄stituuntur et cōmis
cent. q̄re necessariū ē q̄m hūcūq; pallidum est
in eodē aliquo mō sint et albū et nigrum. **E**t si
militer dicendum est de ceteris medijs colorib;
Tunc ibi. **A**mplius contrariorū.

Hic ponitur scda rō q̄ sedere et stare nō sunt
contraria. qz contrariorū rāto et regula est. q̄ cur
ca idēz nata sunt existere qd est susceptibile vt
usq; nisi alter; inest p̄ naturā vt in p̄ p̄dicamē
tis dictum est. **S**edē aut et stare si p̄cedant op
posita ex alia tū rōe p̄z q̄ non sūt contraria. qz
nō sp̄ circa idēz in numero et sp̄tie nata sūt fie
ri. s; seiuncta sunt susceptia siue susceptibilia co
rū in q̄busdāz. sedē ei. p̄p̄e cōuenit rationalib;
Facē aut et accubere conueniunt irrationalib;. q̄
rōnālibus sunt aduersa. signū aut huius ē q̄
homo et equ; in hoc similia sūt q̄ vtrūq; p̄uenit
iacere et accubere sedere aut pprie nō conuenit
nisi hōi. **A**liqd ergo iacet et accubir; cui sedē nō
conuenit. sicut equ;. igitur sedere et stare et accu
bere non sp̄ nata sūt fieri circa idē. sequit; er
go q̄ hec non vere sunt contraria q̄uis modum
aliquem habeant contrariorū.

Tunc ibi. **P**roprium autē positionis
Hic ponit scdam pprietatem positōis di
cens q̄ positio neq; cū magis neq; cū minus p̄
dicatur. qz sedere cū sit positio nō magis ē po
sitio vel minus q̄ accubere vel stare q̄ etiam s; p̄
positiones. similiter in eadem sp̄tie positōis
sedens vl; stans non dicitur vnus altero ma
gis sedens vel stans. **E**t vlr loquēdo s; nllāz
positōz dē aliqd s; magis vl; min;. cōcludit g;
p̄ iductōz q̄ positōi p̄p̄ū ē nō suscipere magis et mi
Tunc ibi. **M**agis autem proprium
p̄ q;

p̄
Sed et sine nō s; p̄

12

De principiis

Hic ponit proprietatem proprie propriam dicens. qd videt ee p p r u i p o s i t i o n i s s u b e m a x i m e a s s i s t e i n t e r a i q a s s i s t a t p p e q d o s t e d i t p d i f f i n i t i o n e p o s i t i o n i s q e s t . P o s i t i o e s t n a t u r a l s u b e f m h a c v l i l l a p o s i t o z o r d o . s i c u t n a t u r a l o r d o f m s e l s i o n e e s e s s i o z n a t u r a l o r d o f m s t a t i o n e e s t a t i o z s i c d e a l i j s . i s t a a t n a t u r a l i s o r d i n a t i o v l a p n c i p i o c o p o s i t i o n i s s u b e i n n a t a e . a u t i n n a t a e s t a c o s u e t u m o t u n a t u r e a p n c i p i o p o s i t i o n i s . s i c u t i n a s p e r o z l e n i z e q u a l i b f m s u p e r i c i e v l i n e q l i b f m e a n d e s i c u t p l a n a z h i s p i d a d i c a m . a l i q a n a t u r e a u t m o t u v t s t e r r a m e m b r o z s i c u t e s t s e s s i o v l s t a t i o z a l i a h m o i . z q a p p r e p p r u i e i o s e q e q d p r i e i n t a s s i s t e r i a a s s i s t e n s e i l l d f m p r i a t e p o s i t i o e

Circa p d i c t a s u n t d u b i a **P**r i m u m e s t c i r c a s e d a m p p e r a t e p o s i t i o n i s i n q d z q n o n s u s c i p i t m a g i s z m i n u s a n s i t v e r a . **E**t v i d e t u r p m o q n o . q z r e c t u z c u r u u s u n t p o s i t i o e s . z s i l r a s p e r u z l e n e z t n s u s c i p i u t m a g i s z m i n u s . q z r e c i p i u t p p a t o e z v t r e c t u . r e c t i r e c t i s s i m u . z i n r u u . c h r u u . c u r u i s s i m u . **S**e c u n d o s u p r a z i n f r a d i c i t u r p o s i t i o e s . t n s u s c i p i u t m a g i s e t m i n q z v n u p r e s s e m a g i s s u r s u z q z r e l i q u a **S**o l u t i o s i c . q z s u s c e p t i o m a g i s z m i n e o m u n i t c a u s a t . a d e p u r a t o e p r a r i y a p r a r i o . v e l p m i t t o n e p r a r i y c u p r a r i o s z v t d i c i t i n p o r i p p e t a t e p o s i t i o n o h z p r a r i u . i g r n o s u s c i p i t m a g i s n e q m i n **A**d o b i e c t a i u o p p o s i t u m a d p m u e s t d d m . q z c u r u u n o s u s c i p i t m a g i s e t m i n r a c o e p o s i t i o n i s . s e d r a c o e e l e u a c o n i s m e d i j a b e x t r e m i s . s e d r e c t u n o s u s c i p i t m a g i s z m i n u s q z r e c t i t u d o p s i s t i t i n e q l i t a t e a q u a n i h i l a u f e r r i p r m a n e t e r e c t i t u d i n e . s z s t a t i m s i t c u r u u **A**d a t d i r e c t u . r e c t i . r e c t i s s i m u . d i c t u z e f m o m u n i t l o q n t e s . q u i q n q z v o c a t r e c t u m q d e s t s i m p l r c u r u u . q n n o m u l t u d i s t a t a r e c t o e t q d i n t a l i p p a c o e d i r e c t i s s i m u e i l l u d q u o d s i m p l r e s t r e c t u . z h o c n o d i f m m a g i s z m i n **S**i m i l i m o d d m e d e a s p o z l e n i . q z a s p e r u z s u s c i p i t m a g i s z m i n . n o r a c o e p o s i t i o n i s . s z r o e e l e u a c o n i s v l d e p r e s s i o n i s p r i u . **L**e n e a t n o n s u s c i p i t m a g i s z m i n . q z l e n t a s p s i s t i t i n e q l i t a t e c u i n o p r a l i q d a p p o m v l a u f e r r i . s i t n c o p e f h e s t f m o m u n i t l o q n t e s **A**d 2 m d d m q z h z h i s s i l i a n o s u s c i p i u t m a g i s z m i n r o e p o s i t i o n i s . s z r a c o e a l i c u i h a b i t u d i n i s e x t r i n s e c e p u t a d i c i t u r f m m a g i s z m i n r o e a c c e s s u s z r e c e s s u s i n o r d i n e a d c e n t r u z e i r c u f e r e n t i a . **I**n t e m d i c i t i n o r d i n e a d c e n t r u m . z e x t r a a d e i r c u f e r e n t i a . **S**i m i l i t e r s u p r a . z i n f r a n o d i c i t u r f m m a g i s z m i n u s r a t i o n e p o s i t i o n i s s e d r a t i o n e m a i o r i s v e l m i n o r i s e l e u a t i o n i s .

Illud em dicitur magis supra quod magis e eleuatu. z sic non dicitur ista fm magis vt dicunt ordinatione partiu que est positio. sz si dicuntur fm magis z minus hoc est ratione. alii cuius alterius quod est extra positionis rationem. **S**imiliter est dicendum. qz sursum z deorsum non dicuntur fm magis z minus ratione positionis. sed ratione propinquitatis vel distantie in comparatione ad ortem celestem z ad centrum mundi. illud em quod est propinquius orti est magis sursum z illud qd e propinquius centro est magis deorsum

Secundum dubium est circa terciam proprietatem. an proprium sit positioni substantie proximus assistere. **E**t videtur q non. qz quantitas proximus substantie ad est qz positio. quia quantitas inest a principio intrinseco quod non conuenit positioni. **E**t confirmatur. quia positio presupponit quantitatem eo q non est nisi ordinatio partiu quantitativa. ergo quantitas proximus adest substantie. z silr probatur de qualitate. **E**t confirmatur. quia quedam qualitates sunt radicate in essentialibus principijs subiecti cuiusmodi sunt naturales potentie. **S**olutio Alberti sic. quia positio non est aliud qz ordinatio substantie q inest eidē v l a principio sue compositionis v l a p s u e t o m o t u n a t u r e . q p r i e i n t o m s f o r m a s s u p p o s i t a s a s s i s t i t s u b e . **D**i a t n o t a n t a s s i s t i t s u b e . q z f m d d m **A**lbertu duplicia sūt accidentia. quedā sunt absoluta sicut qntitas z qualitas que proprie dicuntur inesse. quia ab intrinsecis principijs substantie causant. quātitas a toto gratia materie. z qualitas gra formae. **A**lia sunt q causant ab aliq extrinseco copato ad substantiam v l a substantia copata ad extrinsecu. et tales vocantur **S**ilberti assistentes. **V**ocantur autem tales assistentes. quia non trahunt rationem ab hoc q insunt substantie. sed ab eo q per eas substantia ad extra se ens aliquod comparatur sicut relatio z quādo vbi positio z habitus quorum nullum nomine suo dicit q insit. sed nomine sui generis tm quod est accidēs sed nomine proprio dicuntur comparationē substantie ad aliquod extrinsecu sic relatio. quādo. vbi. z h musinudi. **R**elatio em vt relatio. z non vt accēs substantie. dicit comparatōz fm id quod est. **E**t silr d d m est de alijs qzuis nō relatiōis dicant p p a c o e s . s e d l o c i v l t e m p o r i s v l o r d i n i s a u t a l i c u i u s h u i u s m o d i . **E**t q u i a i s t e f o r m e a s s i s t u n t p o t i u s q z i n h e r e n t . i d e o d i x i t **S**ilb. q f m t a l e s m u t a t i o n e s f o r m a r u m n o n p r o p r i e m u t a t s u b a . s e d t a l i b u s f o r m i s m u /

supra magis z minus

propter h d i s t

577

Alia sunt q causant ab aliq extrinseco copato ad substantiam v l a substantia copata ad extrinsecu. et tales vocantur Silberti assistentes. Vocantur autem tales assistentes. quia non trahunt rationem ab hoc q insunt substantie. sed ab eo q per eas substantia ad extra se ens aliquod comparatur sicut relatio z quādo vbi positio z habitus quorum nullum nomine suo dicit q insit. sed nomine sui generis tm quod est accidēs sed nomine proprio dicuntur comparationē substantie ad aliquod extrinsecu sic relatio. quādo. vbi. z h musinudi. Relatio em vt relatio. z non vt accēs substantie. dicit comparatōz fm id quod est. Et silr d d m est de alijs qzuis nō relatiōis dicant p p a c o e s . s e d l o c i v l t e m p o r i s v l o r d i n i s a u t a l i c u i u s h u i u s m o d i . Et quia iste forme assistunt potius qz inherēt. ideo dixit Silb. q f m t a l e s m u t a t i o n e s f o r m a r u m n o n p r o p r i e m u t a t s u b a . s e d t a l i b u s f o r m i s m u /

etatis manet substantia immutata sicut pater e viuente filio z no est mortuo filio sine sui mu- tacoe. sic etia de alijs dicitur vt qm z vbi in quibz nihil mutat hoz que in suba lnt. Et ppter il- la Gilbertus dicit q ppe assistunt pdicta. Et in ter omnia posito primi z relatio longinqu qm z vbi medio mo. qz pter ista in subiecto aliqua mutatio fitqz aliqd abiat in preterito z aliqd acquit in futuro. z sili fm vbi totu mobile mu- taf de loco ad locu sz habit plus ass. sicut qz rela- tio. qz habit mutat ad forma hntis. Actio at et passio cu a pncipijs sicut in intrinsecis no nu- meratur ppre inter assistetia sed inter ea q in- sunt simpliciter z absolute. Ad obiecta in op- positu piz ex dictis. quia Gil. no dr absolute qz positio ppinquior sit int pdicamta sube. sz dr q int assistetia e sube ppinquior z h vez est. Quatitas vo z qlitas int assistetia no nume- ratur. sz sunt simplr inheretia

Habitus aut est corporu z co- rum que circa corpus sunt ad- iacentia fm que hec quide ha- bere illa vo haberi dicunt. hoc at non tm fm totum sed fm particularē diuisio- nem fit vt armatu esse z calciatum esse. His naqz neqz simplicia quide nomi- na posita sunt quibus appellarentur. ea sed sunt eis nomina armatio z cal- ciatio: horu autem ad proportionem et de reliquis.

Etud est sextu z vltimu capitulū istu pmi tractatus. Et diuiditur in duas ptes pnci- paks. In pma determinat de essentialibz ipius habitus. In scda pte de accidentalibus. Quo ad pmi dr q habit vt est distinctu pdicamtu est corpoz z eoz que circa corpus sunt adiacē- tia. id est habit est accidēs derelictu in habente vt in subiecto quo hns ppat adhabita fm qd accēs illa dicūt habere q vocant habentia z il- la dicūt haberi q sunt habita. Istud ptingit duplicat. vl fm totu vt armatu ee vestitu esse aut fm pte vt calciatu esse. Calci naqz solu respicit pedē z no indrnter qdlibet mēbzū cor- poris. His at habitibz no sz simplicia noia i- posita. simplicia at noia sunt punitina tm vnū significātia z absolute no in pparcoe ad alteruz sz noiant noibz diuatiuis. vt armatio. calcia- tio. qm pmi diuinaf ab armis z habitudinez feat. qz corz armis pportioat z ppat. no diuinaf a calcio z habitudine notat q ps cor- poris calcio ppat z pportioat. Et sili e in re

liqs omibz q genex z speciez habit nomia esse dicūt. vt vestitio. capitiō. tunicatio.

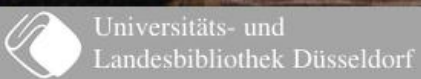
Circa textu expositum sunt dubia. Primu est. **Q**trum habitus sit vnum pdicamentum ab alijs distinctu. Et videt q no. qz habit est qlitas pme speciei. igit no e di- stinctu pdicamentu. Secdo habit no e vnū pdicamentu. pbat. qz sicut e de agere z pati ita e de hie z haberi. sz agē z pati sunt duo pdica- mēta. q habere z haberi. Solutio sic. qz ha- bet genera species z individua q ad nullū alio- rū genex reduci pnt. qd pz. Quia vestitū eē z armatū eē siue vestitio z armatio sunt sbal- terna. Specialissima tunicatio loriciatio ca- puciatio. Individua vt loriciatio foris. tunic- atio platonis. Ad obiecta in oppositu ad pmi est dicendū. q habit accipit quadrupli- citer. Primo mo pro eo q opponit puationi z sic est p pdicamentū sicut oppositio eo q habit et puatio repiunt in qlibz pdicamto fm pmi. Secdo p qlitate corpis vl aie difficult mo- bili a subiecto. z sic ponit pma spēs qlitatis. Tercio accipit p corpe substāiali artificiali- acto siue facto vt tunica z vestimtu q vt artifi- cialia sunt ponūtur in pdicamto qlitatis. Quarto p adiacētia corpis z eoz q circa cor- pus sunt. z sic facit distinctu pdicamentū. Ad 2m dicitū est in pdicamentis circa numerū pdica- mentorum.

Scdm dubium. **A**n habitus sit in- textu puenienter diffinit. Solutio sic. quia habitus inqstū est actū est in habente vt in sb- iecto de quo pdicaf denominatiue. Luz vo dī ē corporū ibi. corporū pstruit in habitudie cau- se finalis z in ratōe sbiecti. qz habit qritur fi- naliter. ppter corz vt sez corz saluet ab exte- rioribus nocumētis. Subiecti etiaz qz aliqz dicit formalit vestitū ornatus p adiacentiā indumētū. Et cū dicit eoz q circa corz sunt tangit causa materialis ex quo sumit habitus q etiā potest dici effectiua. Et cū dī adiacētia tangit modus istu accidētis. qz adiacētia ha- bitus ad corpus. dicit naturā istu accētis h- mo quoddā adiacet vt camisea. z dī aliqz ca- museatus. z aliud adiacet vt tunica z ob hoc dī tunicat. z sili mo dr aliqz armat calciatus z sic de alijs. z sic habit fm q ē pdicamtu est ha- bitudo corpis ad extrinsecus circūstās qd fi- gurā corpis talē vl talē accipit qz ab h vl illa figura dicit cappat vl tunicat vl calciat l als- ter fm habitū vestit. forma igit q est in vesti- to corpe fm quā ad circūstās extra ppat z de- noiat ē res h pdicamti. No ē ar putādū q in-

An sit ab alijs distinctus
Habitus est p pmpad
filiosas v p p p alium
pmpa dicitur ead q
dicitur qz no dī ead dī
prou pmp. l p p p p
p b i t f i p

Habitus est qd dicitur
p
2o
3o
eto

habet

Bex principia

Dumentū qđ circūdat corpus sit habitus. vel etiā ipm corpus idurū. s; habitus est forma illa per quā corpus ad circūdans comparatur. Et additur in diffinitōe fm quā hec dicitur habere illa haberi tanq; specificatio habitudinis inē habens et habitū. Illud em̄ qđ figurā dat est habens. Et illud quod est figurā alteri suscipiens dicitur habitū. et hoc ē speciale in isto genere. q; sibi puenit vt dicit inferius semper in pluribus existere que actu plura sunt.

Tercium dubium. An i hoc genere dicitur simpliciter inesse qđ fm partē inest.

Solutio sic. et hoc speciale est in isto genere. q; in alijs dicitur simpliciter inesse qđ totū inest. s; qđ sō qđ inest pti. vt ethiops albus dicitur fm qđ dicitur albus et non simplr. In isto sō genē qđ fm pte inest simplr dicitur inesse. vt calciatus fm pte dem simplr dicitur calciatus. Et anulus fm digitū simplr dicitur anulatus. q; anulus digiti est ornamentū totū corporis. hoc mō etiā galeatus fm caput dicitur galeatus. In quib; sō id qđ est pti ad totū referri nō potest ita. q; tectus fm lumbos nō dicitur simplr vestitus nec aliq; velatus fm caput dicitur simplr velatus.

Quartū dubium est. Quare generib; subalternis et specieb; specialissimis hui; p dicamenti nō sunt noīa simplicia siue primitiua imposita. Solutio. quia natura hui; p dicamenti semper consistit in plib; se habentē et habitū. et tō simplex nomē imponi non potuit quo ea que vere habitus sunt noīari possent. sed noīant noīb; deriuatis. vt armatio. calciatio q̄rū primū deriuat ab armis. scđm a calcijs vt in textu dictū fuit.

Quintū dubium est. Utū in naturalibus etiā sit habitus. Solutio non simplr. sed solū est in exterioribus indumentis est tamen in naturalib; habitus fm modum. quia aliquis dicitur incuratus incuruatus inossatus inmedullatus. Nec tñ nō sunt hē habitus. sed pres corpis substantiā pstitutes q; nis ad modū habitus ista sint dicta.

Suscipit autem habitus amplius et minus. armatio enim eques pedit dicitur. et calciatio qui cum caligis et calciamentis est q; qui solū caligis vel calciamentis vtitur. In quibusdā aut verū nō est q; cū magis v; min; pedit centur vt vestitū esse et similia. **Habitui vero nihil contrariū et em̄ arma**

tio calciationi cōtraria nō est. idēz em̄ calciatus et armatus quoniam autem alijs cōtraria nō ē palam est similiter aut et his similia. **Propriū autem habitus est in pluribus** quidē vt in corpore et in his q; circa corpus sunt existere. **Adiacet em̄ corpori et his q; circa corpus sunt:** hoc autē vt dictū est sit fm eā que in partibus est diuisionē. **In paucis autē alijs principijs hui; modi inuenies:** In quantitate em̄ solum et in hijs que ad aliquid sunt simile reperies. **Ad aliqd autē vt figuratē dicatur vt similitudo et dissimilitudo.** que pluribus similibus et dissimilib; insunt: **Quantitas autem vt numerus quidem et innumerabilis inest vtiq; semper crescens fm vnitati multipharia ascensionē.** simpliciter autem nihil inuenies in tot distribui pibus post se vt numerum. **Nō autē omnis quantitas aut relacō talū est.** **Habitus autē omnis in pluribus necessario cōsistit:** vt in corpore et in hijs que circa corpus sunt. **Omne em̄ quod in corpore et circa corpus est cōsistens habitū nō me sortitur quare magis propriū quidem habitū erit in corpore et circa corpus existentibus fm eā que partū est diuisionē vt in plibus est existere.**

Tunc ibi: Suscipit autem.

In hac parte istius capituli terminat Sil. de prieratib; ipi; habitū q; sunt tres. Et q; ad p mō dicit q; habitū suscipit magis et min; fm ali; que modū vt eques dicitur armatio pedit eo q; magis patet ad defendendū v; impugnandū q; instrumto bellico qđ equ; patet et est vti. vt habitu armorū magis q; vti eo vt dicitur ē. **Silr calciator dicitur q; caligis et calcijs vti q; q; solū induit caligis.** In quibusdā sō habitū nō ē necessariū q; cū magis et min; p dicitur sic in vestitū eē et tunicatū eē et sili; vñ em̄ alio vestitū nō ē q; plib; vti vestitū q; q; pauciorib; v; q; meliorib; q; q; piorib; vti indumentis nō ē igit; p priū oī habitū magis et min; suscipe

Tunc ibi: Habitui quoq; nihil

p^a p^{ras}

Gilberti porritani

Hic ponit scdam ppetate q̄ conuenit oī et semp̄ et nō soli q̄ ē habitus nihil est p̄trariū. **Ad** p̄bat̄ inductōe et exemplorū positōe. qz armatio nō ē tria vestitōni l̄ calciacōi. qz si eēt p̄tra/ria nō possent in eodē sil̄ eē. s̄ idē sil̄ et semel est armat̄ et calciat̄ et vestit̄. **Q**̄ ar̄ in alijs habi/tib̄ nihil sit p̄trariū palā ē p̄siderāri gēnera et sp̄es ip̄ius habitus.

Tunc ibi. **P**roprium quidā ip̄ius **H**ic ponit Gilbert. ppetate pprie ppria q̄ uenit oī soli et semp̄ scz q̄ ppriū ē habitui i pl̄i b̄ et nō in vno existē scz in corpe et q̄ circa corp̄ sunt vt habitus sicut in vestitu armis et armatu nec vnqz p̄t habit̄ esse in vno nisi cū alio sit. qz habit̄ forma ē que nō ē in habente nisi sit cum eo qd̄ actu habet vt cūcūctās corp̄ sed hoc non est in aliq̄ quouis p̄dicamēto sicut p̄t in oīi bus inductive. **Q**̄ ar̄ habit̄ in pl̄ib̄ ē semp̄ fit fm̄ eam diuisionē q̄ ē in p̄tib̄ nō h̄ntis sic qd̄a male dicūt. s̄ iō sit qz diuisio ē in his p̄tib̄ in q̄b̄ vt p̄t̄is et diuisis ē habit̄. et s̄i ha bit̄ q̄a in vna pte qd̄a in alia q̄ s̄b̄stātiāl̄ sunt diuisa et nullo mō vnita hoc aut̄ in pauc̄ alijs inuenies. nisi forte in quadā q̄ntitate et in qui busdā q̄ sunt ad aliqd̄. **I**n adaliqd̄ vt figura liter dicat sicut similitudo et dissimilitudo. eq̄litas ineq̄litas d̄ia p̄ueniētia. **D**ia ista in pl̄ib̄ p̄s̄ s̄iūt sil̄ib̄ et dissil̄ib̄ equalib̄ et ineq̄lib̄ q̄ tamē vniūt̄ in aliq̄ vno qd̄ ē q̄litas vt q̄ntitas ea/ dē vt diuersa q̄ est causa oīm illoz. **E**t sic licet qd̄a q̄ntitas p̄sistat in pl̄ib̄. et sil̄ qd̄a relatiō nō tamē oīs q̄ntitas. qz nō q̄ntitas p̄tinua. nec oīs relatio qz ē aliq̄ relatio eiusdē ad seip̄m **H**abit̄ aut̄ oīs talis ē q̄ p̄sistat in pl̄ib̄ semp̄ actu sese cōplectentib̄ vt in corpe et in his q̄ cir ca corp̄ sunt. et q̄ sic ē in pl̄ib̄ vnitate nō habē tib̄ nec sup̄ vnū fundat̄ sortit̄ nomē habitus p̄pter qd̄ et id qd̄ habit̄ ppriū ē et vere ppriū est adiacentia corp̄is et eoz q̄ sunt circa corp̄ fm̄ eā q̄ priū ē diuisionē. qz id qd̄ circa corpus est multas habet diuisiones.

Circa p̄dicta sunt dubia **P**rimū est. **A**n habit̄ suscipiat magis et min̄ **T**ertū detur p̄mo q̄ non. qz susceptio magis et minus causat̄ ex depuracōe trij a p̄trario vt p̄mixtiōe p̄trarij cū p̄trario s̄z habit̄ vt d̄ scda p̄petas nō h̄z p̄trariū. agif̄ rē. **S**ecdo vestitum esse suscipit magis et min̄. q̄ videt̄ oīb̄ conuenire. q̄a ille q̄ est mollis vestit̄ et foderat̄ vestit̄. d̄r̄ vestitior vel magis vestit̄ altero t̄r̄ nō vestit̄ **E**t p̄ p̄ns d̄r̄ fm̄ magis et min̄ **C**ōfirmat̄ qz d̄r̄ p̄ns et **E**lēcōz q̄ boreas ledit paup̄rē et nō di uitē. eo q̄ vestes paup̄is tenues et inueterate n̄

p̄nt illi resistē. s̄z vest̄ diuit̄. cū q̄ habit̄ ordiet̄ in huc finē q̄ est b̄n̄ esse et p̄seruari a nocumētis diues videt̄ magis vestit̄ q̄ paup̄. **S**olucō sic. nō t̄n̄ p̄uenit oīi habitui s̄z t̄n̄ ill̄ q̄ diffor miter disponunt sua s̄biecta ad finē b̄n̄ essendi q̄les sunt habit̄ bellici totales qui ordinant̄ et disponūt hoies ad finē b̄n̄ se habēdi in fortitu dine et resistētia hostiliū executionū. et sic i actu bellico vitā p̄suādī. **H**abit̄ h̄o cōmunes n̄ su/ scipiūt hanc int̄sionē et remissionē respectu to ti corp̄is. s̄z p̄nt̄ respectu suaz p̄tū organica/ rū que s̄iūt q̄si qd̄a organa et instrum̄ta exequen di aliq̄e actū aīe q̄ melī vt p̄tus fieri p̄t. vel alia vt pedes ad ambulandū. oculi ad vidēdū auris ad audiēdū. vñ habit̄ a q̄b̄ talia mēbra p̄pant̄ ad opacōz magis et min̄ accipiūt. sic cal ciatio q̄ p̄parat̄ pes ad ambulandū sine p̄culo offensiois. **A**d obiecta in oppositū ad p̄mū ē d̄dm̄. q̄ b̄n̄ p̄bat̄ q̄ habit̄ nō suscipit magis et min̄ fm̄ se et inesse suo s̄b̄stātiāl̄. qz causat̄ ab applicacōe extrinseci indumēti ad corp̄ indu/ tū. s̄z vnū tale indumētū nō magis vt min̄ ap/ plicat̄ corpi q̄ aliū. nihil t̄n̄ p̄hibet ip̄m susci/ pre magis et min̄ p̄ accēs in opacōe ad actum.

Ad scdm̄ ē d̄dm̄. q̄ duplx̄ ē act̄ habit̄ tota lis. scz p̄m̄ et scda. **P**rimus ē totū corp̄ regē et coopire et in illo actu n̄ cadit̄ int̄sio et remissio siue oriat̄ ex applicacōne viliū vestimētōz siue nobiliū. **S**ecda ē corp̄ defendē et p̄regē et in il lo actu vt arguit obiectio b̄n̄ cadit̄ d̄ia int̄sio nis et remissionis. **S**z forte dicēs habitus p̄tiales q̄tū ad actū regēdi nō videt̄ etiā int̄ di et remitti. q̄ nō pl̄ p̄uenit eis ista p̄petas q̄z habitib̄ totalib̄ **A**d qd̄ d̄dm̄ ē ex q̄ p̄tes vt eis debet̄ special̄ sit̄. special̄ forma. special̄ figura ad aliqd̄ s̄i s̄m̄ dicis ad finē suaz opatō̄ tot̄ int̄dit̄ p̄hs in genē relacōis. **E**t qz hoc mō eis p̄uenit special̄ habit̄ q̄ eis debet̄ et nō toti fm̄ q̄ h̄mōi. iō p̄tiales habit̄ vt p̄tiales s̄iūt nō p̄s̄ ciūt̄ sua h̄ntia p̄ h̄uc absolutū actū q̄ ē regere et opire. s̄z p̄ aliu actū q̄ ē ad p̄paz actōz suā h̄ns d̄sponē et p̄pare. vñ iste act̄ q̄ ē regē p̄uenit ha/ bitib̄ totalib̄ et etiā p̄tialib̄ fm̄ q̄ ex cursū eo rū resultat̄ habit̄ totalis totū corp̄ regens et i suo esse b̄n̄ p̄suās. et h̄ ē qd̄ d̄r̄t̄. q̄ vn̄ nō ē alia vestitior p̄p̄e s̄z p̄ p̄petatē act̄ p̄mi. **E**t p̄ idē p̄t̄ solucō ad p̄firmacōz.

Scdm̄ dubium est. **A**n habitui ni chil sit p̄trariū. **E**t videt̄ p̄mo q̄ ei sit aliqd̄ p̄trariū. qz vestitū eē nudū eē videt̄ et p̄traria et t̄n̄ dicūt̄ h̄r̄ q̄ habitui ē aliqd̄ p̄trariū **S**e cūdo. calciacō et cirotecacō videt̄ p̄traria et op positōe d̄xtri vt̄ sinistra. qz manus alia d̄xtra

Handwritten marginal notes:
 qz q̄ d̄m̄ no s̄m̄ magis vestitior
 qz h̄m̄ magis et nō p̄t̄ regē p̄t̄
 h̄m̄ regēdi et h̄m̄ p̄t̄ d̄r̄t̄ d̄r̄
 et p̄t̄ am̄ d̄m̄ p̄t̄ h̄m̄ p̄t̄
 et h̄m̄ regē

Quo 2 habitus tota

De principiis

alia sinistra. et pedum aliter dexter aliter sinister. et cetera
 teacō circōsecatōe p̄raria. et s̄l̄r calciacō cal/
 riatione. **S**olutō sic. qz ha bit^o ex p̄e habi/
 ti cāe p̄ime a quarta sp̄e q̄l̄itatis q̄ dicitur fi/
 gura. in illa enim sp̄e ponūtur omnia genera
 vestim̄toz. velut toga tunica calcis. s̄z figure
 nihil contrariatur. **E**t p̄tevero habētis plu/
 riu habitū non est idēz subiectū. aliō ē s̄bic/
 etiū calciatōis et aliō circōsecatōis aliō caliga/
 tōis. **A**d obiectū in oppo^o. **A**d p̄mū est dōz
 qz vestitū esse et nudum esse non sūt cōtrarie op/
 posita. sed p̄uatiue. **A**d s̄cōm est dōm qz dex/
 trum et sinistrū s̄m qz sūt d̄ne positōis p̄m in
 corpore opponūtur relatiue. et nō cōtrarie. et iō
 oppositio quā habit^o ex ipsis contrahere pos/
 set esset relatiua et nō p̄raria. s̄z nec talis op/
 positio p̄ se p̄uenit habitibus. eo qz non sunt in
 genere relatiōis essentialr. sed s̄m dici p̄ accēs
Tertium dubium est. an p̄p̄ie p̄p̄iū
 sit habitus sp̄ in plurib^o existerē. **E**t videtur
 p̄mo qz nō. qz habitus est accēs. s̄z impossibi/
 le est vnu et idē accēs esse in diuersis subiectis
 igitur nō est p̄p̄ium habitus sp̄ in plurib^o ex/
 istere. **S**cōdo. existerē in pluribus nō conue/
 nit soli habitui. qz dicitur gil. qz etiā conuenit re/
 latiōib^o et quātitatib^o. s̄. numero. numer^o ei ē in
 rebus numeratis q̄ sunt plures. q̄ nō est habi/
 tui p̄p̄iū. **T**ertio. p̄uenit ip̄i vbi et q̄n. er/
 go nō soli. qz vbi et quādo nō sūt in re locata et
 sp̄ali nisi circūiacente tpe et loco. **S**olutō sic
 qz simpliciter in pluribus existerē. conuenit so/
 li habitui. qz habitus adiacet et adiacentia est
 corporis et eorum q̄ circa corpus sunt. Adiacet
 autē corpus habitui vt dans sibi figurā totius
 vel mēbz et qd induitur. **H**abitus vero adiacet
 corpori vt circūdās ip̄m. et sic vtrūqz diuerso
 mō adiacet alteri. et hec due adiacentie causant
 adiacentiam tertiā q̄ importat p̄ noia sp̄etiez
 et generū habit^o. et dicitur aliq̄s anular^o tunica
 tus et generaliter armatus. et sic est in pluribus
 q̄ actu p̄ta s̄t. etiā habit^o p̄sistit in plurib^o qz/
 tū ad habētē. qz s̄z habēs nō multiplicet s̄m
 subam siue subiectū. qz sol^o hō est habēs. mul/
 tiplicat t̄m s̄m potētias et officia vt aliō h̄z ter/
 tor aliud corarius aliud pistoz aliud ciuig ali/
 ud ecanomus aliud politicus. et alius est ha/
 bit^o m̄gralis et baccalariaz. p̄pter qd s̄ p̄nci/
 cipiū s̄p̄sistit i plurib^o q̄ actū simul s̄t et h̄ nulli
 p̄uenit alioz. ita. s̄. qz s̄m plūes potētias p̄sētur
 h̄ns. et s̄m has plūib^o idiget. et plura hēt ad po/
 tētiaz istaz expeditōez s̄m diuīsitatē potētiaz
 ip̄i habit^o s̄m qz s̄e i amictu s̄b jarmacōe et oz/
 natu. **N**ō ei vestit^o simplici veste nec armat^o vno
 simplici. nec ornaf vno ornamento sp̄. s̄z sp̄ h̄ns

vlte p̄sistē i plurib^o potētiaz et h̄nt i plaitate illuz
 mētoz et vestim̄toz. et h̄ mō i plurib^o p̄sistē nulli
 p̄uenit alioz. **A**d obiecta i oppo^o ad p̄m ē dōz
 qz h̄nt nō ē i ill^o plurib^o vt s̄bicet. s̄z ē i vno vt in
 s̄bicetoz s̄z i h̄nt. et i alto vt i cā a q̄ trahit h̄nt^o
Ad d̄z qz alia p̄sistit i plurib^o. nō eo mō qz h̄nt^o
 vt i p̄ncipali solucōe dōz ē et eodē dōz ē ad s̄m
Dicitur autē habere multis modis.
Habere enī dicitur s̄m altitōz
 vt altedine et nigredine et quā/
 titatē vt longitudine. **N**ihil tamē aliō
 est dicere altedinez aut longitudinem
 habere q̄ album et longum esse. d̄z autē
 vas aliquid habere vt modius triticū
 qd nihil aliō ē dicere qz cōtinere. **H**a/
 bere quoqz et in mēbz d̄z. vt in digito
 anulū qd tantū ē dicere q̄ntū et digi/
 tū i anulo esse. **B**icif autē vir vxore ha/
 bere. et recipere vxor virū. hic autē insolū^o
 ē habēdi mod^o. **H**oc autē habere nihil
 aliō significat q̄ cohabitare quare mo/
 di habēdi q̄ p̄sueuerūt dici quatio nu/
 mero terminat. **F**ortasse autē alij modi
 erūt p̄ter hos q̄ nūerati sunt. s̄z si q̄s di/
 ligēs sit i q̄sitor iueiet qd d̄ p̄ncipiis
 hec dicta sufficiat. **R**eliq̄ vo in eo qui
 de analeticis est querant.
In ista p̄te finaliter **B**il. distinguit modos ha/
 bendi ex q̄ h̄nt nō ē habit^o. **E**t p̄mo facit s̄.
 scōdo excusat se de pluziori d̄terminacōe de mo/
 dis h̄ndi. **Q**uo ad p̄mū dicit qz h̄nt d̄: multē
 modis. **P**rimo s̄m alteracōz vt h̄nt q̄l̄itatem
 vt altedine et nigredine. **E**t d̄z est h̄nt s̄m q̄ntita/
 tē vt h̄nt longitudine. **E**t s̄m p̄iactiōe horū
 duoz. vt habere altedinez in longitudine sic qz
 q̄ntitas sit mensura qualitatis. **L**ū t̄m nihil ali/
 ud sit habere altedine in longitudine vel lati/
 tudine qz albū eē longū v̄l latū. qz t̄m albedo ē
 forma corporalis p̄ actūs. distendit eī q̄ntitate
 subiecti. et sic duo modi in postp̄dicamentis de/
 terminati reducūtur hic in vnu. **S**cōdo mō
 d̄z h̄nt sicut vas dicit aliqd habere et q̄nis hoc
 m̄l̄iplr sit in liquidis et i aridis et in alijs hu/
 iusmodi. t̄m in cōi vna est t̄m habitudo habenti/
 tis ad habitū sicut modius habet triticū et la/
 gena vinū. huiusmodi eī habere nihil aliud ē.
 qz p̄tinere. et haberi nihil aliud est qz p̄tinere.
Tercio mō d̄z s̄m p̄ez et nō s̄m totū. q̄nis
 habitū ad totius decorē referat sicut habere in
 mēbz. s̄bi gr̄a. in digito habere anulū v̄l in

De p̄p̄ie

*De p̄p̄ie
h̄nt d̄z
s̄m q̄ntitas
sit mensura
qualitatis*

*De p̄p̄ie
h̄nt d̄z
s̄m q̄ntitas
sit mensura
qualitatis*

*De p̄p̄ie
h̄nt d̄z
s̄m q̄ntitas
sit mensura
qualitatis*

aurē inaurē. Et hec oīa reducuntur ad eōem mo-
dū. cū em̄ dicimur i digito h̄re anulū tāndē
valet ac si digito sit i anulo et h̄eat. Et qz mē-
brū organicū ad vsūz totū h̄etur ad eādē mo-
dum reducitur h̄re mēbrū. Quarto d̄r vir h̄re
vrozē. hic tñ est insolit⁹ mod⁹ h̄ndi vt i p̄dica
mētis dictū est. qz h̄ h̄re nihil aliud ē qz cohi-
tare. et sic vir h̄z mulierē et mulier vir h̄z p̄ri-
mus mod⁹ in duos diuidat tūc mōi h̄re qz cō-
muni⁹ dici p̄suerūt q̄nario nūo t̄miant for-
tasse at̄ sunt alij h̄ndi mōi p̄ter hos qz dicti sūt
et enūerati. sed hi inuicendi diligētū relinqū-
tur legentis inquisitioni

Arcu hunc textū incidit vnū dubiūz

Quare gil. nō enūauit oēs mōs h̄ndi q̄s p̄s
enūauit i postp̄nt. Solu⁹ qz enūat sō illos
qz magis cōueniūt sex p̄ncipis. p̄ncipia em̄ cum
sūt actiua cōparōez h̄nt ad sb̄ctm. et h̄ cōgruit
p̄mo. etiā sūt entia debilia iō indigēt vt a sb̄ie
to cōtineat̄. et qz ad h̄ fuit scd̄s mod⁹. p̄ncipia
etiā sunt de ex̄nsceqz assistētib⁹ pot⁹ qz in h̄re
tib⁹. et ad h̄ faciūt t̄cuis et q̄re mōi. alij at̄ mo-
di qz sunt sicut to⁹ h̄z p̄re vel h̄mōi nō h̄ ponū-
tur. qz h̄ mō nō est actiua in subiecto reliq̄d̄i:
cēda de h̄re habita sunt in postp̄dicamētis

Dicit autē magis et min⁹ susci-
pere tripliciter. Quāt enī q̄dam
s̄m c̄mentū vel d̄minutōez
coz que suscipiūt subiectoz. Aliter at̄
et alij sp̄a quidē que suscipiūt in susci-
piente et d̄minui et crescere asserunt.
Alij autē s̄m vtrūqz coz suscipiūt d̄-
minutōem et augmētationē. **A** p̄ri-
mis itaqz inchoates que coz rata sit
et firma sentētia maifestabim⁹. Si q̄s
autē primā et scd̄am destruxit vtrūqz et
terciā: que ex vsūsqz efficit cōiunctōe
Nō igitur s̄m suscipiētum ipoz cre-
mentū vel dec̄mentum cuz magis et
cū min⁹ aliqua vocat̄. Nulla enī ratō
obuiauerit dicēti boiem quidē aīal et
subam et cetera similia cū magis et cū
min⁹ dici cōcedentib⁹ nobis s̄m sub-
iecti intēsiōne et remissiōne q̄libet cuz
magis et cū min⁹ dici. **A**mpli⁹ autē
equus q̄dem augmētū et d̄minutōis
motum sustinet frequēter. **D**icitur at̄
lapis maior vel minor lapide quodā
qui nunq̄ neqz intēsiōne neqz remis-

sione passus est. **A**dons etiāz alio mō-
te maior dicitur cū neuter crescat et de-
crescat. **A**mplius autē et margari-
ta albi⁹ q̄ equus dicitur. cui p̄dem
quāuis maiorē habere contingit. hoc
autē nō s̄m q̄ equus quidē in essentia
margarita supatur. **C**olligi ergo oportet
nō margaritū q̄dem albi⁹ equo
pronūciari s̄m magnitudinē subiecti
vel p̄uitatem: vel nō verum quidē erit
albi⁹ equo margaritā esse. vel nihil
oīno cum magis vel cum minus dici
s̄m subiectoz magnitudinē vel p̄uita-
tem. neqz s̄m c̄mentum vel d̄minutō-
nem. **H**oc autē palam est quomā s̄m
magnitudinē quidē subiecti margari-
ta albi⁹ equo nō dicitur. tñ margari-
tā nō albi⁹ esse equo falsūz est. **R**e-
linq̄tur ergo nihil scd̄m subiecti mag-
nitudinē cum amplius vel cum mi-
nus dici. **S**imiliter autē et neqz scd̄m
p̄uitatem. **A**mplius autēz neqz s̄m
ea que inficiūt. **S**i enī quidē s̄m mag-
nitudinē albedinis vel alie⁹ ceteroz
accidentū aliq̄d dicitur albi⁹ altero
vel s̄m p̄uitatē minus album vel quo-
mo dolibet aliter vtrūqz et magis alb⁹
et equus est vel q̄dlibet aliud animal
albi⁹ margarita dici. **E**tenim maior
albedinis quantitas equo accidit q̄z
margarite. **A**mplius autē maior et
minus altero altero dicit̄. non s̄m sub-
iecti neqz accidentis c̄mentum vel de-
c̄mentum. quoniā autē nō s̄m subiec-
ti c̄mentū vel magnitudinē aliquid
paruius aliquo dicat̄. manifestum est
neqz quoqz s̄m ampliorē ipius accidē-
tis quātitatez. **E**tenim quātitas vltra
subiectū nō potest. **T**ermin⁹ em̄ quāti-
tatis corp⁹ est. p̄uitas at̄ quātitati sup-
ponit̄. q̄re vltra p̄uitā q̄dem subiectū p̄-
uitas ipa nō porrigitur. **Q**uāto ergo
subiectū p̄uius efficitur tāto et parui-
tatis quātitas minoratur. **P**atet itaqz
qz nihil s̄m magis et minus predica-

De principiis

Et neque secundum solius subiecti augmentum vel diminutionem neque subiecti neque accidentis quare neque secundum utrumque. **O**portet igitur alia inuenire que cum magis et minus dicantur. **H**omini vero sunt ea que sunt in voce. horum que adueniunt non secundum subiecti mobilitatem vel diminutionem. **S**ed quoniam eorum que sunt in voce impeditur propinquiora sive ab eis remotiora sunt. **D**e his enim cum magis dicuntur que proximiora sunt ei que in voce est impeditur cum minus vero de his que remotiora consistunt: ut albus dicitur in quo est pura albedo. **Q**uanto igitur ad vocis quidem impositionem quis est accedens puriori inficitur albedine tanto et candidius assignabitur. et paruius deinde quam alijs comparatum statuere diminutione in quantitate vincit. que quid igitur est que in quantitate mensura superatur id continuo prius pronuntiatum similiter autem et de alijs. **B**abitabit autem aliquis quoniam obrem hec quidem cum magis et minus dicantur. substantie vero minime. **H**oc autem contingit quoniam substantiarum impositio in termino quidem est ultra que transgredi impossibile est. **A**d dicitur autem et de accidentibus quibusdam que sine magis et minus dicuntur. ut quadrangulus triangulus et similia. **N**on enim quadrangulus vnus magis et minus alio dicitur. **C**ontigit autem quoniam in substantiarum quidem significatio vel de significatio accipiuntur. **E**t enim quadrangulus et quantitas nuncupatur et eorum quadrangulatum vel eadem que in superioribus est ratio hec negat: quoniam homini impositio in termino quidem est facta: ultra que transgredi non licet: quemadmodum est in superlatiuis. **E**t enim albius et nigerrimus et homini sine magis et minus sunt: eo quod homini impositio in termino est. ultra que transgredi impossibile est. possibile enim si contingit nullum sequi impossibile. quapropter et si oes puncti componantur nullam faciunt magnitudinem

quoniam punctus puncto compositus nil auget. **E**st autem generatio simplex et corruptio non aggregatio vel segregatio at hominum. **S**ed quoniam transmutatio fit ex aere specificato in hoc totum. **I**n subiecto enim duo sunt quorum hoc quidem est species secundum rationem. hoc autem secundum naturam. **Q**uanto igitur in his duobus est transmutatio. generatio erit. et corruptio secundum veritatem. **D**icitur autem generari simpliciter in his magis hoc aliquid et species hec quam terra: musicus homo corruptus est. homo immusicus generatus est. homo autem manet idem. **S**i quidem igitur his passio non esset secundum se musica et imusica. his quidem generatio esset. his autem corruptio. **I**deo hominis binomium quidem passiones: hominis autem musici et imusici generatio quedam et corruptio. nunc autem hominis hec manentis passio musica et imusica. ideoque alteratio talium est. **E**st autem hyle proprie maxime quidem subiectum generatiois et corruptiois susceptibile: sed quoniam quare quare quare discens non dicitur generari simpliciter. sed secundum quod generari disciplinaliter. **H**ec autem determinata sunt in predicamentis hoc quod est ad aliquid subam fit. hoc autem tale. hoc autem quantum. **Q**uoniam igitur non subam significat. non dicuntur simpliciter sed secundum quid generari. est autem quod inest secundum naturam moueri. ut ignis quod est principium motus. **F**init textus. **I**ste est secundus tractatus istius libri in quo **S**ilbertus determinat de quodam consequente naturam principiorum. **E**t diuidit in tres partes principales. primo notat opiniones tres antiquorum de susceptione magis et minus. **S**ecundo ponit opinionem propriam ibi. **O**portet igitur. prima in domino. quia primo notat illas opiniones. **S**ecundo improbat eas ibi a primis ergo. **Q**uo ad primum de quo tripliciter dicitur aliquid secundum opinionem antiquorum suscipere magis et minus. primo quodam dicuntur accidentia suscipere magis et minus proprie putantur et magnitudine subiecti. ita scilicet quod illud accidens magis et minus suscipet cuius subiectum posset maioran vel minoran. **S**ecunda opinio fuit aliorum dicens quod actiua susciperet magis et minus propter magnitudinem

putatē sui. ita scz q̄ accidens susceptū in subiecto possit crescere vel decrescere siue diminui

Tercia opinio fuit q̄ accidens suscipiet magis et minus p̄pter vtrūq̄ cām. scz p̄pter subiecti c̄mentū et dec̄mentū forme in subiecto suscepte

Tunc ibi **A** primis inchoantes

In hac pre Gilbertus reprobat p̄dictas opiniones. Et diuidit in tres pres fm q̄ improbat tres opiones. scda ibi Amplius aut. tertia ibi Amplius et magis et min⁹. Prima adhuc in tres pres fm q̄ adducat tres rōnes. secūda ibi Amplius. tertia ibi Ampli⁹ itez. **Q**uo ad primū dicit q̄ inchoātes a p̄mis manifestabilibus que istaz sentētiarū sūt. supple veritate et firma supple argumētatis cōfirmatōe. si autē aliq̄s primā et scdam destruxerit destruet et tertiā q̄ ex duab⁹ primis cōsurgit.

Tunc ibi nō autē fm suscipientū. Reprobat primā opinionē p̄ tres rōnes. Prima est q̄ accidētia nō suscipiūt magis et min⁹ rōne subiectoz siue suscipientū. Quia si sic diceretur aliq̄d cum magis et minus tūc nulla rō esset q̄n sube. vt hō equus et aīal et similia cuz magis et min⁹ dicerent siue intēderent et remitterent q̄d ē incoūueniēs cū p̄hs dicat i p̄dicamētis q̄ suba nō suscipit magis et minus. **Q**uā hōc videt patet. quia substantie suscipiūt c̄mentū et dec̄mentū.

Tunc ibi Amplius equus

Hic ponit scdam rōem ostēdens q̄ accidēs nō suscipit magis et minus p̄pter augmētatiōem vel diminutiōem subiecti. et hoc sic. qz equus et alia aīalia et augmētū et diminutiōis motus frequēter suscipiūt. Et lapis q̄dem nō suscipit augmētū vel dec̄mentū. quare nō auget nisi vniū et tū equus d̄r maior vl̄ minor lapide q̄ nūq̄ augmētū accipit vel dec̄mentū. et hō nō fieret si fm hoc nō esset intēsiō. quia intēsiō est fm comparatiōem duoz ad inuicem. et nō est nisi in eo qd̄ vniuocē in ambobus ē. et iō si intēsiōne equus ēēt maior lapide opteret q̄ vtrūq̄ p̄ vnam rōem acciperet magnitudinē qd̄ falsum ē ergo falsum ē q̄ p̄pter subiectū incrementū aliq̄d recipiat intensionē et remissionē siue magis et min⁹. Similit̄ mons alio monte maior vel minor d̄r. cum tū neuter crescat vel dec̄cat. ergo nō est comparatiō fm magis et min⁹ p̄nes c̄mentū vel dec̄mentū subiecti

Tunc ibi Amplius aut margarita. Ponit ad idē. Tercia rō margarita d̄r albiore equo q̄ tū hēt pedes albū maiorē margarita. hō

nō p̄t esse. qz in q̄ritate sube equ⁹ a margarita superat. cui⁹ etiā pes maior ē q̄ tota margarita. sed qz margarite albedo plus cādet q̄ albedo equi vel pedis equi. **E**x his igit̄ rōnabiliter colligit q̄ vel margarita albiore sit equo. eo q̄ equū vincat magnitudine subiecti qd̄ falsum ē. vel dicat q̄ margarita nō sit albiore equo qd̄ est cōtra sensū. vel dicat nihil oīno fm magis et min⁹ siue fm intensionē et remissionē fm subiectoz magnitudinē vel putatē. neq̄ fm incrementū vel dec̄mentū. Palā em̄ ē q̄ fm magnitudinē subiecti margarita nō ē albiore q̄ equ⁹ et tū nō est falsū q̄ margarita albiore sit equo. igitur relinq̄tur q̄ nihil d̄r fm magis et min⁹ fm subiecti magnitudinē vel putatē. constat igitur primā opinionē falsam esse

Tunc ibi Amplius aut nec fm ea que

Reprobat Gilbertus scdam opinionē dicēs q̄ nō p̄t dici magis et min⁹ fm q̄ritates q̄litatū q̄litates em̄ sunt q̄ritates p̄ actūs vt d̄r plus in p̄dicamētis que q̄litates afficiūt subiecta. vt fm magnitudinē albedinis vel alie⁹ talū que sunt forme corpales i maiori maiores et i minori minores fieret susceptio magis et min⁹ tūc seq̄retur q̄ hō vel equus vel q̄d cūq̄ aliud albū magnū diceret magis albū q̄ margarita qz maior q̄ritas albedinis accidit equo qz margarite.

Tunc ibi Amplius aut magis et

Improbat Gilbertus tertiā opinionē que ex istis duabus resultat. scz q̄ actūs suscipet magis et minus fm vtrūq̄. dicēs actūs nō suscipit magis et minus fm c̄mentū vel dec̄mentū subiecti vt patet ex dictis. nec p̄pter ampliorē actūtis q̄ritatē quā vt forma corpalis hēt in subiecto. qz q̄ritas forme corpalis vltra subiectū p̄tendi nō p̄t. qz alias actūs ēēt nō in subiecto. qd̄ est impossibile sicut p̄t in q̄ritate. qz cum magis videt esse p̄ se q̄ aliq̄d alioz actūtiū et illa nō p̄t. ergo nulla alia forma actūtalīs. **Q**uā autē q̄ritas sine subiecto nō sit ex hoc patet. qz termin⁹ q̄ritatē est corpus cui inest q̄ritas. ita qz de q̄ritate nihil inuenit̄ extra corp⁹ q̄ritū. qd̄ patet ex hoc qz oē q̄ritum p̄nū est vel magnū. putas em̄ tota q̄ritate supponit̄ in puo corpe et vltra subiectū p̄nū nihil de putate porritatur. **Q**uāto em̄ subiectū qd̄ est suba p̄uis efficit. tāto etiā putas que i subiecto ē minor afficitur igitur nihil cum magis et minus p̄dica/ri neq̄ fm subiecti solū augmētū. vel diminutionem. neq̄ fm accidentis augmētū vel diminutionē. **Q**uare manifestū est q̄ non est susceptio magis et minus fm vtrūq̄ istorū vt dixit tertia opinio

vata

Sex principia

Tunc ibi oportet ergo alia inuenire
Reprobatis opinionibus falsis antiquorum di-
cit Gilbertus quod oportet aliam eam intentionis et re-
missionis assignare de hijs que cum magis et mi-
nus dicuntur. vnde forme accidentales que substantie
adueniunt proprijs nominibus designantur. et tunc ma-
gis et minus non conueniunt eis secundum subiecti mo-
bilis augmentum vel diminutionem. sed potius secundum
impedimentum nominis que in voce illarum sunt signifi-
cariua formarum. Omnis enim impositio nominis a
forma est. et ideo nomen pura significat formam.
ut album pura albedine significat coloratum
quocumque igitur prime impositioni nominis sunt propin-
quiora simplicitate et veritate illius nature ma-
gis attingunt. et cum magis de illis dicitur. cum
minus vero de hijs que remota existunt ut al-
bus dicitur quod nature significat per album in si-
militudine est propinquius. minus autem album quod
tali nature est dissimilium. Album enim simplici-
ter dicitur in quo est pura albedo. quanto igitur ad
vocis et nominis impedimentum aliquid purioris
infitur albedine vel afficitur. tanto etiam candi-
dus et albus pronuntiat. vel predicat vel af-
signatur. et hoc quidem est in omnibus formis ad-
uenientibus substantie. que cum magis et minus
predicantur. Quantitas vero que magis et minus
non suscipit. ab hac excipitur. quia purius secundum qua-
ritate esse dicitur. quod alijs secundum quantitatem vere com-
paratum ab ipsis in quantitate deficit. Quicquid
igitur in quantitatis mensura superatur id conti-
nuo purius esse pronuntiat. Et similiter est in
alijs secundum quantitatem comparatis siue secundum longi-
tudinem siue secundum latitudinem siue profunditatem. In
omnibus alijs in quibus est intensio vel remis-
sio est intentio vel remissio secundum accessum et recessum
ad veram nominis impositionem ut paulo ante dictum est.

Tunc ibi dubitabit autem aliquis.
In hac parte Gilbertus mouet duas dubita-
tiones et soluit eas. Et diuidit in quatuor par-
tes quia primo ponit primam questionem. secundo
soluit eam. tertio mouet secundam. quarto signifi-
cat. secunda ibi hec autem. tertia ibi additur autem.
quarta ibi eadem. **Q**uo ad primam dicit quod ali-
quis dubitabit quare quedam actio secundum magis
et minus predicantur. ut quedam qualitates. et que-
dam alia sicut actio et passio et quedam habitus.
substantie vero vltimo minime comparantur secundum ma-
gis et minus.

Tunc ibi hoc autem contingit
Dic soluit illam questionem dicens quod hoc ex eo con-
tingit quod subiecta nomina omnia in termino imponuntur
vltra que progredi est impossibile. Et huius ratio est
secundum Albertum. quod forma subiecta est actus materie

totam materiam impediens terminans et ideo totum ter-
minat terminus est. et ideo forma terminus dicitur et
nihil infinitum remanet in materia. ideo non potest
magis suscipere. propter quod etiam eius acceptio in
momento est. et magis finis motus quam motus. for-
ma vero actualis aduenit subiecto etiam et non ter-
minat potius subiecto. ut non sit susceptibilis amplius
magis et minus. ergo talis magis et minus sus-
cipere non potest.

Tunc ibi additur autem questio
Iste mouet Gilbertus secundam questionem que quedam
forme accidentales non dicuntur secundum magis et mi-
nus sicut triangulus quadrangulus et similia. ita
quod vnus triangulus non dicitur magis triangulus alio
Ad quod respondet quod eadem in eis est causa sed quod impo-
sitione in termino facta est. vltra que est impossibile
progredi. triangulum enim et quadrangulum non recipit
vnum altero magis et minus in quantum figure sunt
eo quod nomen talium impositum est termino. vnum autem dicitur
altero quadrangulatum sed hoc non est secundum quod sunt
nomina figurarum. sed secundum quod denotationem designatione
sunt subiecta que quadrangulatur. quadrangulum enim
qualitas non cupat que est forma et circa hoc aliquid
constans figura. sed cum dicitur quadrangulum est qualitas
vel figura species recipit sui generis predicationem. Dicitur
etiam corpus quadrangulum et hoc per denotationem
tionem secundum subiecti maiorem vel minorem disposi-
tionem secundum communem loquentes. In hijs igitur acci-
dentibus que non suscipiunt magis et minus eadem
ratio verat et impedit que dicta est in superioribus. sed
quia huiusmodi nomen impositum in termino facta est vltra
que transgredi non potest. Quadrangulum enim et qua-
drangulum non nisi oppositis angulis et lateribus for-
matur et hoc non fit nisi vno et eodem modo. quod si mi-
nus vel plus habeat nec quadrangulum nec quadrangulum
esse poterit. et si simile est in alijs accidentibus que com-
paratione secundum magis et minus non habent. Huius etiam
significatio est quod in hijs que comparantur si quedam in termino
notat comparationem. comparari amplius non potest. sicut est
videre in superlatiuis. Albissimum enim et nigerrimum
et omnia que secundum superabundantiam dicuntur vni soli
conueniunt. et sine secundum magis et minus dicuntur
Impositum enim superlatiuorum in termino facta est que ter-
minum quod indiuisibile est porrigi vltra in magis
est impossibile. quod si possibile esset id quod in termi-
no est vltra porrigi in aliquid eiusdem nature secundum ma-
gis participatum. tunc quod ex illo sequeretur posset esse
falsum sed non impossibile. sed quod sequeret esse im-
possibile quod omnis terminus est indiuisibile. si igitur
terminus vltra porrigeret ut indiuisibile porri-
geret. sed per indiuisibile nihil addit et nihil in-
tendit secundum magis et minus. quia si omnes puncti ad
inuicem copularent nullam faciunt magnitudinem eo

punctus puncto compositus nihil auget et punctus puncto deustus nihil diminuit sic scilicet est de forma. si potrigit ulterius terminus indivisibilis nihil auget de forma vel minuit quia terminus est indivisibilis cui nec addi nec minui aliquid potest. igitur impossibile est illud quod est in termino augeri.

Tunc ibi est autem generatio simplex. In hac parte Gilbertus implet quasdam opiniones. Et primo facit hoc. secundo ostendit quid sit materia ibi. Est autem hyle. Prima in duo sunt quod implet duas opiniones. scilicet ibi musicus est. Duo ad primum dicitur quod generatio simplex in subiecta non est cum congregatione atomorum indivisibilium similitudinum. ex quibus fiunt actus que magis et minus suscipiunt. nec etiam corruptio est segregatio atomorum. ex quibus caretur remissio intensorum sicut dicebat Democritus et Leucippus qui formas accidentales esse vocabatur. sed substantiam interdi et remitti dicebat et generari et corrupti segregatio et congregatione atomorum. et dicebat interdi esse cum ad esse forme procedit. remitti autem quibus esse forme procedit. et hoc dicebat fieri atomorum congregatione et segregatio. quibus non sic fiat interdi et remissio. nec etiam generatio et corruptio. Sicut potius generatio est et scilicet corruptio quoniam totum compositum ex materia et forma transmutatur in totum. sicut est videre in aere specificato hoc est per formam que est species determinatio quoniam est totum compositum in aliud compositum sicut aer sunt spiritum et materiam transmutatur in aquam tunc est generatio simplex quoniam est materia sunt quod est materia non mutatur ut dicit philosophus primo philosophorum tunc sunt quod ipsa stat modo sub hac forma mutat quia efficiunt substantia et sic forma corrupti mutat dum abicit. et sic materia eiusdem corrupti mutat dum transmutatur ad aliam formam et sic totum mutatur. in subiecto enim quod ut dicitur. Quicquid est ens in se completum. et sunt esse subale perfectum sunt duo. quorum unum est forma que est species. sunt rationes hoc est sunt quod accipitur diffinitio. Aliud autem est in eo sunt subiecti natura. subiectum enim est quod substantia quod substantiandi natura non habet nisi ab eo quod primum substat et hoc est materia. Quoniam igitur in hijs duobus est transmutatio modo predicto. tunc sit generatio et corruptio sunt veritate et simpliciter. Simplex tamen generatio dicitur duobus modis. uno modo sunt quod simpliciter opponitur ei quod est sunt quid. et sic simplex generatio dicitur generatio subiecti. et sunt quod actus. Alio modo dicitur generatio simplex. simpliciter generatio non quidem simpliciter simpliciter sed sunt quod spirituale respectu grossi in comparatione dicitur esse simplex. vel respectu grossi in comparatione dicitur simplex. sicut ignis primo. secundo aer dicitur simpliciter respectu aque et

terre et huius modo dicitur generatio simplex huius generati ignis. ignis enim magis est spiritualis quam terra. et hoc modo generatio simpliciter opponitur generationi materiali et compositae. Secundo vero quod generatio simpliciter opponitur generationi sunt quid. sic est generatio sunt actus sicut quando de musico per musice oblivione fit in musicum. quoniam musicus corruptus est ut in musicus generatio est salvato subiecto uno et eodem in vitro quod. unum enim sunt substantia et subiectum idem manet.

Tunc ibi Musicus vero. Sic soluit Gilbertus secundam opinionem que fuit aliquorum dicitur quod cum ex huius in musicus fieret huius esse musicus generatio. Et tamen si musica et oppositum eius in musica inter que est motus non esset passio et qualitas sed sunt se ipsa esse forme substantia. les paulo dubio in hijs quoddem esse generatio simpliciter et subalis. In alijs autem corruptio. generatio quoddem esse quando ex in musicus fieret musicus. Corruptio autem quoniam et musicus fieret in musicus. quia autem hoc non est. sed musica est quedam passio huius sive qualitas actualis. ideo huius musica generatio est generatio quedam. et non simpliciter et corruptio ad in musicum est corruptio quedam et non simpliciter. Tunc autem quia huius in subiecto manentis una et eadem musica passio est. et in musica similis ideo talis motus est alteratio. et non generatio nisi sunt quid ut dicitur est.

Tunc ibi Est autem hyle. Declarat Gilbertus hoc quod dicitur est per subiecta dicitur quod ille mutatioes sunt distincte quare subiecta sunt distincta. sed sic est de predictis. quia hyle est maxime generationis et corruptionis subiectum que simpliciter generatio est. et que simpliciter corruptio est. Subiectum vero alterationis est hyle. sed potius subiecta individua opposita ex materia et forma sive ex hyle et spiritus et sic dicitur scens musicam vel aliam scientiam non dicitur generari simpliciter. sed sunt quid generari dicitur. disciplinaliter enim generatur et non simpliciter. hec autem quantum sufficit logico in predicamentis sunt determinata. ibi enim dicitur est quod quedam significat hoc aliquid et substantia. quod quale. et quedam quod in genere quantitatibus. Quoniam igitur non substantia sed accidentia significat. non dicitur simpliciter generari sed sunt quid. et in hijs potest esse magis et minus sunt aliqua actualitum generatio. Tamen in hijs actualibus in quibus non est generatio sed alteratio. aliquid est quod inest sunt naturam. sicut igni sunt naturam inest moveri sursum. et sicut calidum inest igni. Et in talibus qualitatibus mutatio inducit subiecti mutationem. et ideo in illis mutatio facit generatioes que simpliciter

Deo per quod generatio est ab ipso alterationem per

no

Sex principia

est generatio. sed h generatio alterati i mixta
cōplementū illius generatōnis est finis alte/
rationis. In oibus aut alijs alteratōibus nō
est generatio nisi fm qd et nullo mō simpliciter

Arca p̄dicta sunt dubia. **P**rimus
est quare **S**ilbertus finaliter in illo libro dēter
minat de susceptōne magis et minus. **S**olu
tio quia in p̄cedenti libro p̄dicamentoz dicitū
est q aliqua accidentia suscipiunt magis et mi/
nus et aliqua nō. et q nulla substātia suscipit
magis et minus. ergo oñdit **S**ilbertus p cōple
mento doctrine que accidentia magis et mi/
nus suscipiunt et que non

Secundum dubium quot fuerūt opi/
niones apud antiquos de susceptōne magis
et minus. **S**olutio **A**lberti tres. **P**rima fuit
eoz qui dixerunt q in omī in quo inuenit ma
gis et minus inuenit aliquo mō materia cui
quāntitas et in diuisibilib⁹ componit. et illud
dicūt intēdi vbi plura similia cōueniunt et re
mitteri vbi pauciora sunt. et ideo albiſſima esse
in quibus plurima indiuisibilia cōueniūt al/
bedinis. remitti aut vbi pauciora. **E**t hec opi/
nio vt dicit **B**oetius fuit platonis. **E**t videt
ab antiquo anaxagora deriuata qui dicit simi
le a simili generari et omnia esse in omnibus sed
latere. **E**t ideo etiā intēdi et remitti quodcū
qz fm q plus vel minus apparet de illo vel il/
lo. **S**ecūda fuit q forme ille nec crescūt nec
decreſcunt nec intēdiunt nec remittuntur. sed po
tius hec sunt subiectoz augmēto et decremen
to.

Tercia est q nō in omnibus formis fierēt
intēdiōnes et remissiones fm hīs que medie
sunt. **E**t ideo dicūt formas certas scientiaz
artium et h̄tatum nō intēdi nec remitti sicut
est grāmatica p̄fecta vel iusticia. sed medio mō
et nō p̄fecte habitas intēdi et remitti. sicut de
dispositōne fit habitus. **E**t sumebāt isti rōem
ex eo q intensio motus qdam est. **E**t in termi
no motus nō est motus sed i medio. **E**t ad ha
rum opinionōnū imitatōem **S**ilber⁹ posuit tres
opinionēs p̄t circa textū dicitū fuit

Tertium dubiū quot modis fit sus
ceptio magis et minus. **S**olutio **A**lberti
multis modis. pro cuius declaratōe conside
randū est q quecūqz comparantur fm magis et
minus ad se inuicē comparantur fm id qd est vnū
aliquo mō i illis. aut ergo ē vnū specie aut ge
nere. aut analogia ad vnū siue p̄portione vnū
quidē spē vt albū in quo. vnū albi⁹ est qz reli
quū. vnū genere vt color fm quē vnū est colo
ratius altero. vnū analogia ad vnū sicut intel
lectuale vnū em̄ intellectualius ē altero. sicut
intelligētia p̄ essentiā est intellectualior qz intel

līgētia que p̄ adeptiōnē intelligibiliū est in/
tellectualis. **E**t rōnalius est illud q p̄ essentiā
rōnale est qz id qd est rōnale p̄ p̄cipatōem vt
dicit tertio ethicoz. **S**ed ea q sunt vnū gene
re vel specie comparantur fm vnā formā que ē in
illis. que aut sunt vnū fm analogiā nō habēt
quidē vnā formam dicitā fm prius et poste
rius comparantur fm magis et minus fm actū
qui est intelligere in intellectuālibus vel rōnari
in rōnālibus. **C**ompatio em̄ vt in genere dica
tur fit fm duo scz fm purius et minus pure p̄
ticipare formā. et secūdo fm comparatōem ad ac
tum. **E**t primo qdam modo intensio est fm ac
cessum ad verā nominis impōem. **E**t ergo idē
est q fm recessum a cōtrarij p̄mixtiōne sicut cū
dicit albū albi⁹ aut fit ad actus expeditōem et
sic fit intensio fm q subiectū magis est expēdi
rum et sic fit solum fm subiecti dispōem et hoc
modo dicitū est in p̄dicabilibus q rōnabile sus
cipit magis et min⁹. **H**īs igit modis cū fiat
intēdiō et remissio fm oēm et eōz modū simul
dicēdo fit intēdiō fm hoc q res in q intēdiō fit
vel in effectū vel in forma ad veram noīs acci
dit impōem. quia impositio noīs dicit formā
que sine impēditōem expedita est ad illius for
me propriū actum et effectum.

Quartum dubiū est quot modis
fiat compatio ad verā noīs impōem. **S**olu
tio **A**lberti duobus modis. scz fm recessum a
cōtrario in hīs que nō habent ad quod acce
dant et fm accessum ad terminū. et fm vtrūqz
istoz simul sicut albius dicit quod ē nigro im
p̄mixtiis. vt dicit p̄hus p̄mo topticoz. fm ac
cessum ad terminū et nō recessum a cōtrario eo
q cōtrariū nō habet sicut bonū melius. nō em̄
bonū habet vere cōtrariū sed p̄uatiue opposi
tum quia si haberet vere cōtrariū tunc istud
esset in aliq summo in q esset status nihil aut
est summe malum in quo fit status mali fm
recessum a cōtrario comparatur fm magis et mi
nus malū prius p̄sumū. nō em̄ in mali termino
ad quē ista comparantur. sed fm recessus ab optio
talē recipiunt p̄paratōez. fm vtrūqz hō istoz ē cō
patio fm magis et min⁹ i q̄litate actis et passi
uis siue p̄ se sint actiue et passiue siue sint actiue et
passiue fm suas cās vt calidi⁹ frigidū⁹ hūidi⁹
siccū⁹ albi⁹ et nigri⁹ et h̄mōi i saporib⁹ et odorib⁹
bsu. s̄lr em̄ hec oia simul et fm recessus a cōtra
rio et sui accessus ad verā noīs impōem copan
tur cū iu talib⁹ oibus recessus a p̄no est fm cū
dem motū accessus ad terminū. vtz est n̄ fm
altos q depuratio a cōtrario vel p̄mixtiō cū cō
trario nō est cā susceptōis magis et min⁹. qz q
dam forme suscipiunt magis et min⁹ nō h̄ntes

*in fine dicitur albius
tripliciter videtur*

strariū. sed cā intrinseca s; latitudo eēntie for-
me in q̄tū ipā q̄litas deducit de esse impfec-
to ad esse pfectum. Et efficiens cā et subiectuz
pnt etiā esse alicui de terminare forme cā extrinse-
ca suscipiēdi magi et min⁹. Qd̄ p̄z q; supposita
eadē dispōne mediū sed aucta virtute agētis
cābit pfectior forma sicut aerē eodē mō dispo-
sitiū pfectius illuīat sol q̄ ignis vel candela et
candela q̄ carbo. Q; etiam dispositio subiec-
ti conferat. pater quia idem agens intensiōne
qualitatē producit in vno subiecto q̄ in alio.
et hoc propter meliorem subiecti dispōem. vñ
sol melius illuminat aerem luminosum q̄ ne-
bulosum. Quia tamē vt si sequēter fit suscep-
tio magis et minus ex de puratiōe cōtrarij a
contrario vel p̄mixtiōe contrarij cū conerario
ergo cōmuniter assignatur pro causā

Quintū dubium est et finale. p̄ter
quid Gilbertus porrita. edidit istam scientiā
sex principioꝝ. Solutio Alberti quia vidit
duplicitā esse ea que ad substantiam referūtur.
Quedam que ipso nomine statim aliquid quod
est substantie dicunt et nō substantiā sicut q̄lita-
tas et quātitas. Qualitas que dicit dispōem
Quātitas dimēsiōne sine q̄bus etiaz substan-
tia corpalis que sola maifesta est sensibus nū
q̄ inuenit. multis em̄ qualitibus disponit.
celum et elementa et commixta. in qualitati-
bus rebitis disponunt. Quedā autē alia sunt
que ipso nomine nihil dicunt in substantiā sed
dicunt quomō ipsa substantia aliquo modo
ad aliud se habet sicut relatio quādo vbi ha-
bitus. Et quia hec nihil nomine suo inherēs
predicant dicebant illa assistentia et extrinse-
cus substantiā respicientia. propter quod mu-
tatio illoꝝ nec alteratiōem nec generatiōem ī-
ducit. sed tm̄ alium modum habendi se ad a-
liud. Quādo autē Gilbertus dixit has for-
mas assistere. nō inherere non intellexit q̄ non
essent accidentia quia hoc falsum est. sed intel-
lexit q̄ nō essent accidentia s̄m q̄ accidens est
id quod simpliciter est in aliquo. nō sicut que-
dam pars. quia sic em̄ accidentia sunt quāti-
tas et qualitas. sed dixit ea eē accidentia s̄m q̄
accidens est quocūq; modo accidens ad sub-
stantiā sicut relatio et alia accidentia sunt que
nō dicunt nisi ad aliud compatiōem et non di-
cunt aliquid qd̄ simpliciter inest. sicut actio di-
citur compatio agentis ad patiens. Et passio
compatio patientis ad agens. vbi vero com-
paratio locati ad locum. quando compatio rei
temporalis ad tempus. et positio compatio par-

tium ad totum et ad locum totius. et habitus
comparatio habentis ad habita circumdan-
tia. Hoc igitur modo posuit Gilbertus has
formas assistentes et de eis propter hoc q̄ ha-
bent modum p̄dicatiōis diuersuz. et alio mo-
do essendi sumptum

In hoc libro pro cōplemento libri predica-
mentorū fecit compendiosum tractatum in
cui⁹ sine occasiōe mltōꝝ dictoꝝ de generatiōe
et alteratiōe fuissent mota dubia de subiecto ge-
nerationis et alterationis. sed quia hec parti-
cularius p̄tinent ad primum librum perige-
nios. ideo vsq; ad illum locum referuatur
Et huic operi finis imponitur de quo sit bene
dictus in secula seculoz. in temerate virginis
Marie filius Iesus christus. **ADEN.**

Dei in xpi sui ge. p. p. p.

Qui sanus est

Tales plures

Qui sanus est Corpus dea mundus in doctis. hic felix

herm. p. p. p.

Vallida mors equo pulsat pede pauperum tabernaculo
Regni q. tunc. d. beate septel.

In mensa miles sentine vacillare et lapsos
hy sunt qui fieri possunt tunc atq. locum

Veni felix patrie est ut piscinis equor
Et veliger vane quomodo in cybe parat

Oratio p. m. d. f. o. c. m. o. d. o. b. s. u. d. p. e. d. f. u. t. a.

[Small handwritten notes and corrections in various directions]

Jem. nalis

propius prurid horo plausu p. p. p.

ad p. d. f. m. i. s. l. o. d. e. f. r. d. u. y. d. i. u. m. p. u. e. l. l. e.

Land. b. y. l. a. p. i. s. p. p. e. s. s. i. l. a. t. y.

Mox p. m. o. p. t. y. m. e. a. r. e. l. l. e. d. a. m. e. d. i. c. i. n. a.

[Small handwritten notes]

[Large handwritten signature or block]

444 # *[Handwritten scribbles]*

[Marginal notes on the right edge of the page]